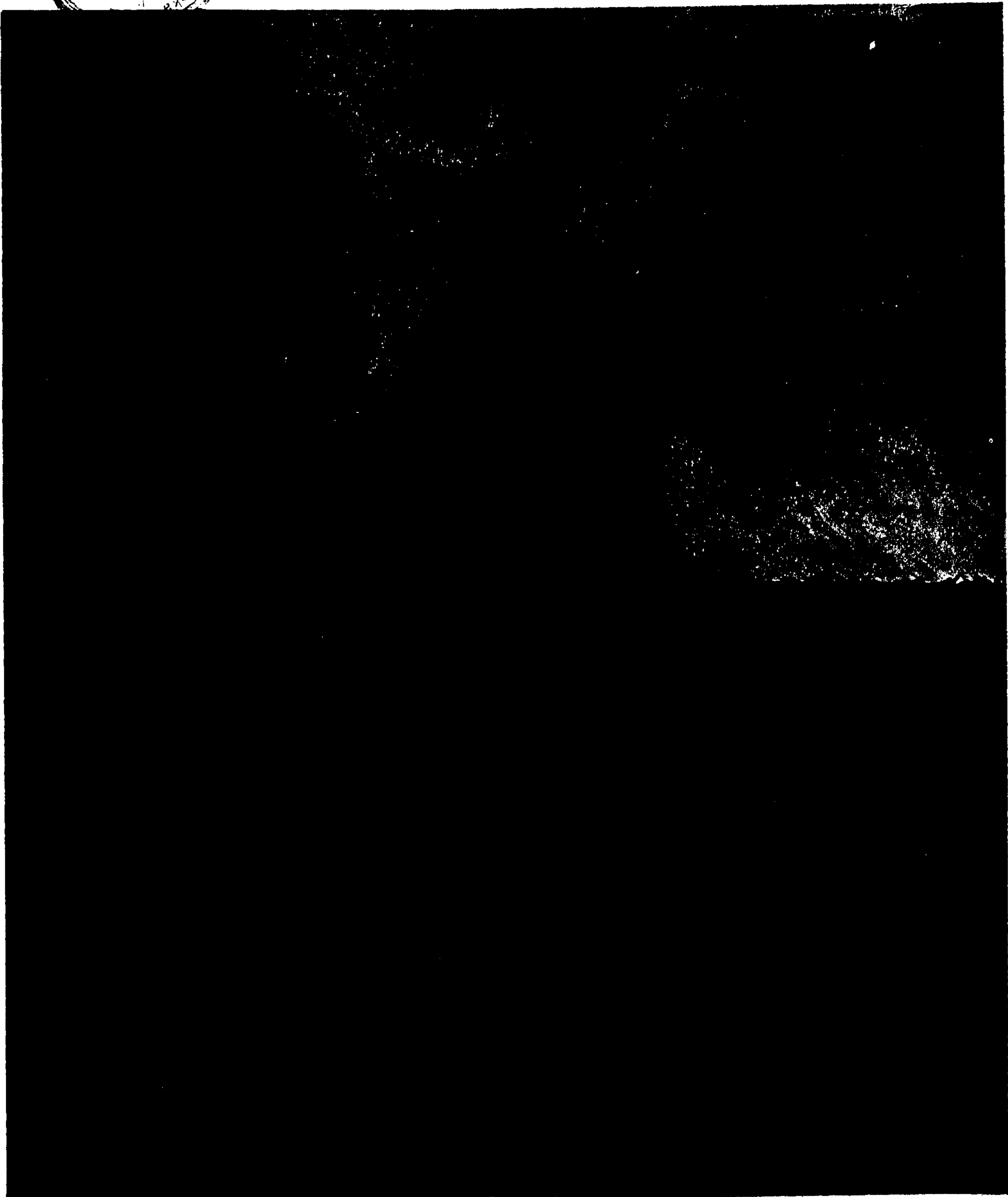

KARYS

Kaina 50 ct.

Nr. 47

Kai Tėvynei pavojus

J. Aleknavičiaus piešinys

Politikos apžvalga

ITALIJA GRASINA UŽ SANKCIJŲ VYKDYMĄ

Italų vyriausybė įteikė visiems Tautų Sąjungos nariams, prisidėjusiems prie sankcijų prieš Italiją, notas dėl jos nusistatymo sankcijų reikalu. Tokią notą gavo ir Lietuva. Italijos vyriausybė savo notoje pirmiausia nurodo, kad atmeta kaltinimą, jog ji sulaužė Tautų Sąjungos paktą ir užpuolė Etiopiją, todėl griežtai protestuoja prieš sankcijas. Toliau Italijos vyriausybė tvirtina, kad jos motyvai dėl šio ginčo nebuvo tinkamai išnagrinėti, todėl ji buvusi be reikalo apkaltinta. Notoje dar pabrėžiama, kad Italija neša Etiopijai daug naudos, nes tuose kraštuose, kuriuos ji užėmusi, panaikinta verguvė ir t.t., o Tautų Sąjunga savo sankcijomis nori sulaukyti Italiją nuo civilizacijos skleidimo. Notoje dar protestuojama prieš tai, kad į Etiopiją leidžiama gabenti ginklus, tuo tarpu, kai į Italiją gabenti neleidžiama. Dėl ekonominių sankcijų Italijos vyriausybė nurodo, kad pirmiausia tai bus žalinga viso pasaulio ūkiui, nes keturiasdešimt keturi milijonai žmonių (tiek yra gyventojų Italijoje) bus išskirti iš pasaulio rinkos. Pagaliau, notoje nurodoma, kad sankcijų taikymas gali turėti liūdnų rezultatų, dėl kurių Italija nesiima atsakingumo. Nota baigiama prašymu pranešti italų vyriausybei, kaip notą gavusi valstybė mano taikyti sankcijas.

Europos spauda dėl šios notos nurodo, kad ji skamba neįtikinamai ir kad italų priešsankcijos neturi sulaukyti taustas nuo sankcijų panaudojimo lapkričio 18 d. (sankcijų pradžios laikas), nes nuo to priklauso Tautų Sąjungos garbė ir taika.

LIETUVOS UŽSIENIŲ REIKALŲ MINISTERIO PAAIŠKINIMAS DĖL KLAIPĖDOS STATUTINIO TEISMO NEPATIKO VOKIEČIAMS

Lietuvos užsienių reikalų ministeris Lozoraitis pranešė spaudos atstovui dėl statutinio teismo. Šis pasikalbėjimas yra atsakymas į daromus šiam teismui priekaištus iš vokiečių pusės. Ministeris pareiškė, kad Klaipėdos krašto gyventojai nėra Klaipėdos konvencijos (sutarties) dalyviai ir jie negali pasisakyti, ar jiems teismas privalomas ar ne. Klaipėdos signatarės (valstybės, pasirašiusios Klaipėdos konvenciją su Lietuva) galėjo dėl to pasisakyti, tačiau jos supranta, kad šis teismas reikalingas ir nepriešingas nei konvencijai, nei Klaipėdos stautui. Šis teismas sudarytas, kad statuto aiškinimas būtų atliktas autoritetingiausios įstaigos — teismo ir tuo būtų duota teisingumo garantija vykdant statutą. Ministeris toliau pareiškė, kad panašūs teismai įstatymams su konstitucija derinti yra Čekoslovakijoje, Austrijoje ir kitur. Suomijoje šias pareigas eina aukščiausias administracinis teismas. Pagaliau ministeris pareiškė, kad statutinio teismo įsteigimas nesiaurina signatarų teisės kreiptis į Tarptautinį Hagos Tribunolą, kaip tai numato konvencija. Taip pat nesiaurina T. S.-gos Tarybos narių teisės kreipti Tautų Sąjungos Tarybos dėmesį į konvencijos laužymą.

Ministerio Lozoraičio pareiškimą Europos spauda sutiko palankiai. Vien tik vokiečiams šis atsakymas nepatiko ir jie nesiliauja visokiais būdais kištis į Klaipėdos reikalus.

17 METŲ PO DIDŽIOJO KARO PALIAUBŲ

Ši mėnesį suėjo 17 metų, kai buvo paskelbtos karo paliaubos. Šia proga viso pasaulio spauda rašo apie didįjį karą ir įvertina jo pasekas. Spaudos žiniomis, didysis karas apsiėjo 900 milijardų pilnos vertės dolerių. Vien medžiaginių nuostolių, kaip sudegusieji miestai ir kaimai, suardyti ūkiai ir t.t. padaryta 400 milijardų dolerių nuostolių. Toliau spauda aprašo po karo iškilusias valstybes ir nurodo, kad tai yra nuopelnas, juk daug pavergtųjų valstybių atgijo ir tapo savarankiškomis.

Tarp tų valstybių Čekoslovakija, Lenkija, Vengrija, Baltijos valstybės, Suomija ir kitos.

ANGLAI PASIRYŽĘ GINTI TAIKĄ

Anglų užsienių reikalų ministeris Hoare neseniai pasakė kalbą užsienių politikos reikalais. Jis išdėstė anglų nusistatymą dėl italų — etiopų ginčo. Hoare pareiškė, kad anglai nusistatę išlaikyti savo žodį ir dalyvauti kiekvienoje pastangoje likviduoti Etiopijos ginčą. Toliau ministeris pareiškė, jeigu anglai nori tarti savo žodį taikos gynimo reikalu, tai jie turi būti galingi, ginkluoti ir pasiryžę kiekvienam žygiui, tik tada galės vykusiai tarpininkauti ir likviduoti Afrikos ginčą.

LATVIŲ SPAUDA APIE BALTIJOS VALSTYBIŲ BENDRADARBIAVIMĄ

Latvių žinomas žurnalistas Nonacas iškelė spaudoje reikalą derinti Baltijos valstybių artėjimo darbą. Jis nurodo, kad šis darbas paskiausiai stropiau vedamas, bet vis dar nesisteningai. Atsitinka, kad atskirų organizacijų tarpbaltiškos konferencijos pasiima darbą, kuris priklauso vyriausybėms, arba jos nutaria dėl tokių veiksmų, kurie priešingi vyriausybių nustatytiems planams. Pagaliau, jis paliečia bendros kalbos reikalą ir primena lietuviams, kad šiuo reikalu estai ir latviai laukia jų atsakymo.

TOLIMUOSE RYTUOSE BŪSENA ĮTEMPTA

Tolimuose Rytuose vėl įtempta būseną. Iš vienos pusės dėl pasikėsimo prieš kiniečių ministerį pirmininką, iš kitos pusės dėl Šanchajuje nužudyto japonų jūrininko. Pagaliau, sukruto ir Mangolija. Du Mongolijos princai nori paskelbti Mongoliją nepriklausoma valstybe. Manoma, kad tie princai japonų remiami ir globojami. Japonai čia nori elgtis, kaip anksčiau elgėsi Mandžuko valstybėje, kurioje į sostą pasodino jų globojamą imperatorių. Šiuo reikalu susirūpinusi Sovietų Rusija ir Europos laikraščiai būkštuoja, kad tie du milžinai, Japonija ir Sovietų Rusija, nesusidurtų.

PRANCŪZŲ SPAUDA REIKALAUJA NELEISTI VOKIEČIAMS KIŠTIS Į KLAIPĖDOS REIKALUS

Prancūzų spauda, ypač žinomas laikraštis „Pariser Tageblatt“, dėl Klaipėdos krašto seimelio atidarymo rašo apie Klaipėdos reikalus ir nurodo, kad nors seimelio vokiečių atstovai prisiekė Lietuvos konstitucijai, tačiau jie per tą patį posėdį perskaitė deklaraciją, iš kurios aiškiai matyti, kad čia kaimyninės valstybės įtaka. Prieš tokį veikimą, anot prancūzų spaudos, vienintelė priemonė, būtent, kad Klaipėdos konvencijos signatarės pareikštų Vokietijai, jog Lietuva lojaliai vykdo konvenciją ir kad tai kontroliuoti yra jų, signatarų, uždavinys. Jeigu šioje srityje atsiranda nuomonių skirtumų, tai juos turi išspręsti Tautų Sąjunga ir Tarptautinio Teisingumo Teismaus Hagoje (Hagos Tribunolas), vokiečių įsikišimas pavojingas taikai. Anot prancūzų laikraščių, be tokio energingo pareiškimo vargu ar Klaipėdoje bus tvarka.

BALTIJOS SANTARVĖS BENDRADARBIAVIMAS TEISĖS SRITY

Kaune buvo Baltijos teisininkų suvažiavimas, kuriame apsvaistyti šios srities bendradarbiavimo galimybės. O tokių galimybių nemaža, nes reikia suderinti daug teisės sričių, kurios skirtingai atrodo kiekvienoje Baltijos valstybėje. Kaip pavyzdį galima nurodyti į reikalingumą suvienodinti čekių sistemą, civilinių bylų sprendimų vykdymą ir t.t.

Tuo pat laiku pasirašyti du susitarimai tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos dėl bylų sprendimų vykdymo ir dėl nusikaltėlių recidivistų traktavimo. Tokie susitarimai palengvina Baltijos valstybių bendradarbiavimą ir bus joms labai naudingi.

VOKIEČIAI NORI SUSITARTI SU PRANCŪZAIS

Prancūzų ambasadorius Berlyne Francois Poncet neseniai atvyko į Paryžių ir buvo Lavalio priimtas pasitarti. Spauda nurodo, kad vokiečiai dabar mėgina susitarti su prancūzais, kad jie gautų laisvas rankas Rytų Europoje. Tačiau abejojama ar prancūzai sutiks, nes tai reikštų ne taikos garantavimą, bet karo atidėliojimą. Be to, prancūzai turi pažadus (Sovietų Rusijos ir Mažosios Santarvės valstybių atžvilgiu), kuriuos jie ištesės, todėl nereikia laukti artimiausiu laiku prancūzų vokiečių susitarimo.

Leidžia Kar. Štaho Sp. ir Švt. Skyrius

Redaktorius mjr. Balčiūnas

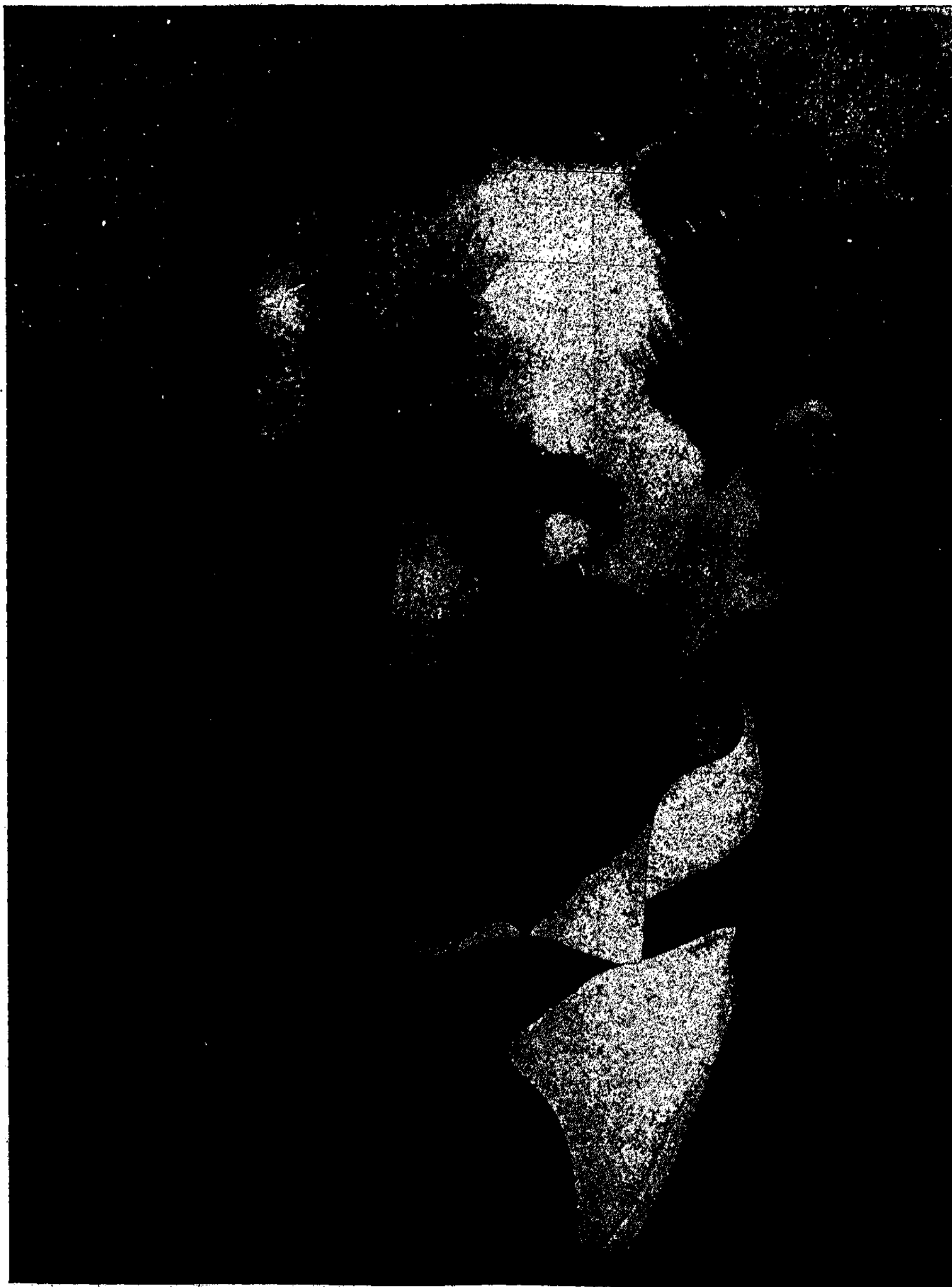
SKELBIMŲ KAINA pagal susitarimą. Adresas: Kaunas, Nepriklausomybės aikštė, „Karys“. Telef.: per Kar. Štabą 56 nr. KAINA: visiems metams 8 lt., 6 mėn. 4 lt., 3 mėn. 2 lt., 1 mėn. 1 lt. Užsieny, be Vokietijos, Latvijos ir Estijos, dvigubai.

1935 metų
lapkričio 23 d.

KARYS

Nr. 47 (870)
Eina XVII metai

LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVAITINIS LAIKRAŠTIS

*Respublikos Prezidentas Antanas Smetona,
Vyriausias ginkluotų pajėgų Viršininkas*

Kariuomenės pareiga stovėti valstybės sargyboje. Kol ji vieninga ir drausminga, tol Lietuva neįveikiama. Šią tiesą rodo pirmieji mūsų laisvės metai, kada mūsų kariams teko stoti kovon su bolševikais, bermontininkais ir kitais mūsų tautos priešais. Nesulažoma lietuvių kareivio valia ir jo drausmė apgynė besikuriančią nepriklausomą Lietuvą.

Mūsų krašto ginklo pajėga turi eiti vis stipryn. Vilnius mūsų dar neatgautas, o pavydūs priešai, kaip rodo paskutinis atsitikimas, norėtų sunaikinti ir Lietuvos nepriklausomybę. Kariuomenei reikia budėti ir būti stipresnei, jos stiprumas — drausmė ir susiklausymas.

LTSR Vaisl.
Respublikos

A. Smetona

Mūsų kariuomenės šventės įurinys ir prasmė

Sukaktuvės turi didelės auklėjamos prasmės, gaivindamos kas pradedama pamiršti.

Taip yra pasakęs švenčių proga Valstybės Prezidentas Antanas Smetona. Taip iš tikrųjų ir yra. Kiekvienas svarbiausias valstybės ar tautos įvykis yra

Plk. inž. Dirmantas,
Krašto apsaugos ministeris

virtęs turininga, didele brangia švente, kurios sukaktį visada prasmingai minime bei apvaikščiojame.

Turime daug tokių ypatingų brangių švenčių, tačiau artimiausia mūsų širdžiai ir bene brangiausia mums yra gražioji garbingosios, seniai išsvajotos ir vėl atkurtos mūsų kariuomenės šventė — atkurtos kovose ir mūsų karžygių gyvybių aukomis.

Šiomet lapkričio 23 d. švenčiame jau septynioliktąsias sukaktuves. Tačiau argi iš tikrųjų taip, argi pamirštumėm savo didingą senovę? Be abejo ne. Visada gerai atsimenam, kad 1918 m. lapkričio 23-ji diena yra ne Lietuvos kariuomenės įsteigimo, bet tik jos atgaivinimo data.

Tikroji Lietuvos kariuomenės įsteigimo data toli — amžių glūdumoj. Ryškiau mes atsimenam Mindaugo, Gedimino, Kęstučio, Algirdo, Vytauto karius ir jų pulkų triumfališkus žygius. Neišdildomais karžygių paveikslais gaivina mūsų dvasią Pilėnų kunigaikštis Margis, Kauno pilies gynėjas Vaidotas. Stiprios galingos išauga prieš mus mūsų etmonų figūros ir dvasios. Kaip milžinai jie stodavo kunigaikščių vietose ir gindavo savo Lietuvą nuo įvairių priešų ir bet kokių pasikėsinimų į jos laisvę. Argi nebrangūs ir negarbingi jų vardai? Štai: Konstantinas Ostragiškis, Radvilos, Jonas Katkevičius, Sapiehos.

Visa tai gražios, sektinos, įsidėmėtinos ir pažintinos mūsų kariuomenės istorijos pusės ir tradicijos. Tai nėra kokie prasimanyti bei pasakų didvyriai, bet tikri istoriškai kariuomenių vadai ir veikėjai. Tuo mes, be abejo, galim pasidžiaugti ir didžiulis, nes kitaip nebūtumėm verti nė naujausios savo dienos. Juk teisingai yra pasakyta: žmogus nevertinąs ir nepažįstąs savo praeities — netur nė ateities, arba jos nevertas.

Iš naujosios savo atgijimo istorijos irgi turime gražių ryškių karių figūrų — karininkas Juozapavičius, kareiviai Povilas Lukšys ir Pranas Eimutis. Tai pirmosios mūsų kovų dėl nepriklausomybės aukos ir pirmieji tikri mūsų karžygiai, kurie be jokių išskaičiavimų, be jokio karjerizmo — vien tik karšta savo tėvynės meile degdami —ėjo ir kovojo dėl savo krašto ir visos tautos laimingesnės buities.

Taigi, mūsų kariuomenės šventė visų pirmiausia yra gražių, sveikų ir stiprių praeities ir dabarties tra-

Gen. št. plk. Raštikis,
Kariuomenės vadas

dicijų gaivinimo ir stiprinimo akstinas. Tą dieną ypatingai privalom visa tai sužadinti, atnaujinti savyje.

O kokios gi tos gražiosios ir stipriosios tradicijos? Pirmiausia, be galo gili ir galinga Tėvynės meilė; antra, nuolatinis budėjimas ir stiprinimas jos laisvės ir nepriklausomybės; trečia, dėl jos gyvybinių reikalų išsižadėjimas savęs, asmens laimės ir visiškas pasiaukojimas, net gyvybę atiduodant.

Juk taip buvo ir taip turi būti, jei norim pateisinti savo pašaukimą ir garbingą tarnybą kariuomenės eilėse. Taip, o ne kitaip pasielgę ir visi tie, kurių čia

vardus neseniai paminėjau. Apie tai Vyriausias mūsų Vadas A. Smetona reikšmingai yra pasakęs:

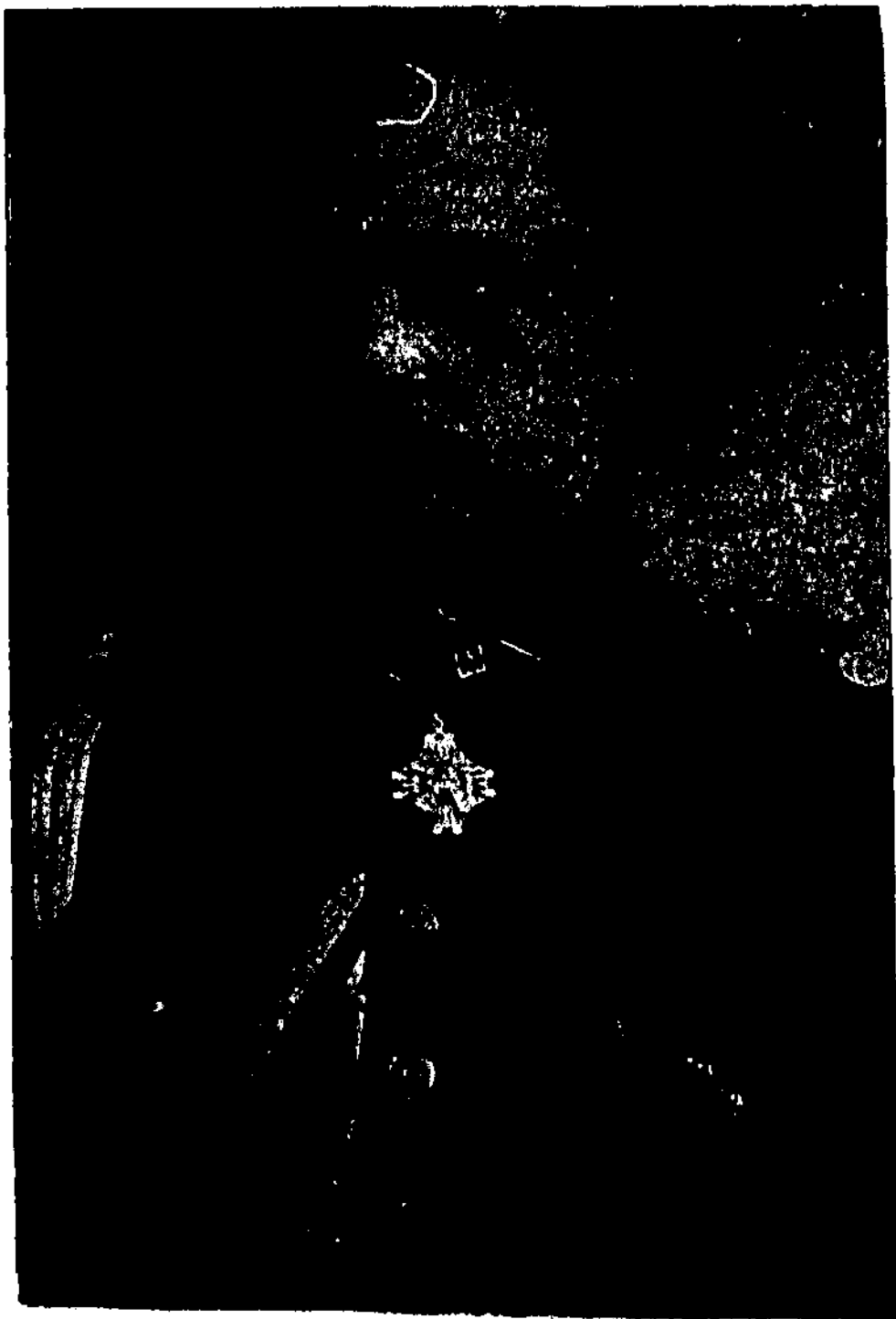
„Budėti nepriklausomos Lietuvos sargyboj yra ypatinga lietuvių pareiga. Tokiuo garbingu pašaukimu jis turi didžiulotis. Didžiuojasi savo kariuomene ir lietuvių tauta. Kai žaliukai vyrai darniomis eilėmis ritmingai žygiuoja, visų akys lydi juos širdingu pasitikėjimu (Pasakyta — parašyta, 20 pusl.)“.

Kitoje vietoje dar daugiau praplėstas šis turinys:

„Visi atsakingieji žmonės, šen ar ten jie būtų, šeimoje, mokykloje ar kur įstaigoje, visi jie turi vesti krašto saugumo mintį raudona gija per visus savo darbus (42 pusl.)“.

Toliau, kariuomenės šventės dieną giliu dvasios susikaupimu ir iškilmingai rimta tylos nuotaika pagerbiam visus žuvusius dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Visada mes jaučiam pareigą nusilenkti garbingoms aukoms, tuo labiau visų mūsų didžiausia yra pareiga nusilenkti prieš žuvusius kautynių lauke, pareikšti jiems nuoširdų dėkingumą ir didelę pagarbą.

Mūsų kariuomenė juk buvo atgaivinta ne paradui, ne linksmoms vaikštybėms, bet sunkiai kruvinai kovai. Iš viso per nepriklausomybės karą žuvo kautynėse 1.401 karys, sužeistų buvo 2.677 kariai, nuo užkrečia-

Gen. lt. plk. Černius,
Kariuomenės štabo viršininkas

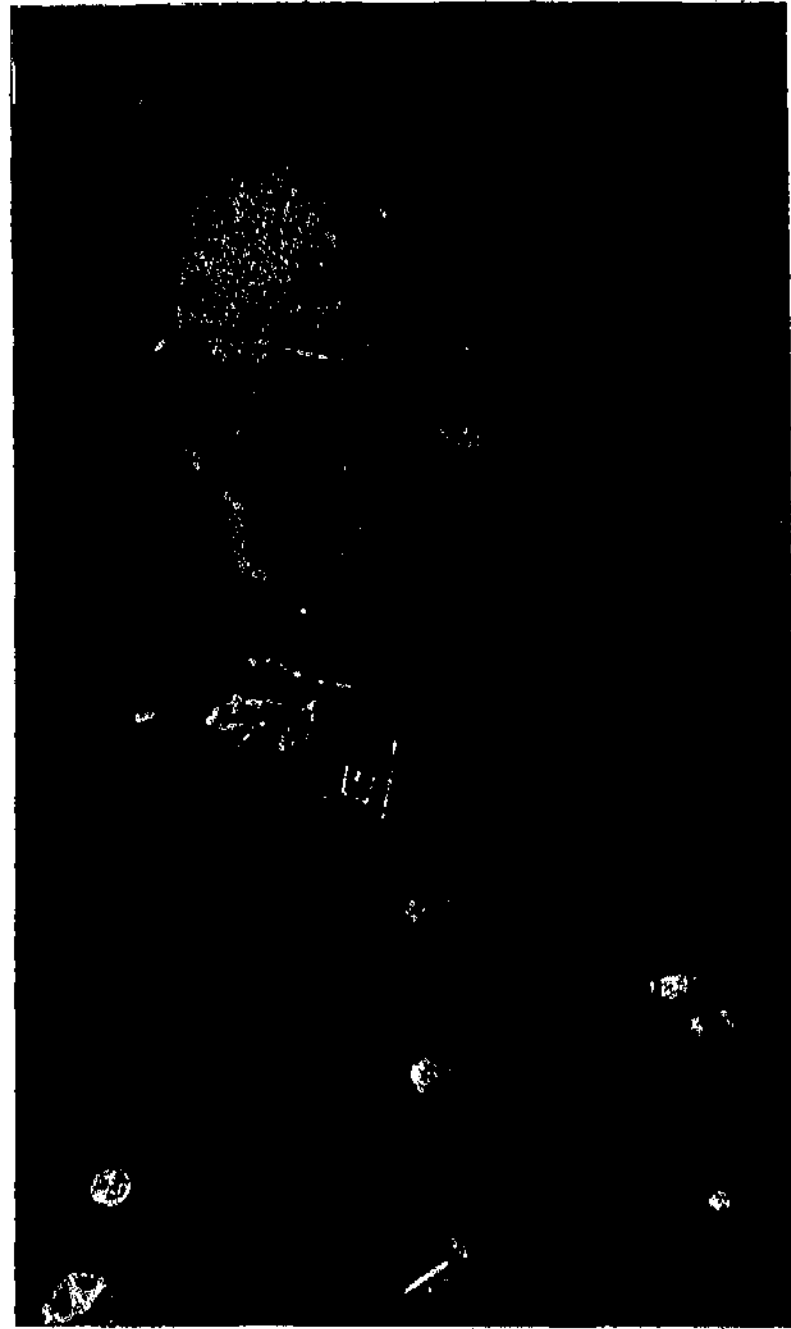
mų ligų fronte mirė 297 kariai, invalidais liko 154 kariai. Iš viso aukų — 4.529 kariai.

Šis žuvusių pagerbimas nuo pereinamųjų metų lapkričio 23 d., kai Vytauto Didžiojo muziejaus sodely, prie paminklo žuvusiems, buvo supiltas Nežinomajam Kareiviui kapas, simboliškai yra sujungiamas to Nežinomojo Kareivio asmeny. Prie jo kapo reikšmingai atliekamos visos gedulo apeigos.

O kas gi tasai Nežinomojo Kareivio kapas ir kodėl jo reikšmė bei prasmė? Į tai labai įsakmiai atsako Antanas Smetona. Įsidėmėkim jo žodžius:

„Nežinomojo Kareivio kapas, be vardo ir be pavardės, ir betgi lenkiamės jam, kaip lenkdavos graikai nežinomojo Dievo aukurui. Neregime, bet jaučiame ir tikime, kad yra visumos Kūrėjas, inkvėpęs žmogui gyvybę, ir kad yra idealusis kareivis, paaukojęs savo gyvybę Tėvynės laisvei. Toks aukuras ir toks kapas yra kilniausias idėjų simbolis, arba ženklai mūsų giliai atjaučiami, štai kodėl savieji ir svetimieji kloja vainikus prieš įsivaizduoto, bet tikrai esamo kareivio kapą (Pasakyta — parašyta, 41 pusl.)“.

„Tačiau — sako toliau — pagerbti Nežinomojo Kareivio kapas nėra vien vainikais ir gėlėmis papuoš-

Gen. lt. Sutkus,
Kariuomenės tiekimo viršininkas

ti. Tokia mūsų pagarpa bebūtų gražus mostas, tik pažiūrėti graži apeiga, bet nepakankama, nors ir priviloma. Atsilyginti garbingai žuvusiems kariam yra savo darbais saugoti ir ginti tas idealas, dėl kurio yra jie paaukoję savo gyvybę. Kiekvienas veiksmas, jam priešingas, yra nusizengimas, yra nepagarba Nežinomojo Kareivio kapui (50 pusl.).

Kariuomenės šventės proga mes pagerbiam ir mūsų gyvuosius karius, tikrojoje tarnyboje esančius ar atsargoje, — tuos karius, kurie sunkiose kautynių sąlygose parodė daug drąsos, ištvermės, pasiryžimo ir narsumo. Jie, rizikuodami savo gyvybe, atliko didelius žygius, jie ir kitus patraukė su savimi į tuos žygius. Visi jie yra pasižymėję kautynėse ir didelį darbą savo Tėvynei atlikę. Jų krūtines dabar puošia kuklus, bet garbingas ir aukštas Vyčio Kryžiaus ordinas. Lapkričio 23-ji diena yra ir Vyčio Kryžiaus ordino kavalierių šventė.

Kaip matome, mūsų kariuomenės šventės turinys labai įvairus, o jo prasmė — be galo gili ir reikšminga. Čia kovos, triumfas, čia aukos, kapai, čia vėl laimėjimas, darbas ir budrus, neramus žvilgsnis dėl ateities. Toks gyvenimas, tokia ir kariuomenė, tuo labiau, kad ji yra judriausia, jautriausia ir gyviausia visos tautos organizmo dalis. Joje sueina visa kas ge-

Pėstininkų voros

Gaižučio foto

riausia, vertingiausia tautoje, todėl ir atsispindėti turi gražiausiai, paveikslingiausiai. Juk ne kiekvienas vyras patenka į kareivius ir ne kiekvienas norįs būti karininku yra priimamas. Kariams duotos didelės teisės, didelė garbė, bet ir atsakomybė dar didesnė. Toji atsakomybė uždeda didesnę savęs kontroliavimą ir nusi-kaltus žymiai padidina bausmes, palyginus su civiliu baudimu.

Mūsų kariuomenė ypačiai turi būti graži, stipri, vieninga ir pavyzdinga, nes jos nedaug, o uždaviniai didžiausi. Mūsų kariuomenė, kaip rinktinis tautos avangardas, turi traukti paskui save ir palikesnę, nerangesnę visuomenės dalį, turi žadinti joje tautos idealų supratimą ir siekimų vykdymo pastangas. Ypačiai neturime apvilti mūsų jaunųjų pasitikėjimo ir meilės, kurią jie mums gaivina ir rodo. Kiekvienas karys jiems yra didvyris, arba karžygio idealų vykdytojas.

Jei didžiųjų mūsų iškilmių dieną išeisime gražesniais rūbais, pasipuošę, vikresni, žvitresni, — nepamirškime ir savo dvasios sustiprinti, atgaivinti. Tos dvasios, vienybės ir gyvos tėvynės meilės mes šiandien dar labai reikalingi, nes „debesys niaukstosi, tvanką jaučiame ore, nuo karo pavojų neapsaugoti“.

Mjr. Balčiūnas

Nepaprasta šventė

Vos tik paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, pradėta kurti ir savoji ginkluota pajėga — kariuomenė. Savaiame suprantama, kad tais laikais tik ginkluota pajėga galėjo patikrinti, laiduoti atgyjančios tėvynės laisvę. Apie lietuviškos kariuomenės sudarymą dar imta galvoti tėvynės atgijimo prieaušiais — 1917 m., kai revoliucija sugriovė Rusijos caro galybę, jo valdžią. Plačiose Rusijos žemėse, net tolimame Sibire, steigiami lietuvių batalionai, su kuriais manoma grįžti į tėvynę ir pradėti kovą dėl laisvės. Visos Rusijos valdžios

buvo priešingos kariškam lietuvių susipratimui ir visokiais būdais stengėsi kliudyti darbą. Nė vienam sudarytam lietuvių batalionui nebuvo lemta grįžti į Lietuvą.

Lietuvos kariuomenei teko susidaryti pačioj Lietuvoj. Ji pradėta steigti 1918 m. mūsų tautos širdyje — Vilniuje. Šiandien, prisiminus mūsų kariuomenės pirmąsias dienas, tenka tik stebėtis, kiek pasiryžimo, tikrosios tėvynės meilės parodė pirmieji jos vadai ir kareiviai... Viešpatavę tuo laiku Lietuvoje vokiečiai nė girdėti nenorėjo, kad lietuviai turėtų savo kariuomenę, nors Lietuvos nepriklausomybę popieriuje buvo pripažinę. Grįžę iš Rusijos lietuviai karininkai, nepaisydami vokiečių grasinimų, Vilniuje slapta renkasi ir svarsto lietuviškos karo jėgos organizavimo reikalus. Nors nebuvo nei ginklų, nei kareivių, nei pinigų, vis dėlto 1918 m. lapkričio 23 d. išleidžiamas pirmas įsakymas kariuomenei. Šis istorinis įsakymas ir yra laikomas lietuvių kariuomenės steigimo pradžia.

Įsakymo išleidimo metu turėjo vos keliolika blogų ir įvairios rūšies šautuvų ir keliasdešimt karių. 1918 m. gruodžio pabaigoj lietuvių valdžia kreipėsi į tautą kviesdama jaunuolius stoti į ginkluotus būrius ir ginti Lietuvą nuo puolančių priešų. Nuoširdžiai atsiliepė Lietuvos sūnūs į tėvynės balsą ir šimtai savanorių ėmė plaukti į didesnius miestus. Reikėjo tuos pasiryžėlius apvilkti, ginklų į rankas duoti. Dideliu vargu pavyko įsigyti šiek tiek ginklų, drabužių, kurių toli gražu ne užteko. Tačiau, neturėdami tinkamų ginklų, būdami apiplęšę ir pusalkani, pirmieji Lietuvos kariai drąsiai ir sėkmingai kovojo su gausingais Lietuvos priešais, pasižymėjo nepaprastu karžygiškumu, kuris amžiais bus gyvu pavyzdžiu būsimoms kartoms, kaip reikia tėvynę mylėti. Prisiminkime Panevėžį, Dauguvą, Širvintus, Giedraičius, Radviliškį, kur lietuviai kariai pasirodė, kaip nepalaužiamos dvasios galiūnai ir nusipelnė, kad su pagarba ir pasididžiavimu palikuonys kartotų jų vardus.

Audringoji kavalerija

Gaižučio foto

Pirmųjų laisvės kovų apaštalų dalis garbingai krito kovos lauke, dalį negailestingas likimas išplėšė iš

gyvenimo, tačiau, pirmųjų Lietuvos karių dvasia turi būti mūsų eilėse, turi ženklinti visus mūsų darbus

bei siekius. Per penkiolika su viršum metų Lietuvos kariuomenė išaugo į didelę, galingą, gražiai ginkluotą ir aprūpintą karo pajėgą. Šiandien pasidžiūodami galime žiūrėti į tą nepaprastą pažangą, kurią spėjome, palyginti, trumpu laiku padaryti. Šiandien nesame paskutiniai, bet esame tvirtai įsitikinę, kad skaudžiai nusiviltų tas, kuris pasikėsintų pagrobtį nors vieną gimtosios žemės pėdą!

Ir už viską turime būti dėkingi pirmiesiems Lietuvos kariams, kurie krauju apšlakstė tėvų žemę, kad ji būtų derlinga mums. Būdami vieningi, drausmingi, tikrai suprantą savo kilnias pareigas, neapvilsime likusių pirmųjų kovos apaštalų ir ištesėsime kas jiems buvo šventa — atvaduosim pavergtąją žemę su tautos širdimi — sostine Vilniumi.

Lapkričio 23-ioji tebūnie kiekvienam Lietuvos kariui didelio džiaugsmo šventė. Toji šventė Lietuvos kariui primena garbingas laisvės kovas, kuriose lietuviai parodė plieninę galią, pasiryžimą ir nugalėtojo vainiką nešinas grįžo iš kovos lauko į savo pastogę.

Parado iškilmės

Gaižučio foto

Kariūnas Balys Šidlauskas

Lietuvos Nežinomojo Kareivio Kapas

Žuvusiems kariams

Kariai, kur žuvot už Tėvynę,
Kurie jau gulit po žeme
Su degančiu geismu kautynių
Liepsnojančiose akyse.

Ant kapo jums vainiką sega
Visa tauta pagarbos kupina,
Nes jūs budėjot, veržėtės ir degėt
Ir liko jūsų norų mums liepsna.

Ant jūsų kapo mes nevaitojam nusiminę,
Nes daug giliau mes jaučiam jus...
Tik vėjas gaudžia rauda girių girioj,
Nešiodams motinų verksmus...

Mes liaupsinam didvyrišką jūsų mirtį
Garbingą, kaip žiloj senovėj,
Kai Lietuvos didingą šlovę
Visa turėjo Europa patirti...

Jūs milžiniškos vėlės
Tebebendrauja su mumis...
Mes jaučiam jus iš miego mus prikėlus...
Mus degina jūsų įkarščio ugnis...

Mūs sielos jūsų vėlių atgaivintos...
Mūs dvasioj glūdi jūsų spėka...
Ir jei mums laisvė sugrąžinta,
Tai tik jūsų karžygių mirties dėka...

Kariai, kur žuvot už Tėvynę,
Kurie jau gulit po žeme,
Kurie takus į laisvę mums praskynėt
Su degančiu geismu kautynių

Liepsnojančiose akyse.
Ant kapo jums vainiką sega
Jūs gerbdama visa tauta,
Nes jūs budėjot, veržėtės ir degėt,
Ir laisvę jūs krauju yra mums atpirkta...

Salys Šemerys

Mūsų šventė

Suskamba miestas žingsnių žingsniuos,
Dangus prašvinta nuo dainos.
Prieš jokią audrą nepalinksim,
Prieš jokią ranką niekados! — — —

Kadais pakilo vyrų minios —
Kančių ir jungo bus gana! —
Kitaip čia suošė pušynai,
Kita čia sužėdė daina.

Išvedė šalį iš griuvėsių,
Taip kaip dainavo pranašai.
Pražydo lygumos čia šviesiai,
Veidai ir akys — panašiai.

Raudona saulė rytuos kėlės,
Laukai žibėjo raudoniau...
Išvedė Lietuvą į kelią —
Šviesi nuėjo kaip seniau.

O mes jau kuriam rytą naują —
Ir niekados saulė nepajuos.
Atminsime visada tą kraują,
Tas eiles kryžių visados!

Prieš piktą ranką turim kardus,
Prieš melo žodį stos tiesa!
Te didis darbas čia užverda,
Rami darbuokis, Lietuva! — —

Žinom, ko saulė liūdina kelias,
Žinom, ko leidžias nerami.
Mes neužmiršim savo kelio —
Pro šviesų uostą, pro pilis! — — —

Suskamba miestas žingsnių žingsniuos,
Dangus prašvinta nuo dainos.
Prieš jokią audrą nepalinksim,
Prieš jokią ranką niekados!

Juozas Žilvitis

Mūsų kariuomenė Vilniuje 1920 m.

Balys Sruoga

Laisvės plaukėjai

Mes neužmigom,
nors ir prispausti,
nors ir nuskriausti,
nors ir išguiti...

Mes — tik išgirdom
šaukiantį klyksmą —
aidijų aidą,
veriantį širdį —
stojom kaip vienas,
rankas iškėlę:
vėliavos supės,
švietė žibintai...

Per vandenyną,
per okeaną —
iriamės vieni,
iriamės vieni...

Būrės iškėstos
dainos pašėlę —
vilnys verpetai —
viena tegali —
mus tepalaimint,
mus tepalaimint —
tepalydėti.

Laužas padegtas
plečias nuo vėjo,
vėtra tekursto
ilgesio galią,
vilnys gi gelbsti
vien tik drąsuolius...

Mes neužmigę —
amžius budėję,
laužą sukūrę
skleidžiame gandrą,
keliamė būres —
Sveikinam vėtrą.

Kraujo kelias — laimės diegas, —
Mūsų širdys — plieno jėgos —
Nūn užgrūdytos ugnys.

Pasikelti ginti dalį
Šaukia kraujuje šalelė,
Kelia Nemuno gaidys!

Žemiškoji mūsų puota
Mums ugnį ir kraują duota
Buvo kryžium vainikuota
Prakeikimo valandoj —
Mūsų kraujo kritęs krislas
Užsidegs padangėj Vyslos —
Ir tvaskės gyvybe gyslos
Laisvės iškilmės dainoj!

LUKŠIUI IR JUOZAPAVIČIUI ATMINTI

Karininkas Juozapavičius

Kai išmušė mūsų daug vargusiai žemei
Tiek šimtmečių veltui laukta valanda —
Ir vergė Tauta vėl laisva pasiskelbė,
Kaip kitąsyk buvus pati sau valdovė —
Jai išmušė draug Išpirkimo aukos,
Aukos kruvinos valandos krupulinga...
Ir kilo šimtai, kaip kadaise senai,
Tėvynės sūnų, apšarvuotų drąsa
Ir Dievo palaima teisingajam žygiui,
Kas motiną, sesę, kas mylimą, žmoną
Palikę nerimti vienas ilgesy,
Iškėlę aukštai bočių Vytį garbingą,
Neklausdami priešo nei skaičiaus, nei galios,
Žinodami vien, jog laimėt reik ar mirt!
Tada tai sudėjo Tauta pirmą auką.
Tada tai už laisvę šalies ir Tautos
Sudėjote gyvastį jaunąją judu
Aukoj savanorėj, šventoje aukoj...
Žiauraus ir klastingo priešo kulipkos,
Apšlakščiusios jūsų krauju gimtą žemę,
Jum atnešė garbę, kur amžiais nežūva,
Jum suteikė vardą, kurio negalės
Paveržti jum niekas, nors būt garbingiausias.
Tas vardas: — „Už laisvę, už naują jos rytą
Už Lietuvą, kur iš kapų atsikėlė,
Pirmasis jos žuvęs kovoje kareivis!
Ir jos kariuomenės, tiek šimtmečių lauktos,
Pirmasis gyvybę padėjusis vadas!“
Jūs žuvot kovos nelygiosios pradžioj,
Tikėdamu betgi, jog turim laimėti!
Ir priešo pargriauti garbingam lauke,
Jūs drąsūs ir ramūs sutikote mirtį.
Ir jos šiurpulingiems sparnams suplasnojus —
Jinai jūs akyse neižvelgė baimės,
Nes judu šioj žemėj žvilgsniu pastaruoju
Regėjot jau skaistų laimėjimą mūsų!..
Jūs žuvot — ir du nauji kuklūs kapeliai
Išaugo Tėvynės žemelėj šventoje...
Maži du kapeliai, garbe savo betgi
Senų mūsų milžinkapių garbei prilygę!

Liudas Gira

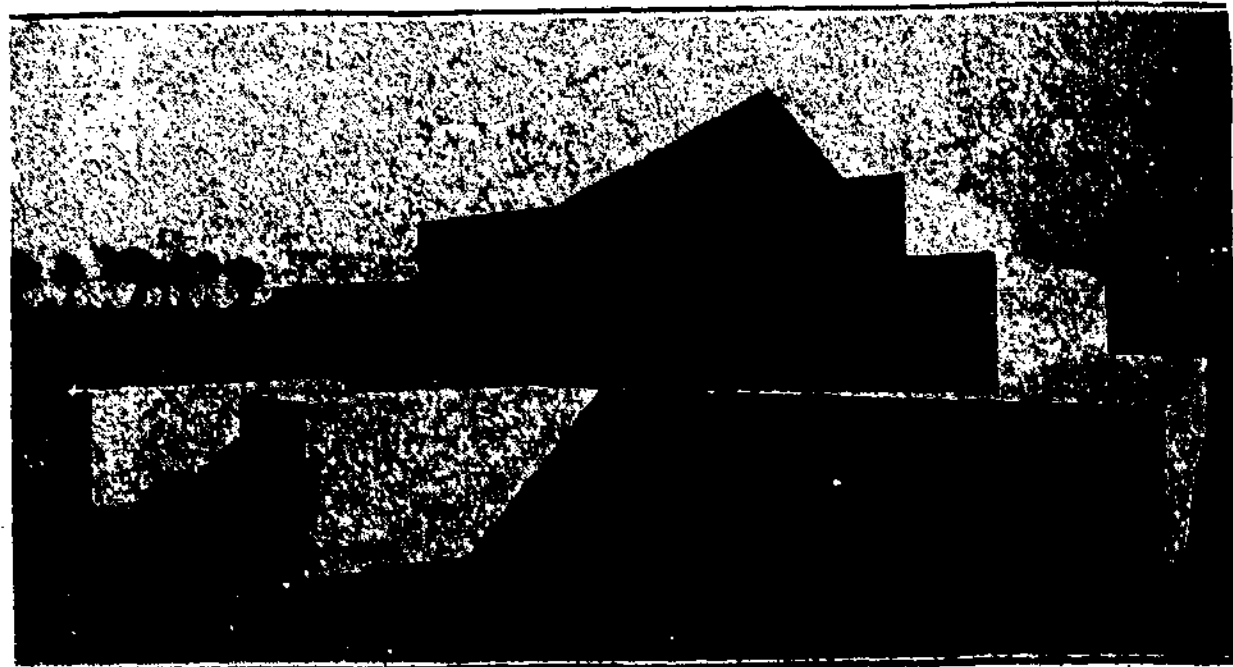

Povilas Lukšys

PIRMOJI AUKA

Baisi kova buvo, kulų lietūs lijo,
Kai lietuviai rusus iš Taučiūnų vijo,
Bet Lukšys narsiausiai skynė tautai kelią
Sukaupęs savyje pranokėjų galią.
Skrido, švilpė kulkos — rusai atsišaudė,
Bet Lukšys narsusis laisvės kulkom gaudė.
Gaudė juos po vieną ir klojo ant sniego,
Kurie pro jo žvilgsnį veriantį prabėgo.
Jau, rodos, ne vieno ruso nebeliko,
Ten kažkur už sodžiaus Taučiūnų išnyko,
Bet štai priešų kulka žaibu atplasnojo
Ir Povilą Lukšį tuoj krauju užklojo.
Jis krauju atpirko laisvę tėviškėlės.
Ir kur plūdo kraujas, šandie žydi gėlės.
Šandie žydi gėlės ir stovi paminklas
Jo garbės ir vardo amžinasis ginklas.
Jis naktim išeina iš kapo krūtinės,
Kuomet šypsos žvaigždės erdvių sidabrinės,
Kuomet žilagalvis spindulėlius sėja.
Jis kapo gėlyne linksmi vaikštinėja.
Jis kiekvieną gėlę meiliai pabučiuoja
Ir žydinčiai gamtai šiuos žodžius kartoja:
— Geriau laisvam kautis ir kovoje žūti,
Negu visą amžių gailiu vergu būti.

Jonas Morkūnas

Povilo Lukšio žuvimo vietoje paminklas

Karžygys

Karužas J. Sidaravičius

Tėvyne, gimdai Tu galiūnus,
Nesmunka dar dvasioje Vytauto sūnūs...
Tiek amžių miegojus — atbudai ūmai:
Už Tavąją laisvę, kovoją nūnai:
Narsus Sidaravičius!
Nors krito kovoje galiūnas,
Nors priešų išjuoktas Jo kūnas, —
Bet karžygį narsų visi paminės,
Kovodami už laisvę kovoj ištesės,
Kaip Sidaravičius!
Ilsėkis, Narsuoli, Daugailių kapuos,
Tauta Tavo žygį žiedais vainikuos...
Te priešai sužino, kaip gerbt mūs galiūnus:
Tik būkime galingi — tautos stiprūs sūnūs,
Kaip Sidaravičius!...

Kareivis Vaitiekus

Ginkluota Lietuva

Mūs šalyje rudenio nebus!
Mes mokėsime savo kraštą ginti,
Kai išeisim, kai pakelsime ginklus!
Nebebaisūs mums joki pavojai,
Nedrebėsime prieš ateinančias kovas!
Mūsų kraštas, mūsų kraštas jau ginkluojas —
Kaip šviesi ginkluota Lietuva!
Ginklai laisvę mums kadais grąžino,
Ginklai laisvę gyvą išlaikys!
Tai žaliuokit mūs visi beržynai —
Mūsų žemės niekas nedraskys!
O lietuviai sunkią valandą supranta,
Rankų nenuleis jis niekada!
Kad žydėtų Baltijos pakrantės,
Neša auką Lietuva visa!
Tai nušvito rudens padangės —
Niekas niekas jų neapniauks!
Mūsų ginklai skambiai skambiai žyanga —
Nebaisu jau jokio viesulo baisaus!

J. Žilvitis

Kariai

Lyg kad iš pasakų, iš burtų,
Vėl išplaukė karių pulkai...
Kad laisvės žygiui susiburtų
Sukilo broliai, milžinai!..
O buvo tuščia, buvo nyku,
Ir nesimatė žiburių,
Nelaukta pergalės vainiko,
Nebuvo karžygių karių.
Ir slinko skaudūs, skaudūs amžiai
Dejavo pavergta tauta,
O Lietuva! Betgi suglamžei
Verguvės pančius! Tu laisva!

Anic. Būčys

Kodėl aš ginu savo gimtinę

Vos dingus šmėklai didžio karo,
(Degėsių dūmais dar kvėpėjo),
Stebuklas gyvas pasidaro —
Mums išvadavimas atėjo!
Einu ir aš, nes balsas kviečia,
Į mūsų stoju kareiviją,
Kuri lietuvių vyrus spiečia
Pakelti kovai kalaviją —
Pakėlus, dvasioje atgyti:
Pasakius sau — esu lietuvis! —
Be lemiamos kovos nerimti,
Kol paaiškės gimtinės būvis...
Bet tas, jaučiu, nė kiek nereiškia
Grobimo žygių ištroškimo —
O, ne: žinau aš dvasioj aiškiai —
Už laisvės stoju išpirkimą!
Išpirkus laisvę, aš nesiekiu
Su ginklu laisvę kam išplėsti —
Apsigynimui jėgą tiekiu
Prieš tuos, kurie norėtų plėsti!..
Ir aš jaučiu, kiekvienas mūsų
Kitiems karų piktų nėskebia:
Čia — Lietuvos riba, čia — jūsų,
Ir Lietuva kitų nestelbia!

Arėjas Vitkauskas

Lapkričio 23 d. minint

Pavartę istorijos lapus pamatysim mūsų garbingos tautos dienas. Prieš penketą šimtų metų lietuvių vilyčios buvo baisios ne tik girių žvėrimis, bet ir priešams grobuonims.

Lietuvio kardą žinojo ir piktas kryžiuotis ir laukinis totorius.

Mūsų dainose apdainuoti lietuviai barzduočiai savo buožių ir kardų pagalba sergėjo didžiosios Lietuvos laisvę, kurios viena siena buvo prie Juodosios, o kita Baltijos jūros.

Niekas nedrįso lipti į Lietuvą, nes žinojo, kad čia jo mirtis laukia. Bet istorijos lapai keitėsi. Sunyko didžioji kunigaikštystė susidėjusi su lenkais, o vėliau visiškai savo laisvę prarado. Savo sunkią leteną uždėjo dvigalvis aras.

Slėgė Lietuvą aras, kiek tik begalėdamas, norėdamas atimti paskutinį tautos gyvybės ženklą — kalbą.

Bet Lietuva nemirė. Ji merdėjo mirties agonijoje, bet gyvybės neprarado. Nors ir sunkūs buvo verguvės pančiai, bet mūsų Lietuvoje skambėjo lietuviška kalba — lietuviškos dainos.

Ir tiek verguvės metų iškentusi Lietuva išgirdo savo geriausių sūnų kardų žvangesį, trimito garsus. Ėjo tautos sūnūs kelti savo geriausios motinos, išvaduoti iš verguvės ir paskelbti, kad ji laisva ir, kad jai tik vienai priklauso tautos sūnų ir dukterų meilė.

Ėjo alkani, apiplyšę, silpnai ginkluoti, bet kupini tėvynės meilės, liejo savo kraują ant jos krūtinės, kad tik ji būtų laisva.

Ir tie pirmieji pasiryžėliai, tautos žiedas — jaunimas sudarė pirmąją po tiek verguvės metų laisvą Lietuvos kariuomenę.

Lietuvos kariuomenės garbingoji pradžia sukurta iš pasiryžėlių, apiplyšusių ir alkanių tautos sūnų. O tie tautos sūnūs, lyg galingų kalnų arai, didžiausiu įniršimu, atkaklumu bei dvasios stiprybe nugalėjo priešus, išvijo juos ir pareiškė: Mes budėsime tautos sargyboje ir dieną ir naktį, ir nė vienos Lietuvos žemės pėdos neužleisim svetimiesiems.

Tai buvo 1918 metais.

Šiandien mūsų kariuomenė jau organizuotas drausmingas vienetas. Šiandien jau mūsų kariuomenė švenčia savo septyniolikos metų sukaktį. Bet mūsų pareiga nesibaigia tuo, kad mes tik paminėsime tuos didvyrius, kurie guldė savo galvas dėl Lietuvos laisvės.

Mes turime tęsti jų garbingą žygį toliau, budėti tautos sargyboje ir dieną ir naktį, niekuomet nenuleisdami akių nuo priešo, kuris pasiryžęs kiekvienu atveju mus pavergti. Mes jaunimas, kuriam Lietuvos ateitis turi daugiausia rūpėti, turime ypatingai susirūpinti, kad išlaikytume taip brangiai įgytą laisvę, kurią mūsų vyresnieji sukūrė, apgynė ir nori palikti mums, jauniems. Juk Lietuva mūsų, mes turėsime rūpintis jos ateitimi. Prisiminę lapkričio 23 d., kurią mūsų garbinga kariuomenė švenčia kaip įsikūrimo dieną, kiekvienas jaunuolis turi pasižadėti niekuomet neužmiršti tautos reikalų, ją ginti, o jei reikės, ir gyvybę paaukoti.

Mūsų jaunimas, grįžęs iš kariuomenės, neturi nutraukti santykių, bet bendrauti ir toliau su kariuomene. Kada visos tautos skiepija kuo didžiausią savisaukos reikalą, rengia įvairiausių pratimus, kuriuos atlieka visuomenė, kada eina masinis pasirengimas karui ir apsigynimas nuo jo, argi mes turime laukti, argi mes turime būti nepasirengę. Kariuomenė duoda tik pagrindus, kariuomenė negali visų parengti, čia turi pati visuomenė, kariuomenės padedama, rengtis. Nereikia pamiršti jau įgytų kariuomenėje žinių. Jos visados bus naudingos ir reikalingos. Nelaikas bus mokytis, kada palikus plūgą reikės eiti tėvynę ginti. Tuokart jau surinktas žinias reikės panaudoti, praktiškai vykdyti. Mes maža tauta, kuriai reikia viską pačiai mokėti ir viską žinoti.

Tebūnie mūsų vadovais tautos didvyriai, mirę dėl Lietuvos laisvės, o jų atminimas teskatina mus visados budėti tautos sargyboje. Tuokart nebaisūs bus Lietuvos priešai.

J. T.

Per didesnes iškilmes bei šventes Nežinomojo Kareivio Kapas puošiamas gėlių vainikais ir puokštėmis

Ginklų fondas—viena kariuomenės aprūpinimo sričių

Gyvename tokius neramius ir visokių netikėtumų galimus laikus, kada krašto saugumas ir valstybės nepriklausomybė kiekvienam doram piliečiui turi būti pirmoje eilėje, turi būti ne kiek nemažiau vertingas dalykas, kaip ir jo gyvenimo klausimas. Visos, didelės ir mažos valstybės, šiuo metu, kiek tik įstengdamos rūpinasi savo saugumu, kad galėtų visiems piliečiams patikrinti geresnį gyvenimą ir tautai jos laisvą ateitį.

Ir mes šioje srityje negalime ir neturime atsilikti, ypač dar ir dėl to, kad gyvename tarp didesnių, nuolat mūsų krašto žemėmis sau apetitą bekeliančių valstybių. Savo laisvei patikrinti ieškome įvairių kelių bei priemonių. Bet mes visi gerai žinome, kad krašto saugumo laidas, tautos laisvė ir garbė glūdi mūsų šaunioje kariuomenėje. Štai dėl ko visų krašto gyventojų aukščiausia pareiga — remti savąją kariuomenę.

Plačiosioms masėms bene bus prieinamiausias ginklų fondas. Jo tikslas ir idėja aiški ir sava — padėti kariuomenei įsigyti ginklų. Tuo pačiu pabrėžiama, kad ir visuomenei krašto saugumo stiprinimas yra nesvetimas dalykas. Atiduodami savo pajamų ar kitų medžiaginių gėrybių dalį ginklų fondui, mes ne tik regimomis aukomis remiame kariuomenę, bet drauge duodame jai ir savo dvasios dalelę. Tai labai svarbu, nes mes imame tampa su krašto laisvės sargais susirišti, jais domėtis, arčiau pažinti ir pamilti.

Panašūs fondai kituose kraštuose veikia jau daug metų. Latvijoje yra gana turtingas aviacijai kurti fondas. Lenkijoje karo laivyno fondą iššaukė vokiečių ministerio Treriranus prieš kelis metus padarytas garšusis pagrasinimas. Už į tą fondą suplaukusias pirmąsias aukas lenkai tuoju nupirko karo laivą, duodami jam reikšmingą pavadinimą „Atsakymas Treviranui“. Analoginių fondų ir plačių rinkliavų krašto gynimo reikalams mes rasime visuose, net ir senuose ir gana saugiai besijaučiančiuose kraštuose.

Pas mus ginklų fondo užuomazgos reikia ieškoti 1923 m. Tuometinis mūsų kariuomenės vadas a. a. gen. lt. Stanaitis iškėlė šią mintį. Per trumpą laiką į fondą įplaukė apie 20.000 litų. Vėliau ginklų fondo idėja buvo lyg ir apmirusi. Pereitą vasarą ją atgaivino ir vėl plačiai nuaidėjusiu šūkiu „Remkime krašto ginkluotą pajėgą“ iškėlė dabartinis kariuomenės vadas gen. št. plk. Raštikis. Jis mintį iškėlė ir ją realizavo — davė ginklų fondui juridinį pagrindą: „Vyriausybės žinioje“ prieš kiek laiko jau buvo paskelbtas ginklų fondo statutas ir jam vykdyti taisyklės.

Mūsų visuomenė plačiai iškeltai ginklų fondo minčiai gyvai pritarė. Tuoju šimtas organizacijų įkūrė vieną sąjungą. Tai ginkluotoms krašto pajėgoms remti sąjungą. Dabar šios sąjungos skyriai steigiasi visame krašte. Toks jautrus reagavimas į ginklų fondo idėją rodo, kad mūsų visuomenė pasiryžusi visomis išgalėmis remti kariuomenę. Apie tai liudija ir pačios visuomenės kariuomenės vadovybei siunčiami laišukai. Krašto ginkluotoms pajėgoms remti sąjungos skyriai propaguoja ir palaiko ginklų fondui aukų rinkimą. Kaip aukas rinkti, nurodo ginklų fondo statutui vykdyti taisyklės. Tačiau, šia proga, primintina, kad viešos rinkliavos neleidžiamos. Organizacijos aukas renka tik savo narių tarpe. Kai kurios organizacijos, kaip šaulių sąjunga, rengiasi plačiu mastu eiti talkon ginklų fondui. Pagaliau, apskrityse aukų rinkimo priežiū-

ra netrukus bus pavesta karo komendantams. Tai daroma dėl to, kad aukų rinkimo darbas būtų vedamas sklandžiai ir švariai.

Mūsų įstaigos nuo organizacijų neatsilieka. Daugumos jų tarnautojai jau pažadėjo ginklų fondui aukoti tam tikrą dalį savo gaunamo atlyginimo. Tai gražus pavyzdys ligšiol to dar nepadariusiems.

Svarbus klausimas, ką turime ir ką galime aukoti ginklų fondui? Yra žmonių, kurie visa širdimi ginklų fondo idėjai pritaria, bet jie neturi gyvų pinigų. Dėl to jie ginklų fondui gali aukoti natūra — greitai negendančio maisto produktus, kariuomenei tinkamus rūbus ir t. t. Šios natūros aukos kariuomenės dalių vadovybės bus įvertintos pinigais, kurie bus įnešti į ginklų fondą. Vadinasi, ir natūra duodamos aukos savo tikslą pasiekia. Čia taip pat nesvarbu, kad daug iš karto aukoti. Svarbu aukoti, kad ir mažomis sumomis. Dėl to nėra ko gėdintis duoti kad ir mažiausią auką.

Ginklų fondui aukoti ginklais nepatartina. Ir štai dėl ko. Vienos ar kelių organizacijų iš karto surenkamos aukos nėra didelės. Už jas vertingesnių ginklų nupirkti nepajėgiama. O aukoti bet tik ginklą, auka nepasiekia savo tikslo, nes kariuomenėje gali būti vartojamas visai kitas ginklo tipas, negu aukojamasis. Tad aukotasis ginklas lieka visai be naudos. Tiesa, galima aukoti ir ginklus. Bet prieš tai aukotojas turi susižinoti su kariuomenės vadovybe ir išsiaiškinti, koks ginklo tipas yra naudingas ir pageidaujamas. Taip pat nenorima priimti aukų su tam tikra paskirtimi. Pav., pilietis, duodamas auką, pažymi, kad jo pinigai būtų sunaudojami tik tankui, šarvuočiui arba lėktuvui pirkti. Gerai jeigu auka bus tokia stambi, kad už ją bus galima pageidaujamą ginklą iš karto nupirkti. Tačiau atskirų asmenų aukos būna daug mažesnės už ginklo kainą. Todėl jo pinigai ilgą laiką turi gulėti be naudos, nes reikia laukti, kol atsiras daugiau aukų su panašia paskirtimi. Vadinasi, geriausia ginklų fondui aukoti tik pinigais arba kariuomenei reikalinga natūra, bet ne ginklais. Ir aukas reikia duoti ne su kokia nors paskirtimi. Juk ginklų fondas yra Krašto Gynimo Tarybos žinioje. Tad ji suaukotas sumas savo nuožiūra ir sunaudos būtiniams krašto gynimo reikalams.

Ligšiol į ginklų fondą jau įplaukė per 130.000 litų. Tai graži pradžia. O jeigu taip, tai reikia turėti gražių vilčių, kad mūsų visuomenė, suprasdama gyvenamojo momento reikalus, dar gyviau ir duosniau parems krašto saugumo reikalus.

Kapitalo padidėjimui, žinoma, nemažą vaidmenį suvaidins ir kariuomenė, ypač atsargos kariai ir kariškos organizacijos. Jų pavaryta, gerai suplanuota ir įtikinama propaganda, be abejo, duos gražių vaisių. Pagaliau, visuomenės organizacijų dėmesys atkreiptinas dar ir į tai, kad, ruošiant įvairias šventes ar kurias nors kitas iškilmes, nebūtų praleista progų plačiai visuomenei aiškinti ginklų fondo mintį. Šia kryptimi ir manoma toliau varyti ginklų fondo ugdymą. Ginklų fondo ribas ir jo darbo kryptį kaip tik ir yra numatęs fondo statutas. Iš tų ribų nebus išeita.

Ginklų fondui, pagal statutą, atstovauja krašto apsaugos ministeris, nes pats fondas yra viena mūsų kariuomenės aprūpinimo sričių.

1 p. p. priešakinis tvarstomasis punktas per karą su lenkais (Trakų apylinkė) 1920 m. lapkr. — gruodžio mėn.

Žodžiais ginklo neatremsi

(Lapkričio 23 d. proga)

Degėsių krūvos ir vaikų klyksmas, guodžiamas motinų aimanavimų, širdį režiančiu jausmu plaukiančių tuščiais laukais, matant kaip žiauraus okupanto įsakymu tėvas atiduoda paskutinę karvę ir paskutinius grūdus iš svirno — didžiojo karo vaizdas Lietuvoje. Bado spiriami žmonės bėgo iš savo namų į miškus, dėjos į būrius ir ėjo plėšdami kiekvieną užkampį. Su jais drauge ėjo karo nelaisviai ir iš priverčiamų darbo stovyklų pabėgę vyrai.

Sunkias dienas gyveno Lietuva, kurios vardas Vytautos Didžiojo laikais baugino ir geležinį kryžiuotį, ir išpuikusį lenką, ir plačios Rusijos vaikus toli už Maskvos ribų.

Juo arčiau karo pabaigos, tuo aiškiau pradėjo matyti vokiečiai, kad ne jų pusėje laimė. Norėdami išlaikyti okupuotas žemes, sugalvojo gudrų būdą pasaulio akyse pasirodyti tų šalių gynėjais. Jie norėjo, kad vietos žmonės pasisakytų esą mielai pasirengę būti jų valdžioje. Gerai žinodami tiesiu keliu tai neatsieksią, vokiečiai greibiasi klastos: 1917 m. nutaria Lietuvoje įsteigti vietos patariamąjį organą, kurs neturėtų jokio savarankiškumo — būtų pastumdėlis, klusniai tarnaujantys vokiečių okupacijai. Tuo būdu pasauliui būtų galima sakyti, jog rūpinamasi šalies gerove. Ir štai, vienas kitas lietuvių veikėjų gauna pasiūlymą sudaryti tokį organą, bet nė vienas jų nesutinka būti vokiečių politikos įrankiu ant savo tautiečių kailio. Lietuviai norėjo tokį organą sudaryti rinkimo būdu. Buvo kreiptasi į okupantų valdžią, kad leistų susaukti konferenciją. Tikėdamiesi, jog sakytą konferenciją galės stumdyti į kairę ir į dešinę, okupantai leido, bet iš karto pastatė sąlygą, kad ir ginčai ir rezoliucijos būtų palankios Vokietijai.

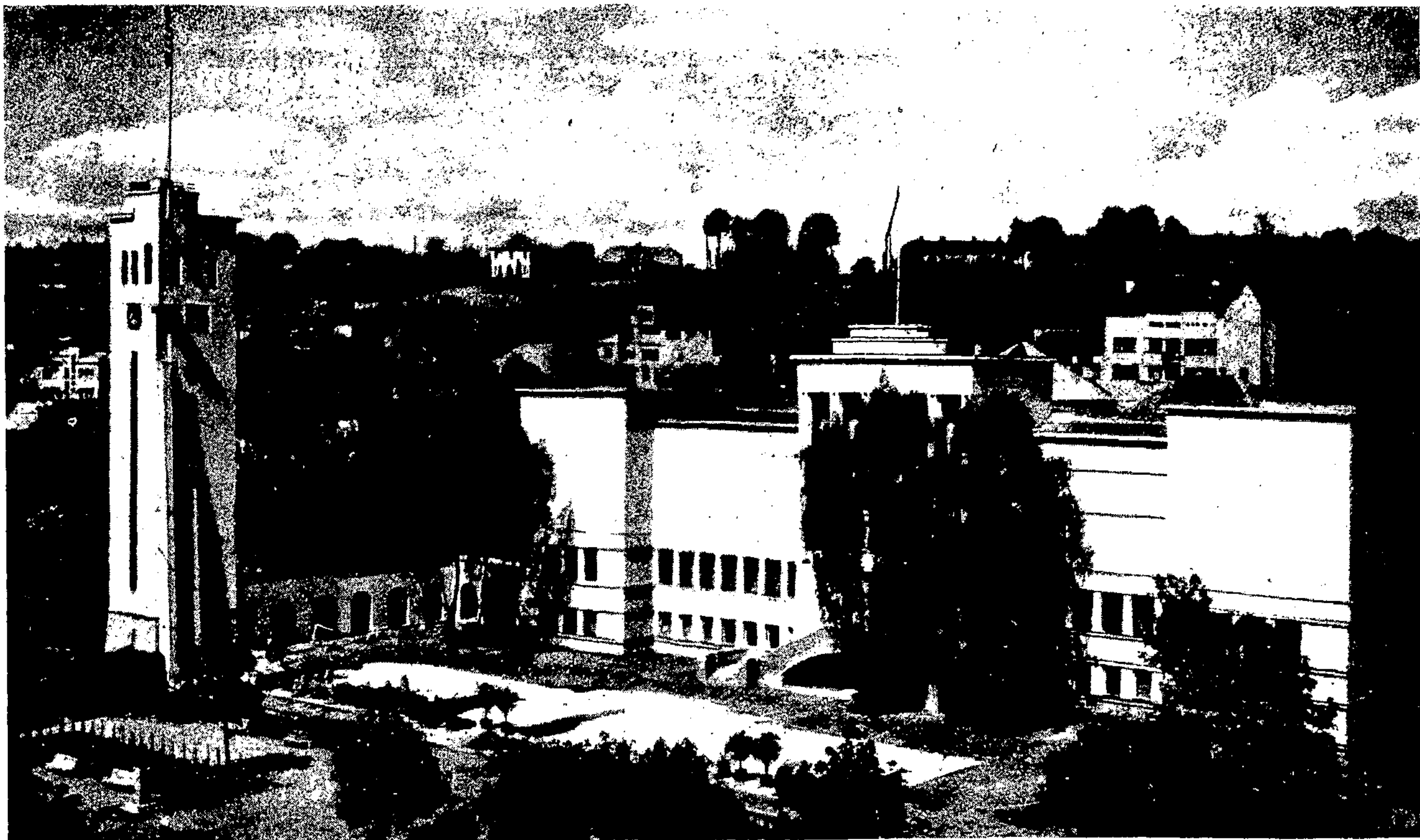
1917 m. rugpiūčio mėn. susirinko konferencijos komisija, kuriai pirmininkavo žinomi veikėjai: Staugaitis, Smetona ir Šaulys. Veikimas turėjo būti labai atsargus. Vokiečiai buvo pakankamai budrūs ir galėjo užgniaužti kylantį kovos gaisrą pačioje pradžioje.

1917 m. rugsėjo mėn. iš viso krašto į Vilnių susirenka 200 atstovų. Konferencijai pirmininkauja Basanavičius. Tautos atstovai gerai žinojo kokių kryžiaus keliu teks eiti į laisvę. Reikėjo veikti iš vieno, sutartinai, kad tik greičiau kuriuo nors būdu galėtų išgelbėti Lietuvą. Bet veikti buvo tikrai sunku: nei pinigų, nei valdžios, nei veikimo laisvės... Konferencijos dienotvarkę sudarė: 1) Politinė Lietuvos ateitis. 2) Santykiai su Vokietija. 3) Tautinės mažumos. 4) Santykiai su Lenkija.

Dėl politinės Lietuvos ateities, kuri buvo dar labai miglota, pasisakoma už demokratinę laisvę ir nutariama susaukti steigiamąjį seimą. Santykiai su vokiečiais mėginama sutvirtinti pasižadėjimu sueiti į glaudesnius santykius, kurie apribojami dviem sąlygom: a) kad nekenktų nepriklausomos Lietuvos gyvenimui, b) santykių realizavimas turės būti apsvarstytas. Iš Vokietijos reikalaujama remti Lietuvą ir Lietuvos valstybės pripažinimą.

Užsienio lietuviai, išgirdę apie Vilniaus konferenciją, irgi stengiasi tarp savęs susižinoti, susieiti, kad galėtų paskelbti, jog lietuviai neužmiršta savo krašto. Štai įvyksta dvi plačiai žinomos užsienio lietuvių konferencijos: spalio mėn. Stockholme (Švedijoje), o lapkričio mėn. Berne (Šveicarijoje). Abiejose pareikštas pritarimas Vilniaus konferencijai.

Tačiau krašto būseną nė kiek nepagerėjo. Banditų gaujos terorizavo ramius gyventojus naktimis, o

Vytauto Didžiojo Muziejaus bendrasis vaizdas

vokiečių žandarai dienomis. Žilos motinos liūdnai lingavo savo galvas, girdėdamas, kad kažin kur ir kažin kas žada bandyti išvaduoti Lietuvą.

Tada nebeiškentė vienas kitas žiauriai nukankinto tėvo sūnus. Atsirado partizanai. Prieš juos buvo ir okupantai ir visokio plauko banditai. Prasidėjo kova. Toji kova buvo nepanaši į tą, kurią vedė Lietuvos šviesuomenė susirinkusi į Vilnių, Stockholmą ar Berną. Kaimuose krašto išnaudotojus ėmė vaišinti iš jų pačių atimamais ginklais, o politikos vadai buvo užimti sujauktų diplomatinių santykių sureguliuavimu, organizacinio darbo parengimu. Abiejų frontų dalyviai tarp savęs ryšio neturėjo. Juos jungė tikrai viena mintis: laisvė. O kova už ją buvo nepaprastai sunki ir centre, ir žalių girių tankynėse. Ją galėjo palengvinti ryšys tarp kovojančiųjų, tačiau dar reikėjo gana ilgokai laukti 1918 m. lapkričio dvidešimts trečiosios.

Vilniaus konferencijoje buvo nutarta sudaryti Lietuvos Tarybą iš 20 asmenų. Tą Tarybą vokiečiai patvirtino, pavadindami ją „Landesrat“, t. y. „krašto taryba“, kad tuo pabrėžtų jos priklausomumą Vokietijai.

Lietuvos Taryba suprato, kad ji bejėgė imtis Lietuvos atstatymo darbo neturėdama ginkluotos paramos. Štai, IV-oje sesijoje, 1918 m. sausio 9 d. posėdyje, dalyvaujant vokiečių atstovams, Lietuvos Taryba klausia: „Kada bus iš Lietuvos atitraukta vokiečių kariuomenė ir kada bus leista organizuoti Lietuvos miliciją?“ Sausio 15 d. rezoliucija pažymima, kad vokiečiai savo kariuomenę iš Lietuvos turi išvesti per keturis mėnesius po Rusijos kariuomenės demobilizacijos. Į Berlyną siunčiama komisija iš rinktų atstovų (Smetona, Narutavičius, Kairys, Staugaitis ir Smilgevičius) tartis, reikalauti: 1) pripažinti Lietuvos nepriklausomybę, 2) į L. Tarybos rankas atiduoti viso krašto valdžią, 3) išvesti iš Lietuvos kariuomenę. IX sesijoje labai plačiai kalbama apie banditizmą visame krašte. Ieškoma kovos būdų. Pastebima, kad patys gyventojai

ima kovoti — atsirado partizanų. Milicijos reikalu rūpintis išrenkama komisija: Banaitis, Kairys ir Šernas.

Į Berlyną deleguota komisija iš gen. Hofmano, kaip pagal IX sesijos protokolą pranešė Smetona, gavo labai neaiškų atsakymą. „Generolas Hofmanas pripažino, kad reikia kovoti su banditizmu, bet išgirdęs apie dalies žmonių apginklavimą — pakraipė galvą. Pagaliau, jis lyg sutiko, reikalaudamas išdėstyti, kaip reikia suprasti miliciją“.

Balandžio 26 d. Kairys praneša milicijos komisijos vardu. Esą, milicijos projektas parašyti pavestas vienam karininkui ir dar nebaigtas. Šernas iškelia banditizmo priežastis: 1) karo belaisviai, kurių skaičius vis didėja; jie bėga iš Lietuvos stovyklų dėl labai sunkių gyvenimo sąlygų. Rusija uždarė sieną belaisvių grįžimui; 2) 1916—1917 m. okupacinės valdžios privalomų darbų sistemos įvedimas; 3) varguomenės skurdas — viskas atimta; 4) moralinis pamatas — okupacinės valdžios elgesys, vadovaujantis principu, kad jai Lietuvoje viskas galima.

Toliau Šernas nurodo kas, milicijos komisijos nuomone, darytina kovai su banditizmu. Po jo pranešimo įvyksta ginčai. Ne visi L. Tarybos nariai sutiko su milicijos komisijos nuomone. Pati L. Taryba jaučia reikalą kovoti, bet iš kur gauti lėšų, žmonių, ginklų, kaip viską organizuoti esant vokiečių kumštyje? Užtat ir suprantama, kodėl tuo reikalu liepos 29 d. priimta tokio turinio rezoliucija: „Milicijos projektą priimti Tarybos žinion, o okupacijos valdžiai pranešti, kas darytina banditizmui pašalinti“.

Sunku nuogomis rankomis ginti tiesą nuo ginkluoto užpuoliko, kuriam visiškai nerūpi sužeisto dejavimai. Ir ne vienam vokiečiui, 1918 m. valgiusiam lietuvišką duoną, daugiau baimės įvarydavo apie praeitą partizaną tankiame krūme, negu gandas, kad Vilniuje paskelbtas Lietuvos Nepriklausomybės aktas. Pagaliau, ką reiškė faktinai būsenai 1918 m. kovo 23 d.

kaizerio Vilhelmo Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo aktas? — Stiprino kovojančių nuotaiką, žinoma, bet jėgų trūkumas paremti teisėtą reikalavimą buvo per daug skaudžiai ryškus.

Lietuvos Taryba, įvairiais būdais stengdamosi rasti išeitį, norėdama pradėti realų krašto atstatymo darbą, buvo priversta ir pati savo likimu rūpintis. Im-

Pranas Eimutis (iš kairės) sargyboje prie Metropolio durų. Ši labai reta nuotrauka yra gauta iš vieno žmogaus, arti buvusio prie Amerikos karo misijos, kurią šie mūsų kariai saugojo ir net savo gyvybę gynė.

tis konkretaus apsaugos darbo nebuvo nei kuo, nei kaip, kol krašto šeimininkais jautėsi vokiečiai. Pagaliau, 1918 m. spalio mėn. Vokietijos sąjungininkai ėmė kapituliuoti. Vokietija aiškiai supranta karą pralaimėjusi ir ima orientuotis taikos kryptimi. L. Taryba tuojau išnaudoja tą momentą, imdama griežčiau statyti savo reikalavimus okupantams: 1) sudaryti užsienio atstovybę, 2) vyriausybę, 3) perduoti okupuotas sritis, 4) steigti krašto apsaugą.

Be to, iš Rusijos vyriausios lietuvių tarybos buvo į Vilnių atsiųsta delegacija (Variakojis, Noreika, Noreikienė ir Škirpa), įgaliota pranešti apie lietuvius Rusijoje. Iš Škirpos pranešimo paaikškėjo, kad vien lietuvių karininkų Rusijoje yra apie 500. Esą lengvai galėtų organizuoti diviziją. 1918 m. spalio mėn., L. Tarybos prezidiumas savo iniciatyva sudaro apsaugos komisiją, į kurią įeina: Šilingas — pirmininkas, Gira — vicepirmininkas, Nagevičius — sekretoriumi ir Alekna — išdininku. X-os sesijos dienotvarkėje kariuomenės ir policijos sudarymas buvo atskirai svarstomas.

Lapkričio 4 d. Šilingas praneša apie apsaugos komisijos veikimą. — „Apsaugos atžvilgiu Lietuva padalyta į 12 sričių. Kiekvienos srities priešaky turi būti vadas su štabu iš trijų žmonių. Tautybės atžvilgiu pavojingesnėmis galima laikyti Vilniaus, Kauno, Va-

rėnos, Alytaus ir Kaišiadorių sritis. Todėl į šias sritis reikia kreipti ypatingo dėmesio.

Apsaugos komisija mano, kad pirmiausia reikia apimti etnografinę Lietuvą. Vilniaus miesto štabas jau sudarytas. Jo viršininku yra Liudas Gira. Apskričių viršininkais paskirti: plk. Nastopka, plk. Adamkavičius ir kpt. Zaskevičius.“ Po pranešimo įvyksta ginčai ir priimta tokia rezoliucija:

„Valstybės Taryba, išklausiusi laikinai Valstybės Tarybos Prezidiumo sudarytosios apsaugos komisijos pranešimą, nutarė: 1) organizuoti apsaugos jėgas Lietuvoje, 2) pripažinti parengtąją apsaugos komisijos darbą tinkamą; pačią gi apsaugos komisiją papildyti, 3) nelaukiant, kol susidarys ministerių kabinetas, paakinti prezidiumą, kad kuo greičiausiai visame krašte būtų organizuojama milicija, 4) asignuoti 1.500.000 markių apsaugos organizacijos reikalams, 5) reikalauti paskubinti belaisvių kareivių ir karininkų grįžimą“.

Į apsaugos komisiją papildomai išrenkamas S. Banaitis.

Tuo pačiu laiku buvo jau visiškai baigiamas sudaryti ministerių kabinetas, kuriam lapkričio 11 d. ir pavedamas apsaugos organizavimo reikalas.

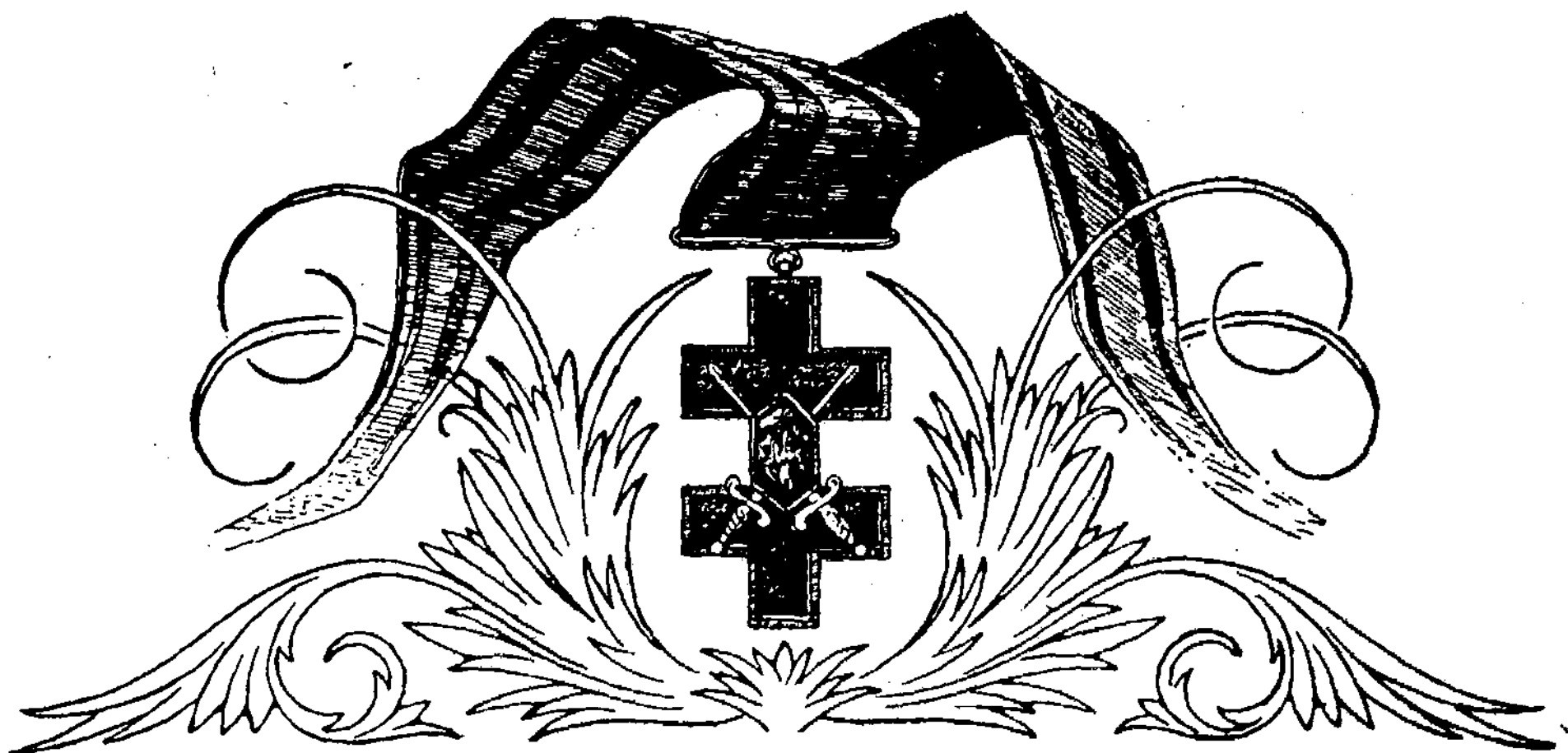
Lapkričio 14 d. ministeris pirmininkas Voldemaras skaito deklaraciją, kurioje kariniu reikalu sakoma: „Beimant savo atsakomybei ramumo išlaikymą, Laikinoji Valdžia privalo turėti ginkluotą pajėgą — miliciją ir policiją. Sudaryti vieną ir kitą darbas pradėtas. Iš vidaus galimi didžiausi ramumo ardytojai yra plėšikai, kurių pilna visoje Lietuvoje“.

... „Išlaikius tvarką liekasi sienų gynimo, arba tikriau saugojimo reikalas. Su niekuo nekariaujam ir nė vienas mūsų kaimynų: vokiečių, lenkų, ukrainų, rusų ir latvių neturi pagrindo mus pulti. Taigi didelių jėgų sienoms saugoti mums ir nereikės. Bet vis dėlto, kaip anksčiau pasakyta, sargyba reikalinga, kad į mūsų valstybę neįsibrautų vogčiom, kas neturi teisės į mūsų kraštą atvykti.

Išlaikius tvarką iš oro ir vidaus, tik tada tegalėsime pradėti valstybės organizacijos darbą.“

Gyvenimas greitai parodė, kad ir lenkai ir bolševikai veržiasi į Lietuvą. Pilsudskis svajoja apie Lenkiją nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų, o raudonarmiečiai tikisi lengvai galėsį įkurti Lietuvos Socialistų Sovietų Respubliką, nutiesdami susisiekimo tiltą į Vokietiją, kurioje kaip tik tuo laiku kilo revoliucija. O Lietuvą gynė tik vieni partizanų būriai. Buvo reikalinga skubi savos kariuomenės organizacija. Savanorių kraujas virte virė — jie pėsti ėjo į Vilnių raginti Lietuvos Tarybos...

Lapkričio 23 d. pasirodo pirmasis įsakymas Apsaugos Ministerijai. Tai buvo tarytum ženklas, kad dviejų frontų kovotojai: provincijoje ginklu ir centre — diplomatija sudarė ryšį. Vienybėje — galybė!.. Pradėjo organizuotos kovos pradžia. J. Noreika

Mūsų kariuomenės kūrimosi bruožai

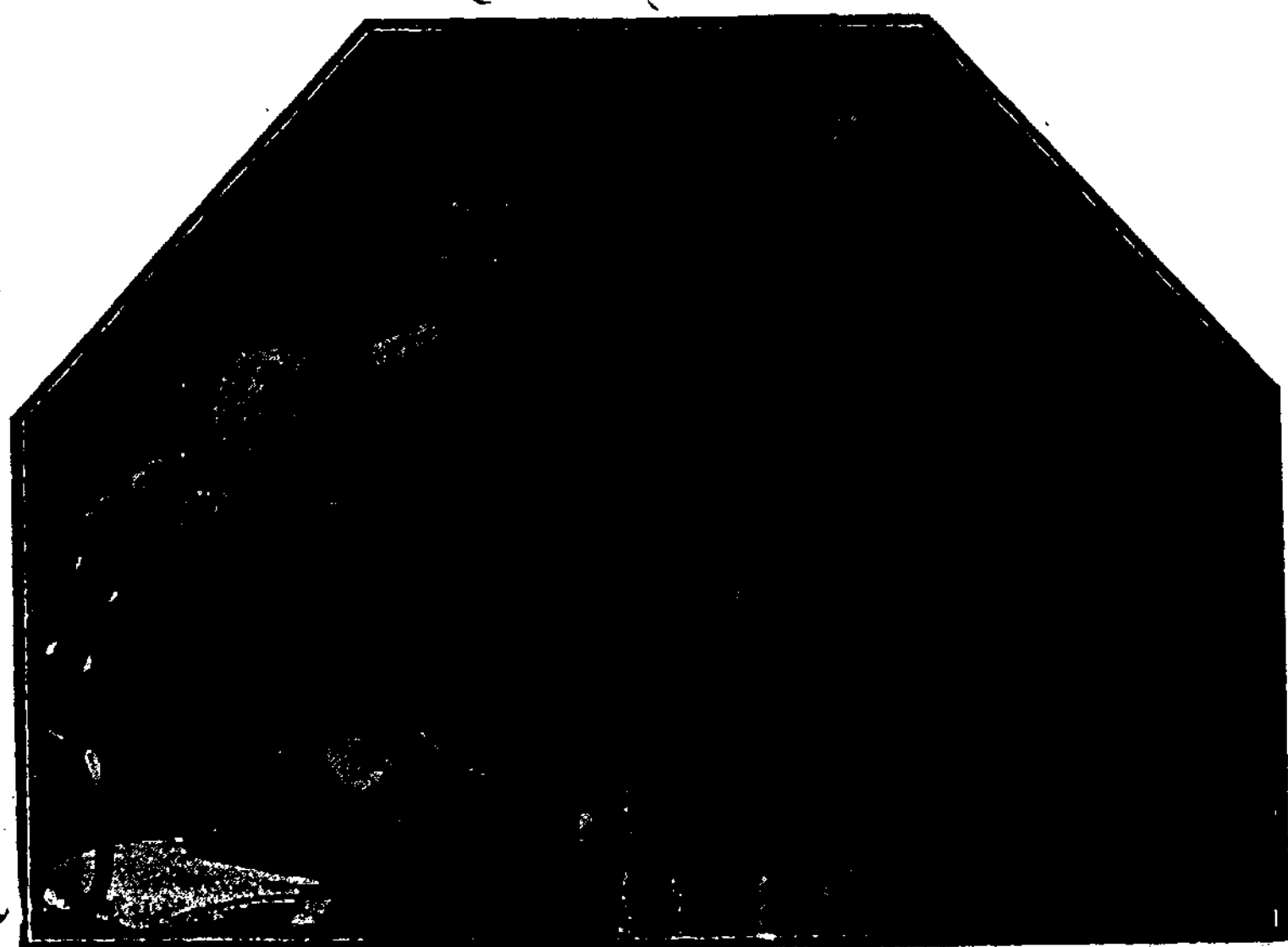
Pačių atgijusios Lietuvos kariuomenės daigų reikia ieškoti ne dabartinėje Nepriklausomoje Lietuvoje, bet tolimoje ir svetimoje mums Rusijoje, buvusių mūsų tautos engėjų ribose. Iš dalies prieš ir per didįjį karą mūsų inteligentų dalis, patekusi į Rusiją, baigė karo mokyklas ir tarnavo rusų kariuomenėje karininkais. O eilinių kareivių kadrą rusai papildydavo iš visų jos pavergtų tautų tarpo, tame skaičiuje ir lietuvių. Taigi nemažas skaičius lietuvių karininkų ir kareivių, kai tik po rusų revoliucijos pasijuto šiek tiek laisvesni, pradėjo rūpintis steigti savo atskiras lietuvių kariuomenės dalis, kurių tikslas koku nors būdu su ginklu rankose prasiskverbti į Lietuvą.

Lietuvių kariuomenės organizacijai trukdė rusai, o didžiausi mūsų kenkėjai buvo amžinieji mūsų priešai lenkai, kurie organizavo lenkų legionus ir į juos viliojo lietuvius. Kai šie įsirašydavo į lenkų legionus, tai būdavo niekinami, išnaudojami, pajuokiami. Suvedžioti lietuviai grįždavo atgal ir stodavo į steigiamas lietuvių kariuomenės dalis. Tuo būdu lietuviams vis dėlto pavyko surinkti apie 3000 karių, kurie sudarė šias atskiras dalis: 1. Atskiras lietuvių

batalionas (Vitebske), 2. Lietuvių atsargos batalionas (Smolenske), 3. Lietuvių raitelių eskadronas (Valke), 4. I atskiras Vytauto Didžiojo lietuvių batalionas Sibire ir 5. Rovno lietuvių batalionas. Šių dalių formavimas vyko nuo 1917 m. pabaigos. Nors ir atskiros lietuvių dalys, bet rusų buvo panaudotos kovose prieš vokiečius, o vėliau ir kovai su bolševikais.

Didžiausias troškimas, t. y. grįžti į jau paskelbtą Nepriklausomą Lietuvą ir čia savo patyrimą panaudoti prieš iš visų pusių besiveržiančius priešus, šioms dalims nepavyko. Jas bolševikai nuginklavo ir tik paskiri kariai sugrįžo į Nepriklausomą Lietuvą. Sibiro lietuvių batalionui, be to, dar teko pergyventi ir skaudžią nelaimę. 1919 m. lapkričio 25 d. bolševikai įsiveržė į batalioną, suėmė 5 karininkus ir 3 kareivius, kuriuos iškankinę kalėjime gruodžio 9 d. nusivėrė į kapus ir, išvilkę iš drabužių, kardais sukapojo.

Nors ir sunkiomis aplinkybėmis, iš visų pusių spaudžiami, okupacinės vokiečių valdžios persekiojami, nenuilstamai dirbo ką tik paskelbtoje Nepriklausomoje Lietuvoje grįžę iš Rusijos lietuviai kariai. Nežiūrint visų sunkumų, kariuomenės organizavimas stūmėsi pirmyn ir 1918 m. lapkričio 23 d., t. y. lygiai

Karininkų grupė, kurie rūpinosi lietuvių karių likimu rusų kariuomenėj (iš kairės): Juozapavičius, Petras Klimaitis (atsargoj), Jonas Laurinaitis (plk. ltn.) ir Aleks. Žilinskas (buvęs teisingumo min.).

Lietuvių karių, rusų kariuomenėj tarnaujančių, konferencija Minske 1917 m., kada buvo pradėta kurti Lietuvos kariškos dalys

prieš 17 m., kr. aps. ministeris išleido pirmąją Lietuvos kariuomenei įsakymą. Šis įsakymas buvo pavadintas: „Apsaugos Ministerijai įsakymas Nr. 1“. Įsakymas turėjo viso 3 §. Pirmame § buvo pasakyta, kad steigama Apsaugos taryba iš pulkininko Chaleckio, papulkininko (senos rusų kariuomenės laipsniai) Nastopkos ir papulkininko gydytojo Nagevičiaus; antrame § papulkininkas Kubilius paskiriamas Apsaugos Ministerijos štabo viršininku ir trečiame § pulkininkas Galvydis - Bykauskas skiriamas pirmojo pulko vadu. Įsakymas išleistas Vilniuje.

Įsakymo išleidimu nesitenkinta. Grįžusių iš Rusijos ir Lietuvos vyrų, stojusių savanoriais, buvo tik saujelė apie 50 karininkų ir gal kiek daugiau kareivių. Ginklų ir šovinių nebuvo nė vienai kuopai apginkluoti. Tuo tarpu iškrikę vokiečiai traukėsi atgal į Vokietiją, o paskui sekė bolševikai, kurie savo atsišaukimo lapeliuose grasino Lietuvos valstybės ir kariuomenės steigėjams. Lenkai taip pat organizavosi Vilniuje ir, būdami priešingi Lietuvos valstybės nepriklausomybei, buvo priešingi ir jos kariuomenės kūrimui.

Prie šio dar prisidėjo didžiausia netvarka krašte, nes vokiečiai traukėsi ir vietos gyventojai liko nesaugomi nuo plėšikų ir pačių besitraukiančių vokiečių užpuolimų. Taigi, vokiečių valdžia Lietuvoje griuvo, o lietuvių dar nebuvo susidariusi, nes nebuvo kam paremti, kad ji galėtų susidaryti. Trūko ginkluotų pajėgų. Todėl 1918 m. gruodžio 29 d. valdžia kreipėsi į tautą šio turinio atsišaukimu:

Į Lietuvos piliečius.

Vyrai! Nekartą Lietuvos priešai norėjo uždėti ant mūsų amžiną nepakeliamą jungą, bet mūsų tėvynė nenugalėta. Ji gyva. Šiandien visi išvydome laisvės rytojų švintant; Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę; tad ginkime Nepriklausomą Lietuvos Valstybę. Vienybėje, kaip broliai, pasidavę

kits kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi, kaip vienas, stokim už tėvynę!

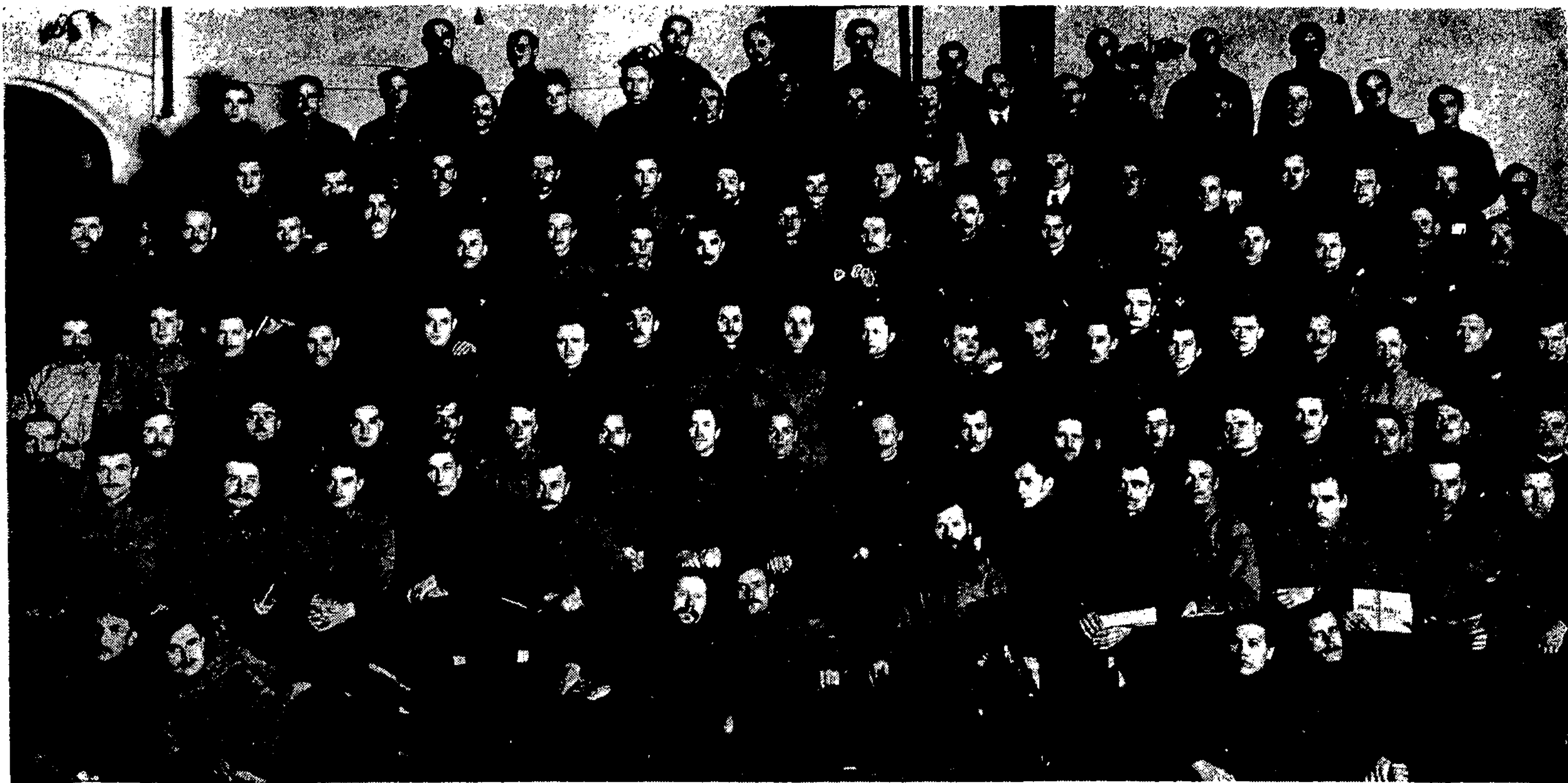
Lietuva pavojuje! Vokiečių kariuomenei atsitraukiant, jau išbrovė Lietuvon svetimoji Rusijos kariuomenė. Ji eina, atimdama iš mūsų gyventojų duoną, gyvulius, mantą. Jos palydovai — badas, gaisrų pašvaistės, kraujo ir ašarų upeliai.

Tad ginkime Lietuvą! Parodykime, jog esame verti amžiais kovotos laisvės; šiandieną Lietuvos likimas mūsų pačių rankose. Nelaukdami toliau nė valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos Krašto Apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdžių, miestų, miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvės ir Tėvynės ginti. Stokime drąsiai pirmi į kovą!

Drąsiai be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokime priešams kelią, pakelkime žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos valstybę.

Į valdžios šauksmą atsiliepė visa lietuvių tauta. Iš visų Lietuvos kampų, ištraukę paslėptus nuo vokiečių ginklus, traukė į Vilnių savanoriai. Vėliau dėl bolševikų ir lenkų puolimų valdžiai 1919 m. per naujus metus persikėlus į Kauną, visas Lietuvos kariuomenės būrimasis vyksta Kaune. Iš susirinkusių savanorių steigiamos kariuomenės dalys, kuriom vadovauja tarnavę rusų kariuomenėje lietuviai karininkai ir puskarininkiai. 1919 m. kovo 5 d. skelbiama mobilizacija visų tinkamų kariuomenei vyrų ir iš jų formuojamos naujos dalys.

Priešas spaudžia iš visų pusių: rytuose — bolševikai, pietuose — lenkai, šiaurėje — bermontininkai, viduje — dezorganizuota vokiečių kariuomenė, kuri, norėdama ilgiau pasilikti Lietuvoje ir daugiau paplėšikauti, nevykdė santarvės įsakymo — išsikraustyti iš okupuotų kraštų, bet dengdamiesi, kad giną Lietuvą nuo besiveržiančių bolševikų, vis vilkino pasitraukimą.

Antrasis lietuvių karių suvažiavimas Petrapily 1913 m. sausio mėn.

Tuo tarpu artėjo ir bolševikai. 1919 m. sausio mėn. jie pasiekia Šiaulius ir vasario mėn. Telšius. Vasario mėn. bolševikai laikėsi šioje apytikrėje kreivėje: Kuršėnai — Šiauliai — Baisogala — Krakenava — Pagirys — Vepriai — Žasliai — Jeznas — Varėna — Lyda. 1919 m. balandžio 19—21 d. lenkai iš bolševikų paima Vilnių ir grasina toliau veržtis į Lietuvą.

— Jei mes patys sau nepadėsime, kiti mūs nevaduos — nutarė jaunos Lietuvos jauna kariuomenė. Todėl, palikę mažesnes jėgas prieš lenkus, sutraukia stipresnes jėgas prieš bolševikus, kad neprasytus svečius vytų lauk. Vyr. kariuomenės vadas gen. Žukauskas įsako Panevėžio ir Ukmergės kariuomenės grupėms drauge su veikiančiais tose vietose partizanais pulti bolševikus Panevėžio ir Subačiaus srityje.

1919 m. gegužės 19 d. po ilgų kautynių mūsų kariuomenė atvaduoja Panevėžį, paimdama 400 belaisvių, 2 patrankas, 16 kulkosvaidžių, vieną karo traukinį. Prieš bolševikus čia veikė Panevėžio grupėje: Panevėžio batalionas (7 kuopos), vienas 2 p. pulko batalionas ir viena baterija (4 patrankų), vėliau prisidėjo Šiaulių bataliono kuopa ir žiemiuose dirbo Joniškėlio mirties batalionas. Mums laimėti Panevėžio kautynėse daug padėjo vietos gyventojai ir partizanai. Šis pirmas laimėjimas pakėlė jau ir taip didelį mūsų kariuomenės entuziazmą. Vadovybė matydama, kad gali ir su mažai prityrusiais ir menkai kariškai parengtais, bet kupiniais tėvynės meilės, pasiukojimo ir drąsos kariais sumušti daug gausingesnį ir geriau ginkluotą priešą, ryžosi vyti bolševikus visai iš Lietuvos ribų.

Žingsnis po žingsnio bolševikus stumia iš Lietuvos ir apie birželio 5 d. priešas visai išvejamas iš šiaurės Lietuvos ir bolševikai susilaiko įtvirtintose

pozicijose ties Aknysta — Šventosios upės ir Dusėtų ežerų linijoje.

Besiryžtant visai išvyti bolševikus, Lietuvai grumoją naujas priešas — bermontininkai, o taip pat paaštrėja ir lenkų fronte kautynės. Bet vis dėlto nutaria pirmiau išvyti bolševikus, o paskui griebtis už bermontininkų ir lenkų. Palieka lenkų ir bermontininkų fronte tiek kariuomenės, kad tik šiek tiek prilaikytų jų veržimąsi ir sukoncentruoja daugumą jėgų prieš bolševikus.

Rugpiučio 24 d. lietuviai vėl puola bolševikus. Rugpiučio 30 d. sunkiai kovojama dėl Kalkūnų stoties. Mūsų kariuomenės rugpiučio mėn. laimėjimai nulėmė karą su bolševikais ir jie daugiau į Lietuvą nebegrižo. 1920 m. liepos 12 d. pasirašyta Lietuvos — Sov. Rusijos taikos sutartis.

Kai vyksta aršios kovos su bolševikais ir lenkais, mažos jėgos neatsilaiko prieš bermontininkus ir jie pagal geležinkelio magistralę Ryga — Radviliškis — Tauragė vis gilyn ir gilyn lenda į Lietuvą. Gyventojai, nepakęsdami bermontininkų plėšikavimų ir žiauraus elgesio, šaukiasi kariuomenės pagalbos ir josios nesulaukdami, patys pradeda partizaniškai veikti prieš bermontininkus. Prasidėjo žiauriausios kautynės tarp ramių lietuvių ir kraujo trokštančių vokiečių — bermontininkų. Vokiečiai bermontininkai žudė nekaltus lietuvių ūkininkus, plėšė jų turtą, degino trobesius. Liejosi nekaltas lietuvių kraujas, o mūsų kariuomenė, kovodama su bolševikais, buvo bejėgė padėti. Tik 1919 m. lapkričio 21 d. (jau spalio mėn. pirmoj pusėj sukoncentruota prieš bermontininkus) mūsų narsioji kariuomenė pradeda vyti ir antrą neprašytą svečią tiek skriaudos padariusį ramiems krašto gyventojams. Po kelių sėkmingų puolimų mūsų kariuomenė lapkričio 22 d. 19 val. įžengia į Radviliškį, paimdama karo grobio: 20 įvairių patran-

kų, apie 50.000 artilerijos sviedinių, 30 lėktuvų, apie 100 kulkosvaidžių, 14 minosvaidžių ir bombosvaidžių, apie 50.000 lėktuvų bombų, apie 75.000 šautuvų šovinių, 8 automobilius ir dar daug karo, geležinkelių ir kitokio turto. Apsupti vokiečiai būtų visiškai sumušti, jei ne Santarvė, kuri griežtai pareikalavo sustabdyti žygius prieš vokiečius — bermontininkus ir atitraukti į senas pozicijas. Mūsų kariuomenei pradėjus trauktis atgal, vokiečių savavaliavimas pasiekė aukščiausią ribą ir tai matydama kariuomenė nebeiškentė ir vėl pradėjo pulti bermontininkus. Gruodžio 7 d. užima Šiaulius ir toliau persekioja bermontininkus. Pabūgę vokiečiai pradeda kraustytis lauk, kartu plėšdami gyventojus ir veždami jų turtus į Vokietiją. 1919 m. gruodžio 15 d. paskutiniai vokiečiai išsikraustė iš Lietuvos ir daugiau nebesugrįžo.

Išvijus antrą priešą, keli šios tokios ramybės mėnesiai paskiriami kariuomenei tvirtinti. 1920 m. sausio 1 d. sudaroma trečia pėst. brigada, o vasario 10 d. išauga I, II, ir III pėstininkų divizijos po tris pulkus su atitinkamomis padedamosiomis dalimis. Paimta iš bermontininkų karo medžiaga žymiai palengvina kariuomenės apginklavimą.

Be pėstininkų, artilerijos ir kavalerijos, organizuojama specialės ginklų rūšys — inžinerijos dalys, aviacija. Jei pėstininkas dar galėjo kovoti su surūdijusiu šautuvu, kurį jis nuo didžiojo karo buvo pasislėpęs, tai šarvuočio kova neįmanoma be paties šarvuočio, lakūno be lėktuvo. Iš kur gauti, už ką pirkti, kai valstybės iždas neturi pinigų. Jei nėra pinigų, tai reikia nemokamai gauti. Ir drąsių pasiryžėlių ir atkaklių kovotojų dėka staiga užkluptas priešas palieka karo grobį: lėktuvus, šarvuočius, patrankas, lėktuvines bombas, municiją. Yra pradžia, prie jos prisideda dar keli nupirkti lėktuvai, šarvuočiai. Ir jau dūzgia Lietuvos keliais šarvuočiai, užia padangėse lėktuvai, nors ir neprityrusių lietuviškų rankų valdomi. Ne visur nusveria materialė persvara, be jos reikia daug daugiau nenugalimo pasiryžimo ir noro nugalėti. Sustiprėjusi mūsų kariuomenė vėl susiduria su trečiuoju priešu.

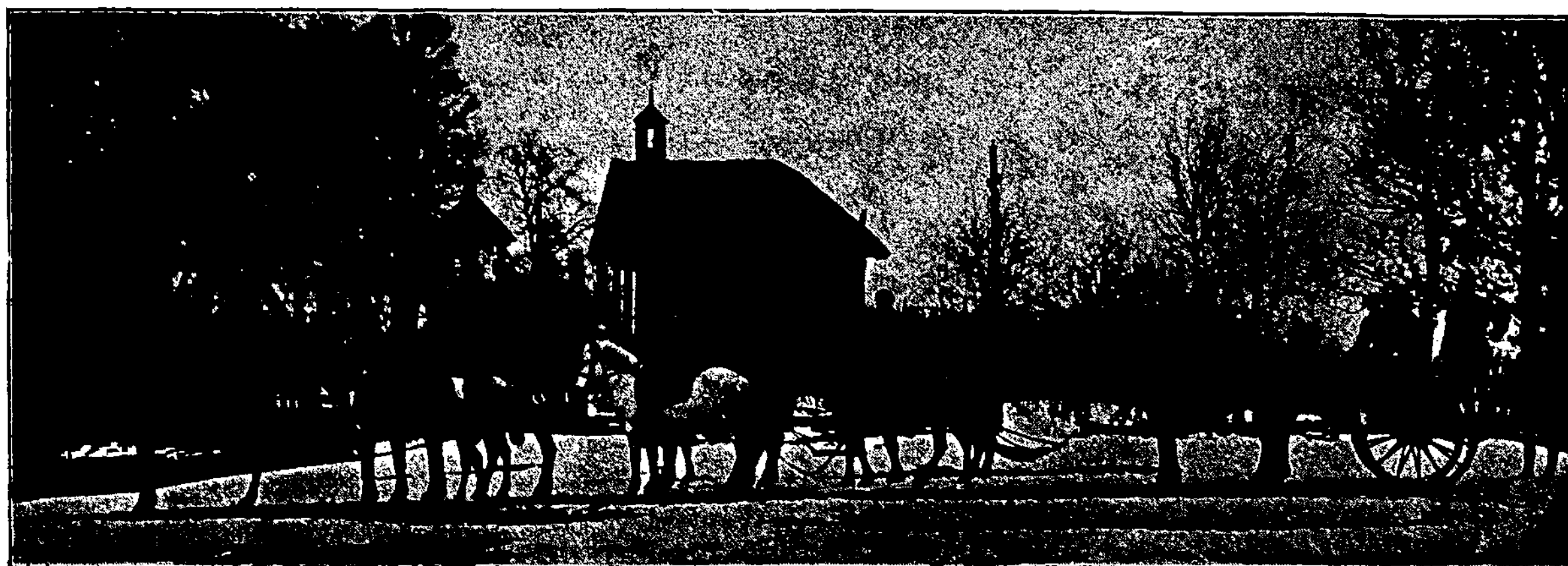
Bolševikai, besivydami lenkus, vėl atsiduria Lietuvos teritorijoje, nors didesnių nuostolių nepadarė. Bet blogiausia, kad lenkai irgi traukiasi per mūsų kraštą, todėl prieš lenkus tenka frontą sutvirtinti. 1920 m. liepos 15 d. mūsų kariuomenė vėl grįžta į Vilnių ir liepos 19 d. užima Seinus.

Rusai, besivydami lenkus, atsiduria net iki Varšuvos, bet čia lenkai susitvarko ir koku tempu bėgo, tokiu pat tempu pradeda vyti atgal bolševikus ir vėl greit prisiartina prie Lietuvos sienų. Rugpiūčio 28 d. mūsų kariuomenė susiduria su lenkais. Mūsų jėgos šiame fronte buvo visiškai silpnos, todėl lenkai užima ir Seinus. Mūsų vadovybė koncentruoja stipresnes jėgas prieš lenkus. Seina i eina iš rankų į rankas ir kautynės šiame bare traukiasi rugpiūčio — rugsėjo mėn. Iki spalio 3 d. lenkai po ilgų kelių dienų kautynių užima Varėnos stotį, kad atkirstų geležinkelį iš Suvalkų į Vilnių ir neleistų permesti mūsų kariuomenės dalis, kai reikės Vilnių ginti. Spalio 6 d. Tautų Sąjungos komisija pasiūlo Varėnos ruože sustabdyti iš abiejų pusių karo veiksmus. Spalio 7 d. Suvalkuose lenkai pasirašo su Lietuva sutartį, kuria mums atitenka Suvalkai, Seina i, Gardinas, Lyda, Vilnius, Švenčionys su savo apskritimis. Bet klastingi lenkai jau spalio 8 d. pradeda pulti, o spalio 9 d. pagrobia mūsų sostinę Vilnių, sulaužydami ką tik iškilmingai pasirašytą Suvalkų sutartį. Nesitenkina pagrobe Vilniaus kraštą, bet skverbiasi toliau ir nori pagrobti visą Lietuvą. Vėl metamos mūsų kariuomenės jėgos į lenkų frontą ir po garsiųjų Giedraičių ir Širvintų operacijų lapkričio mėn. lenkai vėl turi prašyti Tautų Sąjungos komisijos, kad apgintų nuo lietuvių. 1920 m. lapkričio 21 d. komisija vėl įsakė lietuviams pertraukti karo veiksmus prieš lenkus. Tuo būdu lenkai, komisijos globojami, pasiliko iki šių dienų mūsų teritorijoje, kuri nuo Nepriklausomos Lietuvos atskirta Tautų Sąjungos kontrolės komisijos nustatyta administracijos linija.

Kovose kūrėsi, krauju ir kalaviju šventino savo vėliavas mūsų kariuomenė. Alkani, įvairiais drabužiais, menkais ginklais, dažniausiai atimtais beveik tuščiomis rankomis iš priešų, kovėsi nenuilsdami tol, kol išvarė daug galingesnius priešus iš mūsų žemių. Būtų ir lenkai iki šių dienų nesėdėję užgrobtame krašte, jei ne jų klastos.

Minėdami 17 metų mūsų kariuomenės įsikūrimo sukaktį, turime pasižadėti eiti mūsų pirmtakūnų pėdomis, garbingai ir ištikimai stovėti tėvynės sargyboje ir ne tik neleisti priešui atplėšti lietuvių tautai priklausomų žemių, bet ir išvyti klastingą priešą iš pagrobtų kraštų ir grąžinti jas lietuvių tautai su senąja sostine Vilniumi.

J. Itn. Mejeris

Mūsų baterija 1920 m. žygiuoja į Širvintus prieš lenkus

Širvintų kautynės

Jų 15 metų sukaktuvių proga

Neseniai minėjom Vilniaus pagrobimo penkiolikos metų sukaktuves. Dabar reikėtų prisiminti kitą, nors ir to paties lenkų smurto pasekmės, įvykį, šiuo kart džiaugsmingą, kurs išsaugojo ne tik tai mūsų kariuomenės garbę, bet ir visos tautos laisvę bei nepriklausomybę.

Lenkai Širvintuose

Pasirašydami Suvalkų sutartį lenkai neišsižadėjo savo senos, nesveikos svajonės sukurti didžiulę „nuo jūrų lig jūrų“ valstybę ir tuo tikslu pradėjo galvoti apie visos Lietuvos užgrobimą, pasirinkę apgavystės kelią. Tuo laiku, kai viena ranka rašė taikos sutartį, kita rengėsi ją sulaužyti.

Lenkų karo vadovybė pavedė gen. Želigovskiui dvi gerai ginkluotas divizijas ir, kad prisidengtų viešosios pasaulio opinijos akyse, įsakė jam pasiskelbti maištininku ir vykdyti Vilniaus, vėliau ir visos Lietuvos užėmimą.

Vos dieniai praslinkus po taikos sutarties pasirašymo, Želigovskis didelėmis jėgomis puolė mūsų kariuomenę, o kitą dieną, po kautynių ties Stašiliais ir Jasiūnais, užėmė Vilnių.

Bet tuomi smurtas nepasibaigė. Vykdydamas lenkų vyriausybės įsakymą ir papildęs keliom naujai iš Lenkijos atvykusiom divizijom savo kariuomenę, Želigovskis išsklaidė ją plačiu frontu nuo Pastovių per Švenčionis, Nemenčinę, Landvarą iki Vabalninko ir pradėjo tęsti puolimus. Nepalyginamai didesnių jėgų spaudžiama mūsų kariuomenė turėjo trauktis ir palaipsniui palikti Maišiogalą, Giedraičius, Želvą, Videniškius, o XI. 17. po atkaklių kautynių ir Širvintus. Čia pro pralaužtą frontą įsimetė į užpakalį lenkų raitininkų brigada ir prasiveržė Kovarsko — Anykščių kryptimi.

Sunkios buvo Lietuvai dienos. Iš visų pusių stipraus priešo puolami mūsų kariai buvo išblaškyti. Staičius ir po ką tik pasirašytos taikos sutarties netikėtai priešo puolimas nuvargino mūsų kareivius. Mažiau sucementuotas širdis apėmė nusiminimas. Dar, rodos, keli smūgiai ir vos sužydusiai nepriklausomybei bus supiltas kapas.

Ir štai, tuo sunkiausiu valstybei laiku, 7 pėst. Žemaičių kunigaikščio Butėgeidžio pulkas, po nelaimingų kautynių ties Širvintais, užėmęs barą pagal Kertušės ir Širvintos upes nuo Kriceniškių ligi Lėvainių, pasiryžo dar kartą išbandyti savo jėgas ir nors tatau pareikalautų visų pulko karių gyvybių, pulti priešą, nes ilgiau atlaikyti priešo puolimus buvo labai sunku.

Pulkas susidėjo tuo metu vos iš poros šimtų kareivių, o tuo tarpu priešo buvo visa brigada, kurios stiprios dalys užėmė Orlikus, Kiemelius, Motiejūnus, Paširvinčius, Širvintus, Šniponis, Drūžius ir išstatė užtvaras Naidų, Staškūniškių, Zibalų, Akmenės, Kaltinės ir Surgelių kaimų linijoje. Taigi, narsuolių uždavinys buvo be galo sunkus. Ar pasiseks nugalėti dešimt kartų gausingesnį priešą? Tačiau mūsų narsuoliai žinojo, jog pasiryžimas stebuklus daro. Nors ir sauja žmonių, jeigu ji tikrai kupina entuziazmo ir kovoja idealo vardu, daugiau reiškia, negu neaiškių tikslų vedama nesuskaitoma masė.

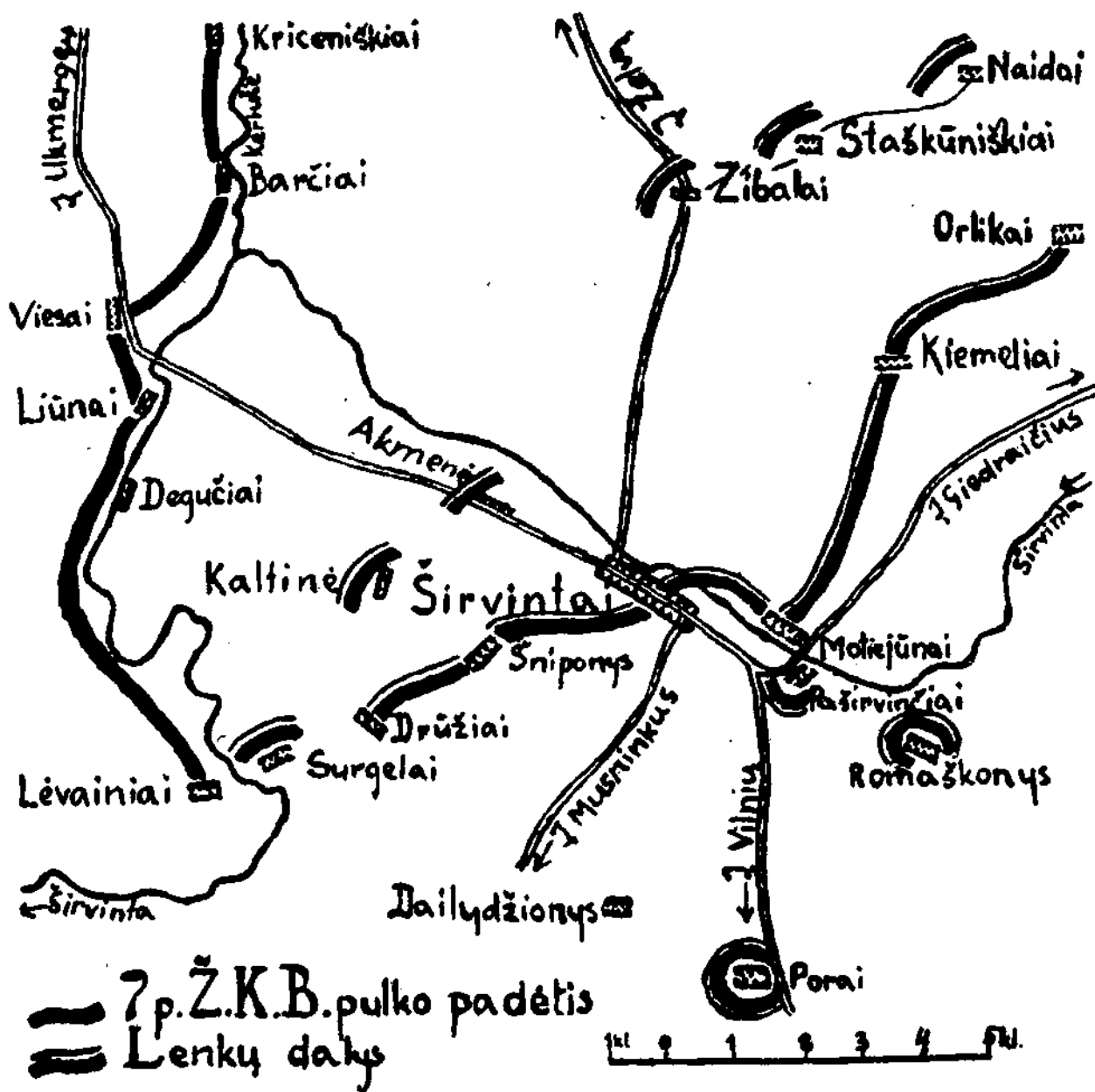
Šių minčių sustiprinti, degdami karšta tėvynės meile ir apsišarvavę pasiryžimu, 1920 m. lapkričio 19 d. anksti rytą mjr. Kerbelio vadovaujami butėgeidininkai pradėjo pasakiškai drąsų puolimą.

2-as batalionas pasiskirstė į dvi dalis ir išvyko iš Degučių kaimo, turėdamas uždavinį pulti Širvintus iš šiaurės ir vakarų pusių.

Lietuviai puola lenkus ties Širvintais

Apie 5 val. ryto iš Barčių kaimo išvyko ir 3-as batalionas. Miškuotu ir pelkėtu dešiniu Širvintos upės krantu įvykdė sunkų 15 km žygį ir apie 12 val. prisiartino prie Motiejūnų kaimo, kuriame buvo len-

1920 m. lapkričio 19–21 d. Širvintų kautynių schema

kų brigados štabas. Ten persirikiavo į kautynių tvarką ir šaudydamas bėgte pasileido į Motiejūnus.

Kilo didžiausias sumišimas. Šūvių sutartinės, riksmas, keiksmas ir tarp jų prasiveržiantieji sužeistųjų bei mirstančiųjų dejavimai maišėsi, lyg pragare. Išgąsdinti lenkai šoko į visas puses. Bet mūsų kariai čia nesusilaikė ir metėsi į Paširvinčių dvarą. Ten stovėjusi lenkų artilerija buvo paimta nesusėjęsi net iššauti. Nesulaikė 3-io bataliono ir lenkų kontrpuolimas iš Romaškonių kaimo. Žaibo greitumu batalionas jau iš užpakalio puolė Širvintus. Tuo pat metu ir 2-as batalionas atidengė ugnį. Iš trijų pusių puolami lenkai buvo visiškai sumišę, metė ginklus ir šoko bėgti ar slėptis kur papuola.

Širvintai buvo paimti. Tačiau toliau pulti Vilniaus link 7 pėst. pulkas neturėjo jėgų. Reikėjo rinkti grobį, kurio tikrai nemaža buvo: 2 patrankos su šovininių vežimais, 21 kulkosvaidis, 90 arklių, daug šautuvų, šovinių ir kitokio turto.

Per kautynes visa lenkų brigada buvo išblaškyta. Nukautų ir sužeistų lenkų buvo labai daug, jų tarpe nukautas Gardino pulko vadas. Į nelaisvę paimta per 150 kareivių ir karininkų.

Tą patį vakarą mūsų dalys, būdamos silpnos, užėmė savo senas pozicijas. Į Širvintus vėl įėjo lenkai. Bet šis didelis butegeidininkų laimėjimas žymiai pakėlė mūsų kariuomenės nuotaiką. Jie įsitikino, kad „ne toks velnias baisus, kaip jį piešia“ ir pasiryžo suduoti jau stipresnį smūgį. Tuo tikslu pulkas buvo papildytas naujomis jėgomis.

Lapkričio 21 d. apie 5 val. ryto pasikartojo antras puolimas. 1-as batalionas puolė pagal vieškelį šiaurinę Širvintų pusę, 2-as batalionas per Dailidžionis puolė Porų kaimą, kad atkirstų Vilniaus kelią, o 3-as batalionas, pasiskirstęs į dvi dalis, puolė iš rytų pusės Širvintus ir Motiejūnų kaimą.

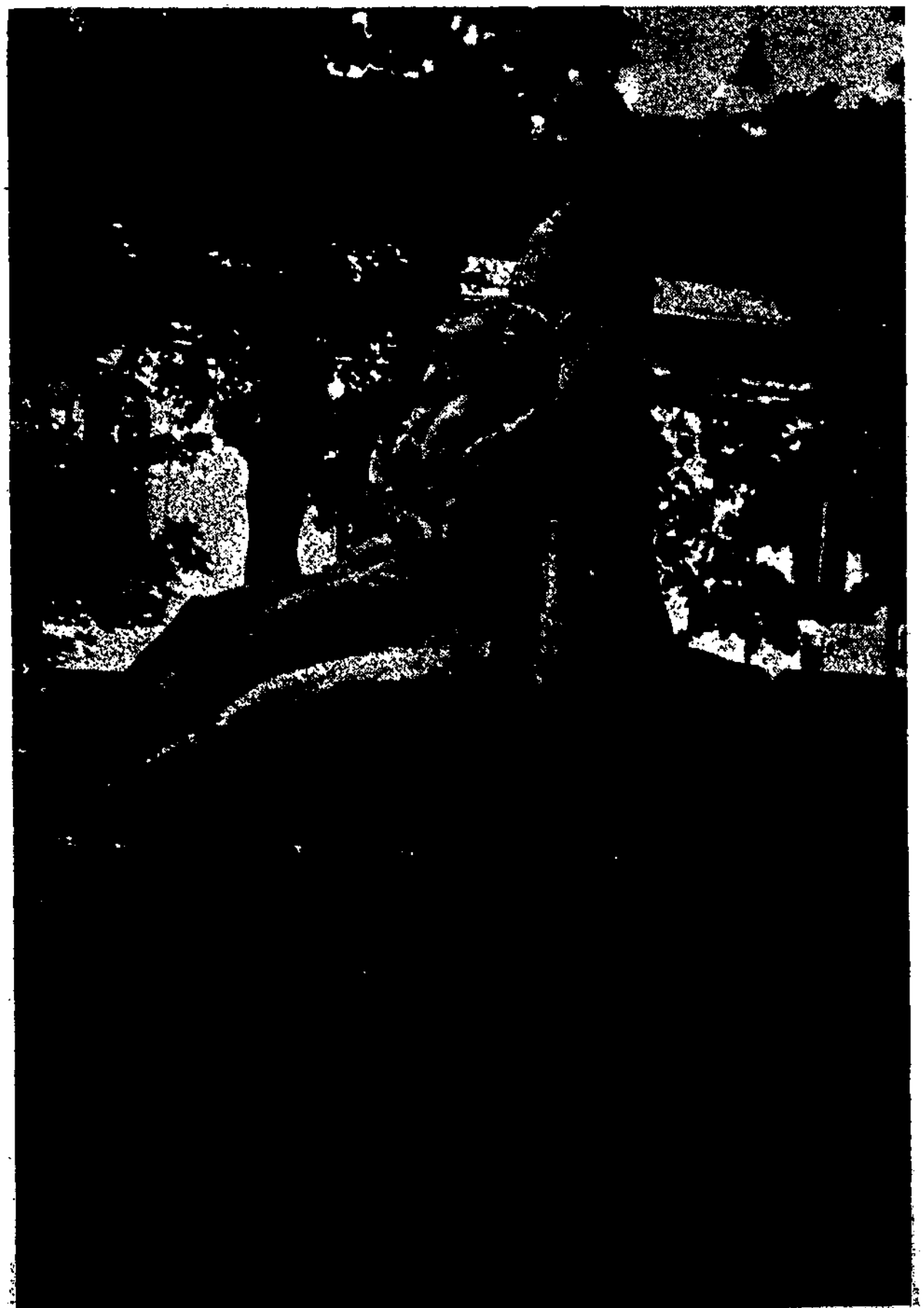
Ir vėl prapliupo kulkosvaidžiai, šautuvai, griausmingu balsu prabilo artilerija ir rankinės granatos. Per parako dūmų miglas kovotojai matė vieną kelią: į nugalėjimą. Priešingu atveju liktų mirtis. Tačiau ne veltui pasakyta: kas pasiryžo, retai būna nugalėtas. Butegeidininkų valio ir čia šį posakį patvirtino. Lenkai jau traukėsi.

Per šias kautynes 7 pėst. pulkas paėmė apie 150 belaisvių, apie 50 vežimų su pakinktais, 110 arklių, 160 balnų, daug šautuvų, kulkosvaidžių ir kito kariško turto.

Mūsų svarbiausia auka buvo 7 pėst. pulko ltn. Tiška, kautynėse nukautas.

Tuo pat laiku, kai Širvintų kautynių lauke skambėjo garsai, kita mūsų kariuomenės dalis su tokiu pat pasisekimu užėmė Giedraičius. Be to, ir lenkų raitininkai, žymiai sumažėję, vos išspruko atgal. Pergalė perėjo į mūsų rankas. Lenkai visu frontu traukėsi Vilniaus link, rengdamiesi pirmojo stipresnio lietuvių smūgio metu jį palikti. Išvargusių, apiplyšusių ir alkanų lenkų kareivių nuotaika visiškai buvo nupuolusi, kai tuo tarpu mūsų kariai įgavo naujo entuziazmo. Visoj Lietuvoj įsikūrė krašto gynimo komitetai, visi kuo tik galėjo rėmė mūsų kariuomenę, kuri pasiryžo pulti, užimti Vilnių ir galutinai kraštą nuo neprašytų atėjūnų išvalyti.

Deja, dar aidint paskutiniems laimingų kautynių šūviams, lenkų prašomas, Tautų Sąjungos kontrolės komisijos pirmininkas prancūzų pulkininkas Šardinje sustabdė abiejų šalių puolimus. Nuo to laiko karas

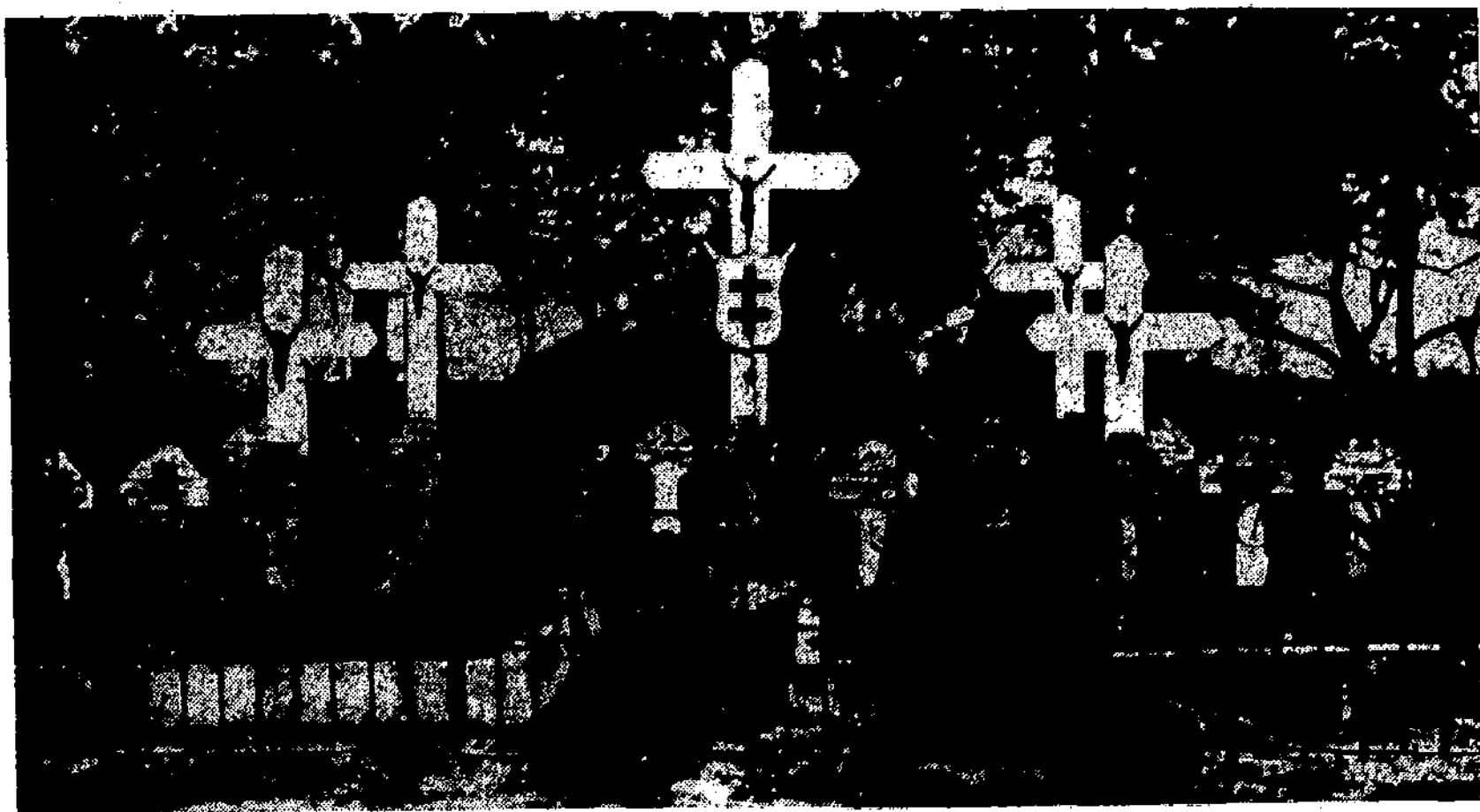

Tauta gerbia savo didvyrius. Žuvusiems dėl nepriklausomybės paminklas Širvintuose

su lenkais pasibaigė. Per mūsų tėviškę buvo išvesta neutralinė zona, kurios vietoj vėliau išsitiesė administracijos linija, ligšiol skirianti nelaimingus brolius nuo viso tautos kūno.

Tačiau garbingi mūsų kariuomenės praeities žygiai gyvi mums ir šiandien. Jų dalyvių krauju parašytas mums testamentas sekti jų pėdomis suprastas. Nuo tų įvykių praėjo jau penkiolika metų, praeis jų gal dar kiek ir nemarios didvyrių dvasios pažadinta jaunoji Lietuva vėl kelsis naujiems žygiams į Panerių kalnus. Tai, kas morališkai ir pagal tarptautinę teisę neabejotinai mums priklauso, anksčiau ar vėliau turės būti mūsų rankose.

Vyt. Buivydas

Jų mirtis tautai gyvastį lėmė. Karių kapai Širvintuose

Latvijos nepriklausomybės sukaktis

Latvijos nepriklausomybės šventė plataus atgarsio susilaukė tiek Kaune, tiek visoje Lietuvoje. Giminingos latvių tautos šventė didesniais ar mažesniais rašiniais labai nuoširdžiai buvo paminėta beveik visuose mūsų laikraščiuose. Ta proga gana daug duota įdomios ir informacinės medžiagos.

Šventės minėjimą plačiai surengė mokyklos, skautai ir kitos visuomeninės organizacijos. Gyviausiai tas minėjimas atsiliepė Kaune. Jau prieš šventę, lapkričio 17 d., beveik visas Kaunas buvo pasipuošęs latvių ir lietuvių tautinėmis vėliavomis. Tą dieną susilaukėm iš Latvijos garbingo svečio, Latvijos vidaus reikalų ministerio Gulbio, kuris specialiai atvyko į šventės minėjimą kaip savo valdžios atstovas. Su juo drauge atvyko ir menininkai dalyvauti koncertinėse šventės programose: nacionalinės operos artistai A. Liberts - Rebane ir N. Vasiljevas, laisvoji menininkė Arija Širmane, pianistė Liucija Grauds ir smuikininkas E. Vinerts.

Šventės išvakarėse Latvijos atstovybė, pas poną ministrį Sėją buvo surengta arbatėlė, kurioje dalyvavo mūsų valdžios atstovai, kariuomenės vadovybė, aukštieji karininkai, meno ir visuomenės veikėjai. Tai buvo gražus ir gausus tiek latvių tiek lietuvių susibūrimo ir suartėjimo vakaras.

Lapkričio 18 d. šventė prasidėjo pamaldomis liuteronų bažnyčioje. Pamaldose dalyvavo aukštieji svečiai, Latvijos pasiuntinys Sėja, pasiuntinybės personalas ir Lietuvos vyriausybės atstovai. Pamaldų iškilmingumą didino muzikos menininkų dalyvavimas.

Vakare didžiausia minėjimo programa buvo atlikta Karininkų Ramovėj. Iškilmės prasidėjo 20,30 val. ir buvo transliuojamos per radio. Čia reikšmingas kalbas pasakė: Lietuvių — Latvių Vienybės D-jos pirm. Kauno m. burmistras A. Merkys, užsienių reikalų ministeris Lozoraitis ir Latvijos ministeris Sėja. Koncertavo: A. Širmane, M. Vasiljevas, E. Vinerts, L. Grauds, V. Grigaitienė ir L. Š. S-gos choras.

Vėliau buvo duota Rygos tautinio koncerto transliacija, kuria mūsų radiofonas ir baigė savo tos dienos programą.

49 lėktuvai — čekoslovakų visuomenės dovana

Tautos sparnai — naujieji čekoslovakų lėktuvai

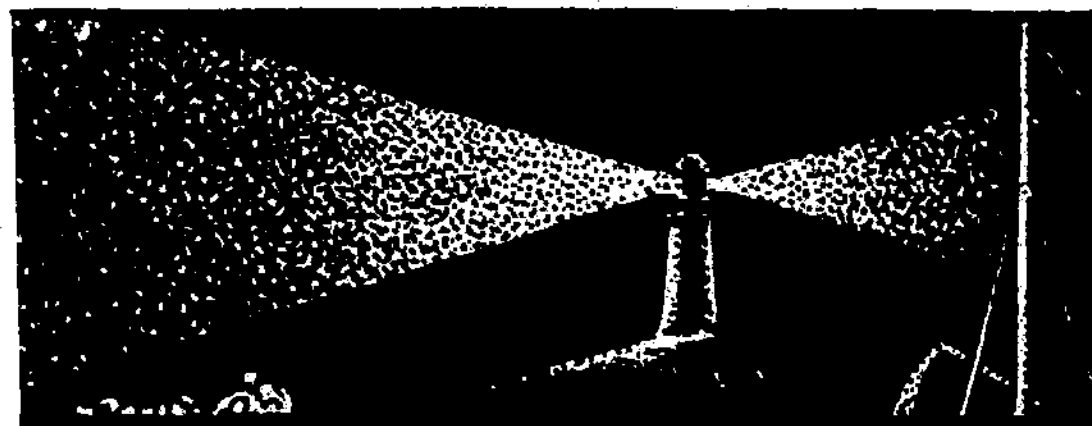
Neseniai Prahos aerodrome iškilmingai buvo perduoti kariuomenei ir aviacijos organizacijoms 49 nauji lėktuvai, pastatyti už surinktus iš visuomenės paaukojimus. Tam tikslui buvo surinkta 16.000.000 čekų kronų. Už tuos pinigus buvo pastatyta 16 kariškojo tipo naikintuvų ir 33 moko-mojo tipo lėktuvai, kurie bus naudojami naujųjų pilotų mokymui.

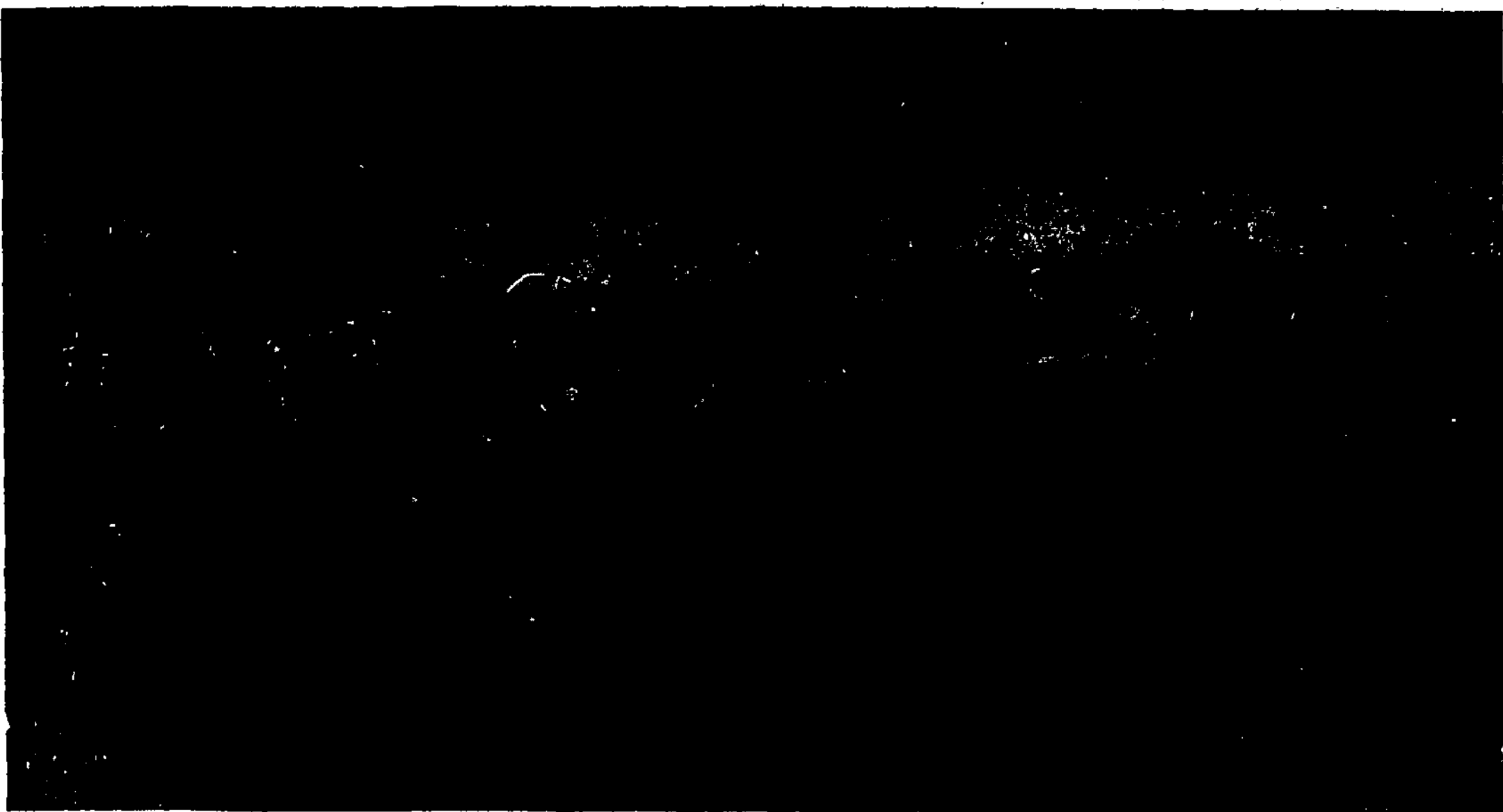
Iškilmės buvo nepaprastai didelės. Dalyvavo labai daug atstovų kariuomenės: (krašto aps. min. Machnik'as ir 35 generolai), bendrųjų tautinių organizacijų, Prahos miesto ir kt.

Krašto apsaugos ministeris pirmiausia apžiūrėjo visus lėktuvus, po to Čekoslovakijos Tautos Tarybos pirmininkas prof. B. Niemea pasakė kalbą, kurioje iškėlė aviacijos reikšmę valstybės gynimo organizavime ir ypatingai pabrėžė reikalą, kad gyventojai kuo daugiausia rūpintųsi valstybės oro apsauga.

Čekoslovakijos Sakalų Sąjungos seniūnas D. S. Bukovski's, perduodamas naikintuvą, pastatytą sakalų organizacijų lėšomis, pažymėjo, kad Čekoslovakijos sakalai duoda kariuomenei lėktuvą kaip ženklą, kad visada jie nori budėti tautos ir valstybės saugumo sargyboj.

Krašto apsaugos ministeris Machnik'as, atsakydamas į visų kalbas, be kita ko pabrėžė, kad jis šitomis aukomis aiškiai yra įtikintas, jog visas kraštas ir gyventojai visada pasiryžę padėti Čekoslovakijos respublikos saugumo stiprinime. (Ceps)

Lietuvių raitininkai puola bolševikus Utenos rajone

Svetimšaliai apie Lietuvos kariuomenę

Kariuomenės šventės dienoje verta prisiminti, ką rašė apie mūsų kariuomenę svetimšaliai, užsienio karo rašytojai ir kiti asmens. Prirašyta nemaža. Sunku būtų apimti visa. Todėl pasitenkinsime svarbesne, ryškesne medžiaga.

I. Karo metas

Įdomiausia pavartyti buvusiųjų priešų atsiminimai, rašyti tų, su kuriais lietuviams teko kariauti.

Sovietų literatūroje 1919 — 1920 m. karas nušviestas mažai. Tuo tarpu paskelbtas didokas Baltušio - Žemaičio straipsnis „Vojna ir Revoliucija“ žurnale (1929 m. Nr. 7), išverstas plk. ltn. V. Stepoinaičio¹⁾. Šiame veikle nerasime atsiliepimų apie mūsų kariuomenės vertę, tačiau autorius, pats lietuvis, pripažįsta, kad per 1919 m. Lietuvos kariuomenė sustiprėjo, „jos jėga jau buvo reali“. Bolševikų lietuvių²⁾ divizijos vadovybės pridaryta daug klaidų. Bolševikų divizija „nebuvo parengta kariauti Lietuvos sąlygose, nes čia tautinė problema buvo labai aštri, įtempta ir teisingas prie tautinio klausimo priėjimas reiškė daugiau, negu keletas su viršum esančių pulkų“.

Daugiau rašo lenkai. 1 legionų pėstininkų pulko istorikas mjr. Borkiewicz'ius³⁾ šitaip atsiliepia apie mūsų dalis, veikiančias 1920 m. rudenį ties Seinais: „lietuviai atkakliai gynėsi apkasuose, užtat nesugebėjo manevruoti lauke. Tačiau jie parodė daug atsargumo, pradėdami laiku atsitraukimą, kurį vykdė tvarkoje, prisidengdami narsiais daliniais.“

Dar arčiau su lietuviais buvo susidūręs 5 legionų pėst. pulkas, kurio istorikas kpt. Babiński's⁴⁾ rašo: „įsibrovus į priešų apkasus, prasidėjo muštynės, nes lietuviai gynėsi atkakliai, nenorėdami pasiduoti“.

Panašių atsiliepimų rasime ir kitose lenkų pulkų istorijose. Vieni pabrėžia lietuvių gyvumą demarkacijos linijoje, lenkų sargybų užpuolimus, kiti prisimena mūsų karių pavartotas gudrybes, priešų apgavimą. Toks įdomus nuotykis atpasakotas 81 Gardino šaulių pulko istoriko mjr. J. Dąbrowski'o⁵⁾. 1920. XI. 19 mūsų 7 pėst. pulko daliniai, „vedami Širvintų klebono kunigo Novickio, per mišką šuntakiais apėjo 11 bataliono sargybas ir puolė lenkų pulko štabą. Netikėtumas buvo didžiausias, nes lietuviai dėvėjo panašiai kaip ir lenkai amerikoniškomis milinėmis. Juos palaikė besimokančia lenkų kuopa“.

Arba vėl atsitikimas, užrašytas 7 sunkiosios artilerijos pulko istoriko poručiko A. Kiciński'o⁶⁾. Šio pulko pirmtakūno — 17 sunkiosios artilerijos pulko 5 baterija 1920. X. 4 d. vos neteko vieno pabūklo. Lietuviai, pasinaudoję uniformų panašumu, nepastebėti prisiartino prie baterijos. Liko 200 m, kai lenkai susigriebė gintis. Pėstininkų apsaugos baterijoje nebuvo. Por. Stanewicz'ius su 1 kareiviu paleido ugnį iš vieno pabūklo ir privertė mūsų pėstininkų grandinę pasitraukti.

Ypač daug rašęs apie mūsų kariuomenę 5 legionų pėstininkų pulko savanoris profesorius M. Handelsman'as savo atsiminimuose⁷⁾. Pulkui teko veikti Dzūkijoje, kur žmonės „lietuviškesni, negu pati Lietuva“, krašte, kur „vyrų mažai, jų beveik visai nematyti. Pirklių durys ir kiemų vartai uždaryti aklina, jaučiamas tik paslėptas gyvenimas, atsisukęs nuo einančios karan kariuomenės. Tik retai tarp lūšnelių pasirodys tylus moters pavaizdas, kuri į visus klausimus turi tik vieną stereotipišką atsakymą „nesuprantu“.

Prieš Seinų kautynes lenkai girdėjo, kad lietuvių apkasai stiprūs, kad lietuviai turi lėktuvų ir šar-

¹⁾ Karas su bolševikais Lietuvoje 1919 m. — „Mūsų Žinynas“ 1929 m. Nr. 56, 277—294 p., išleista ir atskiru atspaudu.

²⁾ Lietuvių buvo vienas pulkas, o kiti šeši iš Pskovo gubernijos gyventojų.

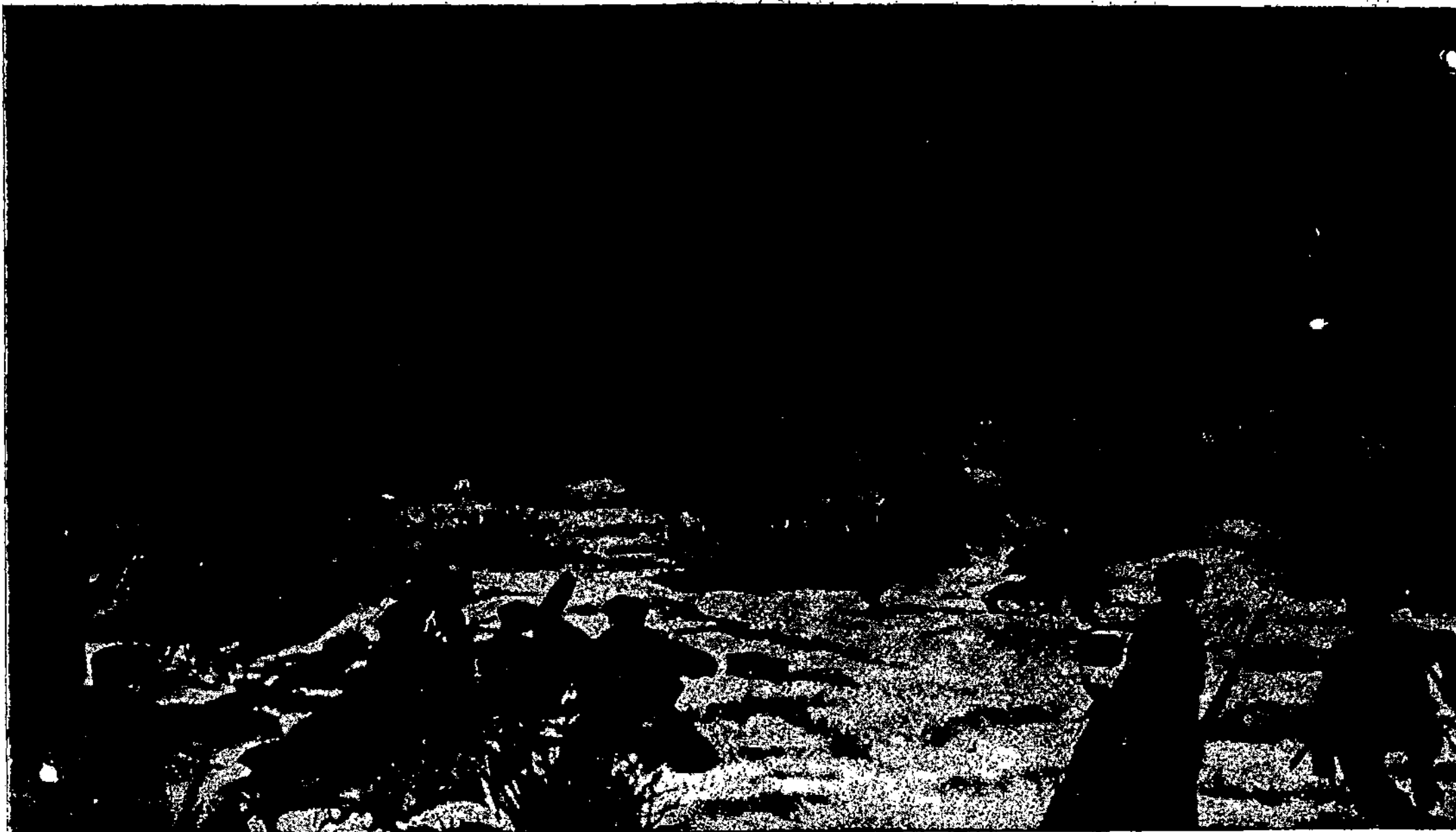
³⁾ Dzieje 1-go pulku piechoty legjonów. Warszawa 1929.

⁴⁾ Zarys historii wojskowej 5-go pulku piechoty legjonów Warszawa 1929.

⁵⁾ Zarys historii wojskowej 81-go pulku strzelców grodzieńskich. Warszawa 1928.

⁶⁾ Zarys historii Wojskowej 7-go pulku artylerji ciężkiej. Warszawa 1928.

⁷⁾ W piątym pulku legjonów. Dwa miesiące ofenzywy litewsko-białoruskiej. Zamość 1921.

Kautynės su bermontininkais netoli Radviliškio

vuokių. Kautynėse lenkams teko įsitikinti, kad dalis gautųjų žinių tikrai pasitvirtina. Mūsų artilerija „šaudė taikliai, stačiai į plentą“, lenkai turėjo daug nuostolių. Seinų kautynės pasibaigė ne mūsų naudai.

Kaip gi elgėsi mūsų kareiviai nelaisvėje. Štai ką sako prof. Handelsman'as: „lietuvis gražiai aprengtas, sviežias, visai aprūpintas, turėjo gerą išvaizdą ir net tam tikrą pasididžiavimą elgesyje ir atsakymų būde. Daugelis kalbėjo lenkiškai⁸⁾, kiti lenkų kalbos nesupranta, o buvo ir tokių, kurie dėjosi, jog moka tik lietuviškai. Klausinėjami lietuviai pasiaiškino paprastai, be to nusižeminimo, kuris taip pobūdingas bolševikams, palyginus su kuriais lietuviai buvo tikras kontrastas. Lietuviai nebuvo morališkai sutriuškinti, jie buvo nugalėti ir gana šaltai laukė savo likimo. Daugiausia labai jauni bernai ramiai priimdavo visa, ką jie sutikdavo, nerodydami nei baimės, nei neapykantos, paprastai prisitaikydavo prie pasikeitusios padėties“. Toliau Handelsman'as apibūdina mūsų kariuomenę bendrais bruožais: „tai buvo gerai apmokyta ir drausminga kariuomenė, susidedanti iš lygiosios ir morališkai solidiškos medžiagos, iš kareivio jauno ne tik amžiumi. Kaip jaunoji kariuomenė ji turėjo visas to pobūdžio formacijos ydas“.

Atsiminimuose dar svarbu paminėti tą vietą, kur autorius kalba apie skleidžiamus lenkuose gaudus, esą vokiečiai turėjo atvažiuoti automobiliais inspektuoti lietuvių apkasus. Bet karininkai-belaisviai protestavo prieš tokius gaudus ir tvirtino, kad vokiečiai padėjo lietuviams tik pačioje pradžioje.

Bendrai autorius aukštai vertina mūsų karius (yra teigiamų atsiliepimų ir apie karininkus) ir pripažino, kad „atskiras lietuvių kareivis nebuvo žemesnis už mūsų (t. y. lenkų) kareivį“, Handelsman'o knyga, bent toji dalis, kur kalbama apie Lietuvą, prašyte prašosi išverčiama į lietuvių kalbą. Tai retu atvirumu ir nuoširdumu parašyti atsiminimai.

Mini mūsų karius ir tie v o k i e č i a i, kurie 1919 m. kariavo greta su mumis prieš rusus, Rinkinyje

„Saksų savanorių dalys Lietuvoje 1919 m.⁹⁾, sudarytame iš gen. mjr. Schroeder'io, plk. lttn. Zeschau, mjr. Schönberg'o bei kapitonų Heygendorff'o, Schwalbe's ir Bochme's atsiminimų, sakoma, kad mūsų jaunoji kariuomenė 1919 m. birželio mėn. „puikiai pasirodė ir galėjo viena toliau kariauti su bolševikų kariuomene... tai buvo tik kariuomenės improvizacija¹⁰⁾, tik gera valia ir patriotinis nusiteikimas tegalėjo viską nugalėti... Gen. Žukauskas su labai netobula Lietuvos kariuomene pasiekė visai nepaprasto dalyko“. Tenka paminėti, kad vokiečių 55 pėst. pulko I batalionas, 28 kav. pulko eskadronas ir 28 brigados radio stotis, kpt. Kertscher'io vadovaujami, pasiliko Lietuvoje bermontininkų eilėse, priklausė Diebitsch'o savanorių korpo. Jiems teko kariauti ir su savo buvusiais sąjungininkais lietuviais ties Radviliškiu, buvo sužeistų ir užmuštų iš abiejų pusių.

II. Taikos metas

Atsiliepimų apie mūsų kariuomenę iš įvairių užsienio laikraščių ir žurnalų sunku būtų surankioti. Gal patogiau pasinaudoti tomis žiniomis, kurias teikia informaciniai leidiniai, kasmet arba per tam tikrą laiką spausdinami. Iš jų matyti, kaip kitėja užsieniečių pažiūros į mus, o kartu su tuo pasikeičia ir įvertinimas.

Pradedame nuo s o v i e t ų informacinių leidinių.

Leidinyje „Užsienio kariuomenės“¹¹⁾ 1923 m. leidimo pažymėta, kad „atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos karininkų korpo daugumą sudarė ir tebesudaro buvę Rusijos karininkai, tai ir mokymas bei parengimas iki 1922 metų antrosios pusės buvo vedami iš senų buvusios caro Rusijos kariuomenės statutų. Paskutiniu laiku, tačiau, nutarta pereiti į kariuomenės parengimą ir mokymą pagal naujai išdirbtus, pritaiki-

⁹⁾ Die Sächsischen Freiwilligen Truppen in Litauen 1919.

¹⁰⁾ Atsižvelgiant į labai sunkias komplektavimo ir aprūpinimo sąlygas.

¹¹⁾ Inostrannyje armiji. Moskva, Vysšij Vojennyj Redakcionnyj Sovet, 1923.

⁸⁾ Galima spėti, kad tai buvo mūsų miestiečiai, kurie seniau gerai mokėjo lenkiškai kalbėti.

nus juos prie Lietuvos kariuomenės sąlygų, prancūzų bei anglų kariuomenių statutus“.

Tokiam pat leidinyje, bet jau 1924 m. leidimo¹²⁾, parašyta tas pats, tik įnešta pataisa: naujų lietuviškų statuto pagrindan esą padėti prancūzų ir iš dalies anglų statutai. „Tikrosios tarnybos karininkų skaitoma 1.750, iš jų buv. caro kariuomenės — kadrinių 5%, karo metu pakeltųjų — 20%, neaiškių 5%, buv. vokiečių kariuomenės karininkų ir puskarininkų — apie 20%, apie 60 žmonių ir Vrangelio (baltosios armijos, 20 — iš latvių kariuomenės, kiti karininkai — Lietuvos tarnybos (3 karo mokyklos laidų „karo meto“ ir 2 — „taikos meto“). Puskarininkų 2.650, reikia turėti 4.500, trūksta 2.000. „Dalyse įsteigtos kultūros — švietimo komisijos iš 3 — 5 narių, turinčių aukštesn. ir aukštąjį mokslą, kurie vadovaujasi savo darbe karo mokslų skyriaus nurodymais“. Atskirai pažymėta mūsų kariškoji spauda, net dalių laikraščiai (Banga, Vaivorykštė, Tėvynės Vaduotojas). „Kario“ žurnalas yra populiarus leidinys, skiriamas labiausiai žemesniems vadams (puskarininkams). Žurnalas plačia to žodžio prasme nušviečia bendrą Lietuvos kariuomenės gyvenimą^{12a)}, duoda retkarčiais ir žinių apie svetimias kariuomenes, tuo pat metu kreipiama dėmesio į krašto politikos reikalus, be to, žurnale dedamos kai kurių kariškųjų autoritetų pažiūros tais ar kitais kariškais klausimais. Pats rimčiausias ir turiningas žurnalas „Mūsų Žinynas“ kreipia ypatingo dėmesio į užsienio karo literatūrą ir atsispausdina Vakarų rašytojų straipsnių vertimus ir atsiliepimus apie užsienio kariškus žurnalus.

Ir pagaliau paskutiniame šios knygos leidime¹³⁾ pasakyta, kad „kariuomenės auklėjimas tuo tarpu nukreiptas daugiausia prieš Lenkiją ir koncentruojasi reikalavime grąžinti Lietuvai Vilnių. Apie kariuomenės parengimą rašoma, kad „taktikos srityje Lietuvos kariuomenė pakartoja Vokietijos reichsvero taktiskas pažiūras¹⁴⁾. Tačiau kariuomenės vadovybė stengiasi atsikratyti šios priklausomybės išleidžiant naują lauko statutą, kuriame turi būti atvaizduotas daugiausia pažangių užsienio kariuomenių patyrimas, pritaikytas lietuviškoms sąlygoms... Į kovos parengimą neigiamai veikia finansinės kliūtys, kurios neleidžia daryti didelių taktiškų pratimų ir manevrų, o taip pat tinkamai „prisitinti“ kariuomenę dabartinėmis kautynių technikos priemonėmis, labiausiai artilerija ir šarvuotųjų dalimis“.

Lenkų generalio štabo II skyrius 1925 m. išleido net atskirą knygą (74 pusl. su daugeliu schemų ir žemėlapių) „Lietuvos kariuomenė¹⁵⁾. Čia duota ir trumpa kariuomenės kūrimosi apžvalga. Dėi mokymo ir auklėjimo gan teisingai pastebėta, kad „mokymo sistemą ir programas Lietuvos kariuomenė perėmė iš Rusijos kariuomenės ir sekė tą pavyzdį per pirmus savo gyvenimo metus. Paskui, vokiečių ir prancūzų karo literatūros, o taip pat vokiečių instruktorių¹⁶⁾

įtakoje, pradėta naudotis didžiojo karo Vakarų Europos kariuomenių patyrimu. Dabar Lietuvos kariuomenė mokoma bendrai pagal visur Europos kariuomenėse priimtus pamatus“.

Mūsų karininkų korpas „susideda pirmiausia iš b. Rusijos kariuomenės karininkų, n e d i d e l i o skaičiaus b. Vokietijos kariuomenės karininkų, o taip pat jaunųjų karininkų, kurie baigė jau Lietuvos karo mokyklą“. Pastebima nesantaika karininkų tarpe, intrigos, net, iš dalies, menkas tautiškumas. Tai aiškinama mokytojų ir instruktorių mažu skaičiumi, mokymo įstaigų negalavimais...

Taip rašo prieš 10 metų lenkų generalio štabo karininkai. O dabar, šiais metais apie tą pačią kariuomenę, kuri, per tą laiką tautiškos vyriausybės pastangomis apsilavė nuo svetimų lietuviams savo dvasia gailavo, jau kitaip atsiliepia ilgesnį laiką išgyvenęs Lietuvoje buv. Vytauto Didžiojo Universiteto lektorius J. A. Herbačiauskas¹⁷⁾, kuris susipyko su lietuviais ir grįžo į Lenkiją. Iš jo būtų galima laukti labai neigiamos nuomonės. Tuo tarpu jis nepaprastai aukštai mus įvertina: „Lietuvos kariuomenės žiedas (karininkų korpas) yra tautos inteligentijos žiedas... Kurdamas savo tautinę kariuomenę Lietuva atliko didžiausią kūrybinį darbą, nes išlaikė valstybės egzaminus. Vyresnieji lietuvių karininkų kolegos — ponai lenkų karininkai — galvojant ir kalbant apie Lietuvos kariuomenę, privalo visada atsiminti, kad Lietuva sukūrė savo kariuomenę „ex nihilo“ (iš nieko)...

Dabar Lietuvos kariuomenė gali pasigirti tokiais leidiniais iš karo mokslų srities, apie kuriuos lietuvių tauta negalėjo net svajoti. Dar iki 1926 m. be svetimų instruktorių Lietuva negalėjo apsieiti. Dabar ši kariuomenė turi jau savo nuosavus, grynai lietuviškus, vadus, išauklėtus užsienio karo akademijoje...“

Yra J. A. Herbačiausko straipsnyje ir priekaištų mums. Į juos gražiai atsakė p. Vitolis „Kardo“ 17 n-ryje.

Liekasi v o k i e č i a i. Jų atsiliepimai metraščiuose trumpi, primena „išvadą iš atestacijos“.

Plk. von Oertzen'o redaguotame v. Loebell'io 1926 m. metraštyje¹⁸⁾ apie kariuomenės dvasią ir drausmę pasakyta: „Drausmė daugiau negu gera. Komunistinė propaganda sudaro nuolatinį rūpestį vyriausybei“.

Po paties v. Oertzen'o 1934 m. metraštyje¹⁹⁾ rašoma, kad „kariuomenė griežtai drausminga ir auklėjama tautinėje dvasioje“.

Lygiai tais pačiais žodžiais įvertina mūsų kariuomenę ir plk. ltn. Müller - Loebnitz'as, kuris tęsia mirusiųjų Löbell'io ir Oertzen'o metraščių leidimą. 1935 m. metraštyje²⁰⁾ skaitome tą pat, kas parašyta 1934 metų metraštyje.

Nepalieti Pabaltijo valstybių spaudos atsiliepimai apie mūsų kariuomenę. Bet tai jau žinoma visiems iš to paties „Kario“, kuriame visada dedami estų, latvių bei suomių spaudos balsai apie mūsų kraštą ir jos kariuomenę.

Mjr. A. Ružancovas

¹²⁾ Inostrannyje armiji. Moskva, Gosudarstvennoje Vojennoje Izdatelstvo, 1924.

^{12a)} Tais laikais dar nebuvo leidžiamas karininkų žurnalas (Kardas).

¹³⁾ Inostrannyje armiji. Spravočnik. Moskva, Gosudarstvennoje Vojennoje Izdatelstvo, 1934.

¹⁴⁾ Kaip matyti iš 1923—24 m. leidinių mūsų statutai remiami prancūzų ir anglų statutais. Nesuprantamas priekaištas!

¹⁵⁾ Wojsko Litewskie. Warszawa, Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, 1925.

¹⁶⁾ Tai įprastas lenkų priekaištas mūsų kariuomenei, kur vokiečių karininkų skaičius buvo labai mažas.

¹⁷⁾ Armja Litewska. Polska Zbrojna 1935 m. Nr. 217.

¹⁸⁾ V. Löbells Jahresberichte über das Heer und Kriegswesen. Berlin 1926.

¹⁹⁾ Rüstung und Abrüstung. Berlin 1934.

²⁰⁾ Die Rüstung der Welt. Berlin, 1935.

Partizanų kova su vokiečiais plėšikais

Atūžusi baisi didžiojo karo viesula sunaikino ilgus amžius lietuvių slėgusį sunkų rusų vergovės jungą, bet paliko geležinę vokiečių okupaciją. Žiaurūs buvo rusai, bet naujieji okupantai dar žiauresni. Jie kaimo gyventojus stebindavo savo nepasotinamu gobšumu. Jie grobė, plėšė, vogė viską, kas tik jiems pakliuvo.

Sunki ir skaudi buvo okupacija visiems lietuviams, bet sunkiausia paprūšėje gyvenantiems. Nuo šių viską atimdavo ne tik okupantai visokiomis rekvizicijomis, bet dar plėšdavo ir Vokietijoje gyvenančius, atostogauti parvykę, vokiečių kariai. Jie viską atimdavo iš ūkininkų sakydami, kad atimtieji daiktai būsią atiduoti okupantų karo vyriausybei. Ūkininkai, kurie šiems plėšikams bent truputį pasipriešindavo, būdavo smarkiai mušami ir net sušaudomi.

Tuo būdu buvo sušaudytas Keršiškių kaimo, Kidulių valsč., Šakių apskr. ūkininkas Pranas Stravinskis, kuris nenorėjo leisti šiems plėšikams išvesti paskutinę karvę.

Visus iš lietuvių ūkininkų atimtus daiktus šie vokiečių atostogaują kariai plėšikai pasilikdavo sau, savo ūkiuose. Šie plėšikai taip įsidrąsino, kad į okupuotos Lietuvos gilumą plėšikaudami nueidavo net po 10—15 kilometrų. Pagaliau, gyventojai suprato, kad šie okupantų kariai plėšikauja savo naudai ir pasiryžo prieš juos kovoti. Visur susidarė partizanų būriai. Šie būriai buvo gana gerai ginkluoti, nes daugelis buvo prisirinkę kariškų šautuvų ir labai daug šovinių.

Kartą tokie penki vokiečiai kariai atvyko plėšikauti į Pagyžių kaimą. Iš ūkininkų atėmė 10 arklių, 6 karves, dar kelioms vištomis nusuko kaklus ir, lyg granatas užsikabinę už diržų, linksmi su grobiu jojo į „faterlandą“.

Du partizanai, Juozas Šinauskis ir Albertas Gironis — pasislėpė Rėžgalių miške ir laukė jų grįžtant. Netrukus jie išgirdo arklių kanojų bildesį. Patikrino ginklus ir pasirengę laukė.

Vokiečių okupacijos meto vaizdas

Pulko kalvėj

Ne mama barė jauną mergelę,
Ne griausmo aidas iš viršaus bėrė,
O tik eilinis kalvėj po gluosniu
Didžiuliu kūju žiežirbas žėrė.
Kalė iš ryto, kalė per dieną
Ir daugel turtų kautynėms ruošė:
Sulamdė varį, kapoją plieną,
Kiekvieną sava kūryba puošė.
Džiugus jo veidas, nors juodi dūmai
Panosėj uodžias ir ugnis tyška,
Iš rausvo plieno, kai kala ūmai...
Bet iš kur džiaugsmas jame taip tryška?
Šis pulko kalvis žino nuo seno, —
Kai mama mažą rankose supė, —
Kad laimė sunkiuos darbuos gyvena —
Ir atsikvėpęs geležį lupo...
Ne mama barė jauną dukrelę,
Ne šaunus žirgas granitą skėlė,
O tik eilinis kalvėj po gluosniu
Didžiuliu kūju žiežirbas žėrė...

Pet. Rimkūnas

Greitai pasirodė pro šalį keliu joją minėti vokiečiai su grobiu.

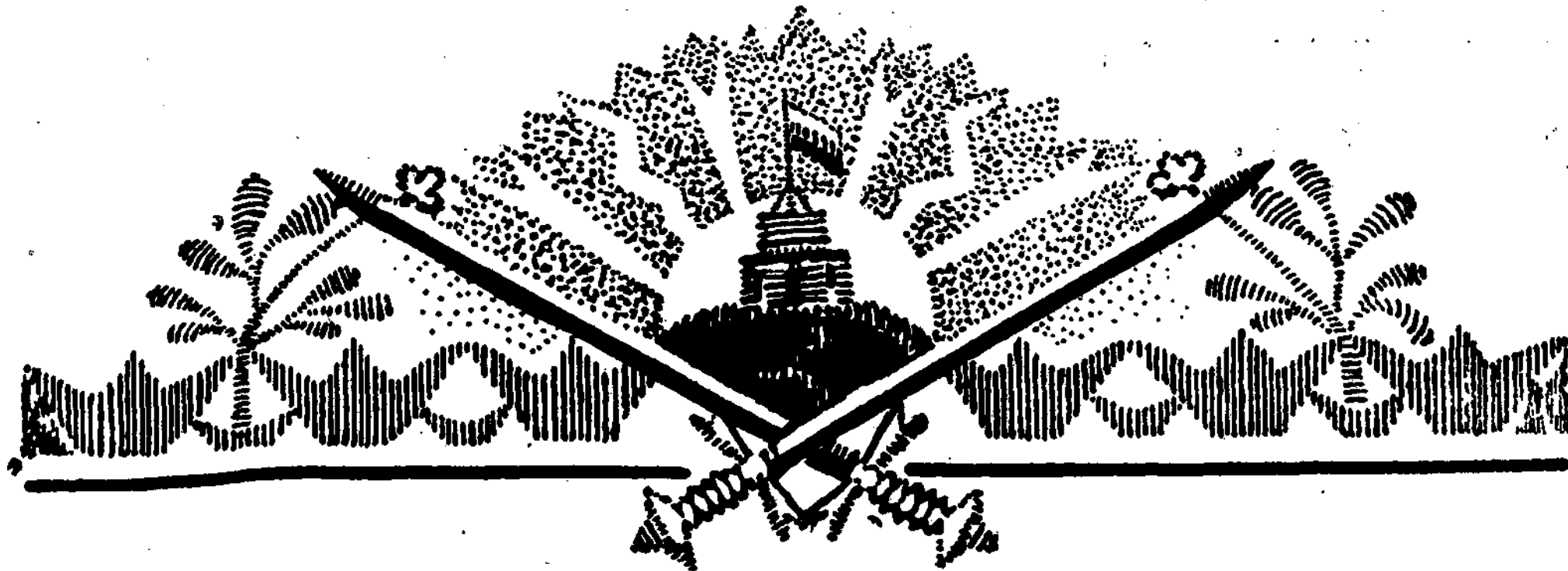
Staiga pasipylė iš krūmų į vokiečius šautuvų šūviai. Vokiečiai taip staigiai apšaudomi labai išsigando, sumišo ir, palikę grobį, leidos kiek tik kojos neša Vokietijos link. Tačiau taiklūs partizanų šūviai du vokiečius nukovė ir vieną sunkiai sužeidė. Greitai okupantų valdžia išleido atsišaukimą, kuriame buvo sakoma, kad nežinomi piktadariai nušovė du ir vieną sunkiai sužeidė tarnybos pareigas einančius karius. Buvo siūloma didelė 10.000 markių premija tam, kas nurodys piktadarius. Tačiau niekas partizanų neišdavė. Daug žmonių buvo suimta ir tardant skaudžiai sudaužyta. Komendantas visam valsčiui uždėjo didelę kontribuciją. Bet nuo tos dienos valkatos daugiau nebedrįso plėšti ramių gyventojų.

Slavikų valsč., Enrikių ir kitų aplinkinių kaimų ūkininkai turėjo daug gerų arklių, kuriuos nuo okupantų slėpė miškuose. Vokiečių kareiviai — plėšikai norėjo šiuos arklius atimti. Kilo smarkus susišaudymas. Daug vokiečių buvo nušauta ir sunkiai sužeista. Šiose nelygiose kautynėse pasižymėjo: Jonas Zarunskis, Pranas Anbražaitis, broliai Kuncos ir kiti. Mažesnių kautynių buvo žymiai daugiau.

Vėliau, irstant okupantų valdžiai, šie partizanų būriai labai daug žalos pridarė okupantų kariuomenei. Be to, daugelis partizanų, kuriantis Lietuvos kariuomenei, su savo ginklais stojo į pirmųjų savanorių eiles ir sudarė kariuomenės užuomazgos dalį.

Ir dabar paprūšės gyventojai, atmindami vokiečių okupacijos sunkumus, dėkingai mini partizanų vardą ir Sudargo kapinėse esančius partizanų kapus įvairių tautinių švenčių metu papuošia gražiais vainikais.

A. Titlius

[Kariuomenės šventės sukakties proga

Lapkričio 23 d. sukanka 17 metų, kai buvo išleistas pirmas „Apsaugos Ministerijai įsakymas“. Iškilmingai tą dieną minime, panagrinėjame nepriklausomybės kovų sunkius laikus, įsidėmime karinės jėgos sudarymo pirmuosius vargingus laikotarpius ir sustojame ties dabartimi.

Šiandien aiškiai žinome, ko iš mūsų reikalauja rytojus, suprantame, kuo galime laiduoti tą taip brangiai atkovotą laisvę. Žinome, kad karinė jėga praskynė dygių erškėčių kelią į ateitį. Jau 17 metų, kai džiaugiamės laisve, tad būtų pravartu šioj dienoj kreipti ypatingo dėmesio į priekį ir sustoti, bent trumpais bruožais, ties karine jėga, jos privalumais ir kas tą jėgą gali sudaryti tokia, kuri garbingai galėtų išsaugoti savo sienas.

Nuo pat laisvės atgavimo dienos mes kuriame, rengiame, auklėjame karinę jėgą, kuri turi būti toli-

mesnio gyvenimo laidas. Visos tautos padedami dirbame vienam tikslui, rengiamės tam pačiam uždaviniui. Darbas reikalauja kilnios ir grynios dvasios — pasiaukojimo. Tam tikslui šaukiami Lietuvos piliečiai; jų perėjo per mokymo rankas jau keletas eilių, kurie būdami atsargoje sudaro mūsų karinės jėgos žymią dalį. Toksai piliečių keitimasis vyksta kas metai; į senųjų vietą stoja nauji ir taip nepabaigiamai tasai darbas varomas tolyn, o jėgų skaičius vis didėja ir auga. Darbas lygiai iš visų reikalauja idėjinio susipratimo. Kiekvienu momentu verčia pilietį pagalvoti, ką jis daro ir ko nori iš jo tėvynė. Deja, ne visuose matome tinkamą susipratimo laipsnį, todėl krinta didžiausia pareiga ant tų, kurie daugiau susipratę. Šie turi padėti silpniesiems, turi supažindinti juos su esamąja būseną, aiškinti darbo ir sudaromosios jėgos reikalingumą ir padėti išbristi iš tamsumos į šviesą. Visi kaip vienas turime suprasti savo reikalo būtinumą, vienuo- dai galvoti ir dirbti, tik tada pasieksime gerų vaisių. Aiškus pažinimas savęs, gilus įsitikinimas į valstybės gyvavimą, ryškus supratimas, kodėl turi gyventi Lietuva — duos mums jėgų darbui ir parodys ateities kelius. Jei turėsime tikslą ir jo sieksime, aišku, pasieksime.

Kiekvienas žmogus nori gyventi, net kiekvienas gyvas daiktas stengiasi kovoti už būvį. Tuo labiau brangi tautų, valstybių gyvybė. Kad gyvybinis pulsas nenustotų plakęs, kūnui reikalingas sveikas maistas. Kad tautos ir valstybės gyventų, augtų — reikalinga joms parama, geri darbininkai, pasiaukojusieji sūnūs — galinga jėga.

Mums svarbu, kad gyventų Lietuva. Mes norime ją matyti visada stiprią, galingą, kaip Vytauto Didžiojo laikais. Sakytam tikslui rengiame visos tautos jėgą, kuri galėtų išlaikyti tėvynės neliečiamumą, sugebėtų išplėsti jos galybę iki reikiamos aukštumos ir kad užtikrintų ramų rytojų.

Kas mūsų jėgą sudaro?

1) Vienybė. Visi už vieną, vienas už visus. Turime dirbti, jei norime, kad darbas duotų tinkamų vaisių. Karo vadas, veddamas karius į kautynes, jais rūpinasi, naktis nemiega, dirba ir pergyvena daug daugiau už savo valdinius, todėl jie savo vadu pasitiki ir visur jam padeda įvykdyti jo sumanymus. Jų darbas darnus, vieningas ir kovoje pasiekia pergalę.

Tautos vadas pergyvena savo tautiečių visus vargus ir džiaugiasi pasiektais laimėjimais. Jis stengiasi juos suprasti, atjausti ir padėti kiek tiktai gali. Tautos nariai, visi kaip vienas, gerbia ir myli savo vadą, dirba visos tautos gerovei, sukrauna savo gabumus ir

Ginklu gerbk!

Gaižučio foto

darbą ant tėvynės aukuro. — Tokia tauta nežino nei vargo, nei kentėjimų, nepažįsta verguvės ir svetimųjų jungo. Tokioje vienybėje klesti viena mintis, vienas siekimas. Vieningas visų balsas garsiai skamba po visą šalį, parodo visos tautos norą ir pasiryžimą, o garso akordai nuaidi per Lietuvos plačiuosius laukus ir didžiasias girias iki mūsų priešų ir šiems duoda suprasti, kad mes nebijome jų grūmojimų, nes esame vieningi — galingi.

2) Darbas. Pažiūrėję į tautas, atskiras valstybes ar net atskirus asmenis pamatysime, kad tie, kurie dirba be nuovargio, planingai kruta kiekvieną minutę, daug nuveikia. Sakoma, kad pasauly nieko nėra negalimo. Ir iš tiesų, kas nori, pasiryžta ir nuolatos dirba, tas viską pasiekia. Jeigu mes, kariai, šiandien matome, kad iš mūsų reikalauja tėvynė labai daug darbo, energijos, tad ir turime savo jėgas sukaupti ir dirbti. Mūsų darbas ne visą laiką vienodas, jis kintamas, nes žmonės keičiasi ir kas kartą atėję nauji sudaro ir kitas darbo sąlygas. Bet dalyko esmės nepakeičia, tie patys ar nauji žmonės gali darbą tęsti toliau ir to pat pasiekti. Mes neturime žinoti, kas yra darbo skirstymasis. Šiandien naujokas, rytoj senas karys, poryt atsargoje — bet dirbti reikalinga visiems vienodai. Jei visi sudės į krūvą savo darbą, tai gausis gražūs jo vaisiai tam pačiam tikslui, tėvynės gerovei, jos jėgos, galingumo sudarymui.

Plėskime Lietuvos dirvonus, užsėkime tuščiuosius plotus, kitaip sakant, sujudinkime ir pažadinkime tuos, kurie dar miega ir nespėjo atsikelti ir stoti į būtiną dienos darbą. Neužmirškime ir patys nuo aušros iki sutemos stoti į darbą, kaip milžinai. Visur turi skambėti šūkis: darbas, darbas darbas! Bet darbas turi būti toksai, kuris būtų naudingas mūsų valstybei, kuris duotų tai, ko iš mūsų reikalauja tėvynė. Te nedrįsta nė vienas lietuvis dirbti savo broliams ir visai valstybei pražūtingą darbą.

Visi dirbkime nepailsdami, kad tik savo prakaitu galėtume sukurti visa, kas reikalinga Lietuvai. Tikrai darbas neabejotinai padės sustiprinti ir parengti mūsų galingumą, pagaminti stiprią jėgą, kuri užtikrins mūsų rytojų.

3) Dvasios galingumas. Napoleonas, tasai garsus karo vadas, sakydavo: kad $\frac{2}{3}$ karo laimėjimo priklauso nuo moralinių (dvasinių) jėgų ir tik $\frac{1}{3}$ nuo fizinių jėgų. Taigi matome, kad dvasia turi labai didelę reikšmę kare, jo pasirengime, jėgos sudaryme. Jei žvilgtelėsime į didįjį karą, prisiminsime mūsų nepriklausomybės karus, tai rasime geriausius liudytojus dvasios jėgos įkainojime. Mažos valstybės, su menkomis karo priemonėmis, bet stiprios, nepalaužiamos dvasios, drąsiai stojo į nelygią kovą, atsilaikė prieš daug galingesnę priešą ir kovą laimėjo. Kas gali mummyse tą dvasią sukelti, kur jos ieškoti?

Mums, lietuviams, dvasinių jėgų tenka semtis iš mūsų giliosios praeities, iš neseniai praėjusio laisvės karo. Paskaitykime istoriją ir pamatysime kas buvo mūsų Lietuva, koki buvo lietuviai, kokia dvasia jie gyveno anais senaisiais laikais. Jų ginklas buvo menkas, bet kietas būdas, pasiryžimas ir galinga dvasia juos vedė į pergalę. Pajėgė sutrinti priešą Žalgirio kovoje, pajėgė atsispirti įvairiems užpuldinėjimams, pagaliau — sugebėjome atsikovoti laisvę. O vis tai dvasios jėgos vaisiai, tasai troškimas ir supratimas lietuvių būties, jo garbingos praeities ir noras tą garbę išlaikyti ir tolimesniame savo gyvenime. Jei šiandien

pagalvosime apie mūsų tolimesnius uždavinius, jei nedrįsime mindžioti savo sentėvių palikimo, bet norėsime eiti jų takais, gims toji dvasia ir bus nemenkesnė, negu praeities lietuvių. Jau kartą Lietuva parodė, kad jai dvasios galiūnų netrūksta, Be abejo, to neturime užmiršti, bet privalome pasekti tuo pavyzdžiu. Jei jausime širdyje tėvynės meilę, nenorėsime daugiau vergauti, pasiryšime gyventi laisvi, nepriklausomi, tai būsime stiprios dvasios ir prisidėsime prie savo kuriamosios jėgos.

4) Ginklas. Žinome, kad tiek didžiosios, tiek mažosios valstybės rengiasi ateities karui. Net ir tos valstybės, kurios patyrė visus did. karo žiaurumus, šiandien rengiasi, ginkluojasi, kuria karinę pajėgą, nes jaučia pergalę tik tada, jei ginklas bus galingas ir stiprus. Ginkluojasi ir tie, kurie turi tikslą pavergti kitas mažesnes valstybes. Tai kas lieka mums daryti? Aišku, geriau apsiginkluoti.

Ginklavimasis mums reikalingas, kad apsigintumėm save. Valstybė rūpinasi, ginklus daugina, juos tobulina, tačiau tiek negali pajėgti. Todėl turime šį svarbiausiąjį reikalą suprasti visi tautos nariai. Mums, kariai, ši pareiga turi rūpėti pirmiausia, vadinasi, aktingiausiai prisidėti bent menkomis aukomis prie jų įsigijimo.

Maža, kad pats aukotumei. Toji mintis būtinai reikia skiepyti ir visos tautos piliečių tarpe, jiems išaiškinti, kam mums reikalingi ginklai, išaiškinti ginklams aukojimo reikalingumą. Įsigyti ginklai sudarys mūsų krašto jėgą, gins nuo užpuolikų, saugos tuos, kurie to ginklo neturi.

Šiais keliais punktais apibrėžę mūsų jėgos esmę, galim pasakyti, kad šiandien ji mums būtinai reikalinga. Daug yra žiūrinčių į mus su geru apetitu, taigi, kad nesudarytume gardaus kąsnio, turime pasirengti pasikėsinusius neįsileisti nė vieno žingsnio į savo šalį. Reikia pasakyti, kad šioje kūrimosi, stiprinimosi stadijoje pradėjo sukristi visi tautos nariai; plačiai varomas karinis parengimas, pradėjome gyventi glaudžiuose ryšiuose su visuomene ir tasai stiprinimosi darbas kas kartą dar labiau auga.

Kariuomenėje tasai užburtas ratas nenustojo sukęsis nuo pat nepriklausomybės atgavimo. Vienos parengtos kraštui ginti eilės išeina, kitos pasirengti ateina. Štai ir ši mėnesių tokių naujų darbininkų, tos naujos sudaromosios jėgos narių vėl gavome naują skaičių. Iš jų daug tikimės, jiems sudarome geras ir patogias sąlygas darbui, tačiau ir reikalaujame, kad gyventų tikrosios būsenos mintimis ir kad savo jėgas kuo daugiausia įtemptų.

Tais keliais žodžiais apibrėžę mūsų krašto jėgos reikalingumą ir kas ją sudaro, minėdami pirmąsias krašto jėgų kūrimosi dienas, reikia pasakyti, kad toji jėgos sąvoka niekada neturi pranykti. Prieš 17 metų valstybė nedvejodama paėmė ginklą į rankas, tauta atidavė pasiaukojusius sūnus, parodė savo didvyriškais žygiais stebuklus — nugalėjo keletą kartų stipresnius priešus.

Ateityje laisvąjį rytojų gali užtikrinti visos tautos viena valia, galinga jėga. Žengdami į aštuonioliktuosius laisvo gyvenimo metus, nepamirškime, kad mūsų ginklas, vieninga tautos valia, ryžtingas noras laisvėje gyventi ir garbingas tautos sargybos pareigų ėjimas užtikrins mūsų laisvą nepriklausomą gyvenimą.

Kpt. A. Jonaitis

Mūsų husarai susiremia su lenkais Augustavo miškuose

Nors žūsiu, bet savo įvykdysiu...

Vos Dubysą peržengęs ties Bubiais pasuksi vieškelį į Šaukėnų pusę, tuoj pasinersi į tamsius ir ilgus miškus. Pasijusi įžengęs į pirmuosius žemaitiškus užkampius. Ir nieko nuostabaus šiandien čia nerasi. Susitiksi susimąščiusį ir tylų gyventoją, veidu ir būdu sutapusį su savo tamsiąja giria, pasveikins tave iš mokyklos bėgą maži vaikučiai, kurių veidai jau daug kuo skiriasi nuo senesniųjų: mat, jie, laisvėj gimę ir laisvėj augę, jau nebesupranta liūdnos girių raudos. Jiems girių ošimas jau nebe liūdna vergovės laikų pasaka, bet ateities darbų ir žygių daina.

Bet dar visai neseniais laikais kitaip viskas atrodė. Ir senių ir vaikų veidus gaubė vienoda išraiška. Iš mokyklos bėgęs vaikas tavęs nepasveikins, bet nepasitikėdamas žvilgters ir nubėgs savo keliais. Pamiškėse ir laukuose išgirsi mažiuko piemens vamzdelio, iš karklo išsukto bei iš šlyno nulipdyto, liūdną liūdną aidą, kuris puikiai derindavosi su miško rauda. Ir ilgai toks aidas skambėjo, kol tie maži piemens išaugo į tvirtus vyrus ir vietoj liūdno vamzdžio, jų rankose išdygo galingas ir kraštui laisvę nešęs šautuvas. Tuomet tomis pačiomis pamiškėmis suskambėjo narsi ir drąsi karo daina.

Sunku beatsiminti, 1905 ar 1906 m. toj pačioj pavieškelėj, netoli šlamančio miško, kasdien girdėdavai 7—9 metų piemenuko vamzdžio aidus. Kasdien jie vienodi, kaip vienodas ir jo paties gyvenimas. Taręs jam meilesnį žodį, išgirsi iš jo, kad jis našlaitis: neturi nei tėvo nei motinos, bet geri žmonės jį priglaudė ir myli lygiai, kaip ir savo vaiką. Neslepia nuo jo gardesnio kashio, ką savo vaikams duoda, tą ir jis gauna. Reta tokių žmonių. Šeimininkų sūnus, jo bendramėtis, padėdąs jam gyvulius paganyti ir sutinką juodu, kaip tikri broliai. Ir skaityti šeimininkai dar pamoko. Neretai jo rankose pamatysi ir kokią nors mažutę lietuvišką knygelę. Knygelė gerokai atrodo apdėvėta, pasiteiravęs sužinosi, kad ji eina iš rankų į rankas tarp tokių pat vos padygusių skaitytojų.

Kartą, besėdint drauge su juo, pamačiau, kai priešais iš miško sudulkėjo smėlėtas vieškelis. Petriukas, taip mes jį vadindavome, staiga atsistojo, suliepsnojo jo akys ir, pažiūrėjęs į savo sudėvėtą knygelę, nė žodžio nebetarė. Jo atidus žvilgsnys liudija, kad jis laukia tojo dulkančio vieškelio besiartinančio vežimo. —

„Tai žemaitiškai šnekas ponas atvažiuoja“, — sušnibždėjo jo lūpos ne tai sau, ne tai kam kitam. Vežimas artėjo. Jį traukė pora plačių ir stambių arklių. Gerai man buvo pažįstami tie arkliai, ypač vienas jų vienaakis kreipdavo mano dėmesį. Jais vasaromis ne kartą matydavau važiuojantį čia Šiaulių link, čia nuo jų Šaukėnų—Užventės link vieną stačiai į viršų sušukuotais plaukais malonų poną, kurį visi vadindavo „žemaitiškai šnekančiu ponu“. Tai buvo uolus lietuvių spaudos atgavimo kovotojas Povilas Višinskis. Dabar tik supratau, iš kur tasai mūsų Petriukas gaudavo lietuviškų knygelių.

Vežimas sustojo, Petriukas pribėgo. Pakalbėję trumpai vėl persiskyrė. Grįžo linksmas Petriukas, girdi, grįždamas iš Šiaulių vešis knygučių ir jam duos.

Nors greit po šio susitikimo tie patys arkliai nebepraveždavo pro šai to gerojo pono, Petriukas liūdnomis akimis juos toli toli nulydėdavo, atsimindamas uolų spaudos kovotoją, ir į skverną nubraukdavo ašarą, nes gerai žinojo, kad niekad daugiau jo nebepraveš... nes jis jau gulėjo Vilniaus Rasų kapuose, tačiau jo įmesta sėkla į derlingą Petriuko dvasios dirvą nepaliko be vaisių. Nuo pirmosios jo padovanotos knygos Petriukas pamėgo skaitymą ir daugiau niekad nuo jo nesitraukė.

Prabėgo daug metų, iš Petriuko išaugo Petras, suūžė karas ir kėlėsi kraštas, skelbdamas išsivadavimo kovą. Petras, plūgą pavertęs ant šono, iš pamiškių krašto dingo, ir nuėjo dulkančiu keliu Šiaulių link. Kur iš ten pasuko — niekas nežinojo, išskyrus vienus šeimininkus. Tik vėliau visi patyrė, kad Petras savanoriu išėjęs.

Prabėgo metai, prabėgo ir daug kovos žygių dėl krašto laisvės. Kovų draugai žinojo apie jį kaip apie drąsų karį, į visus žygius savanoriu einantį. Žinojo, kad viršininkai jį vadina mūsų drąsusis Pauliukaitis, o jie patys jį vadindavo tik Petru. Kas yra liepimas bei įsakymas mūsų Petras nežinojo. Jam liepti niekur nereikėjo. Į žvalgybą eiti — jis pats pasisiūlo. Viršininkas iššaukia keletą kareivių — jų eilėse pirmas stovi Petras Pauliukaitis ir iš jo akių puikiai matyti, kad jis pasirengęs nors pačiai mirčiai į nasrus pažvelgti, pasijuokti iš jos ir neliestas grįžti atgal. Lietuviai puola priešą — jis pirmas iš apkasų iššoksta, už Zarasų savieji, bolševikų puolimo neatlaikę, pabėga,

jis vienas lieka prie kulkosvaidžio ir pliekia nesidairydamas į užpakalį. Granata, lėkdama pro pat kulkosvaidį ir žemę vagodama apverčia jį žemėmis, o Petras nė krust ir net nepasižiūri į jo užpakalį sprogsiančią priešą granatą. Tartum būt iš geležies nulietas ir niekas jo nejaudina. Bermontininkų fronte apie šiaulėnus vokiečių būrys užpuolė gyventojus plėšti, Petras pirmas skuba vokiečiams už akių ir iš miško juos pasitinka šūviais. Nesuskaitytum Petro žygių, apie kuriuos jis nė žodžiu tau neprisimins. Vis jam dar atrodo per maža padaryta savo krašto laisvei, per maža

Mūsų senesnieji nepriklausomybės kovų kariai

atlikęs kovos žygių. Žiūrint į jį kildavo mintys: tik tikras karžygys moka būti kuklus ir nesigirti savo atliktais žygiais.

1920 m. rugsėjo pirmomis dienomis lietuvių kuopa slinko Augustavo miškais. Nuovargis, miškų plotis, mažos savųjų jėgos, o iš dalies gal ir prisiminimas, kad didžiojo karo metu šiuose miškuose žuvęs rusų korpas, daugelio karių slėgė nuotaiką. Tačiau Petro akyse spindėjo kuo geriausia nuotaika, pasiryžimas ir pasitikėjimas savimi. O gal jis, miškuose užaugęs ir su miškais vienas sutartines savo vamzdeliais liuliavęs, ir iš tikrųjų miškuose drąsiau jausdavosi. Miškuose kažin kaip jis pralinksmedavo, dažniau nusišypsodavo ir juokus draugų tarpe krėsdavo.

— Ech, tie miškai miškeliai, — kartais jis sakydavo, — tik kariauk juose ir norėk... Juk ir senovėj miškuose lietuvių niekas nenugalėdavo — vienas dvidešimt penkis priešus mušdavo. Ir pasislėpt yra kur, ir patyktot priešą...

Pasigraibydamas po savo kišenių, lyg, rodos, norėdamas ten rasti savo piemenystės vamzdelį ir užtraukt tiems miškams savo aidus aidužius, kaip ir gimtinėj. Bet iš tikrųjų, ne tai jam berūpėjo. Tik pasitikrindavo ar daug kišenių turi kiaušinių granatų. O brangindavo jis jas, nes keletą kartų jos jį išgelbėjo. Vieną kartą jį buvo bolševikai apsupę prie Grivos, bet granatomis taip puikiai prasiskynė sau kelią, kad ne

tik nelaisvės ar mirties išvengė, bet ir sveiką kailį išnešė. Be, to Dusetos miškuose granatomis vienas išvaikęs apie 10 priešų, jog šie nė nepajuto, kiek ten lietuvių buvo. Ir nuo to karto jis pamėgo tuos plieno margučius ir nuolat jų sveikata rūpindavosi, kad jie gerai jaustųsi jo kišeniuose.

Iš lėto kuopa slinkusi sustojo pailsėti. Kuopos vadas kažin ko neramus jautėsi. Ar ryšiai su kaimyninėmis kuopomis buvo nutrūkę, ar apie savo žvalgytus, išsiųstus pirmyn, jokių žinių nebeturėjo. Priešais buvo laukas, o toliau apaugęs medžiais kalnelis. Petras pajuto kuopos vado žvilgsnius ant savęs. Senu papratimu nujautė, kad dabar reikalinga jo pagalba. Visad pavojingesniu laiku tokius vado žvilgsnius prieš save matydavo, nes vadas juo geriausiai pasitikėdavo. Petras tuoj išėjo artyn vado.

— Pauliukaiti, pasiėmęs dar vieną kareivį, išžvalgyk aną kalnelį, — buvo trumpas kuopos vado įsakymas. Jis Petrai daug nė neaiškindavo, nes jau gerai buvo įsitikinęs, kad kur jis žingsnį žengs, ten viskas bus kuo smulkiausiai ištirta.

— Tuoju, tamsta vade! — ir skubiai Petras dingo iš grandinės su kitu kareiviu, savo geru bičiuliu Antanu.

Iš karto skubiais žingsniais Petras su Antanu slinko. Tik netoli kalnelio stop, Petras staiga sustojo.

— Kas tau, Petrai? — nustebęs paklausė Antanas. Toks skubus ir netikėtas sustojimas buvo lyg keistas.

Mūsų jaunesnieji nepriklausomybės kovų kariai

— Matai, — ir parodė į kiškį, kuris buvo bebėgęs į kalnelį, bet netikėtai staiga atsigręžė ir pasileido bėgti įstrižai į pakalnės šoną. — Ant kalnelio tikrai bus priešas.

— Prietarai, Petrai, — atsiliepė Antanas, — ką gi to kvailo kiškio paisysi. Juk jis ir lapų šlamesio bijo.

— Taip, bet vis dėlto įtartina. Atsarga gėdos nedaro, — lyg abejodamas kalbėjo Petras. Tačiau Antanas, kuris irgi buvo iš drąsesniųjų, Petro drąsumu

pasitikėdamas ir tuo pačiu visur su juo drąsiai jausdamasis, pradėjo įkalbėti mesti tąjį įtarimą.

— Pažiūrėsime, — numykė po nosimi Petras ir vėl abu traukė pirmyn. Į kalną lipo krūmais, pasislapstydami, pasiklausydami, tačiau visur buvo tylu. Kalnas tankiai apaugęs ir, rodos, ant jo jokia gyvybė nealsavo.

Tačiau vienas jų neatsargus žygis juos priešui išdavė. Šie, vieną kartą juos pastebėję, daugiau iš savo akių nebeišleido ir tyliai laukė sudarę judošką planą. Jau ant pat kalno mūs žvalgai iš užpakalio išgirdo priešų šūkius ir pajuto, kai iš visų pusių nusikreipė į juos durtuvai. Petro akys suliepsnojo, o Antano įsmigo į žemę. Gal jis jautėsi nusikaltęs Petrai pasmerkęs jo įtarimą dėl bėgančio kiškio. Gal jautėsi nusikaltęs savajai tėvynei, kad dėl nesąmoningo drąsumo ir neatsargumo pražudė du jos gynėjus, kurių taip maža

Priėjo lenkų karininkas.

— Ponai jūsų likimas aiškus, — atsiliepė, — jeigu norite likti gyvi, išlindę iš krūmų pamokite savo daliai, duodami ženklą, kad eitų drąsiai ir kad šitoj vietoj nėra lenkų, o jeigu ne... tai žinokite, kas jūsų laukia. Išbėgti jau nebeišbėgsite...

Antanas tylėjo. Petro mintyse tuojau susipynė nauji planai: „nors žūsiu, bet savo įvykdysiu ir priešas nieko neatsieks“.

— Gerai, — atsiliepė Petras. Antanas nusigandęs žvilgterėjo į jį. Argi, iš tikrųjų, tasai nepalaužiamas karys išduotų savuosius.

Tvirtais ir lėtais žingsniais Petras išėjo iš apsuptos priešų grandinės. Žvilgterėjo į jų užtaisytus ir į jį grąsinančiai nukreiptus šautuvus, jeigu jis jų planų nevykdytų ir bandytų bėgti.

— Niekad jie nesulauks, kad pabūgčiau mirties ir būčiau savųjų išdavikas, — paskutinį kartą pagalvojo nujausdamas, kad į jį pasipils priešų šūviai, tačiau jie aiškiai praneš saviesiems, kad ant kalno tupi priešas.

Lenkai paleido su šautuvu, kad žiūrėdami savieji nesuprastų priešų pinklių. Tačiau Petras, išlindęs iš krūmų, spėjo staiga atsukti savo šautuvą į artimiausiame krūme įlindusi ir jį sekusi priešą ir į jį iššauti. Tuo ne tiek norėjo nors vieną priešą nukauti, bet, svarbiausia, duoti pavojaus ženklą saviesiems. Greit krito už kito krūmo ir griebėsi iš kišenios granatos, kurias priešas nebuvo susipratęs iškrėsti. Tačiau jau nebesuspėjo jų panaudoti, perarti buvo priešas ir jų šūvių spiečius pakirto jį.

Kuopa, išgirdusi šūvius, tuoj susivokė. Komanda „pirmyn“, ir pasipylusi pradėjo pulti kalnelį. Tačiau priešas greit pasitraukė ir nebesigynė. Gal jį sukrėtė Petro didvyriškas žygis, kad Lietuvos kary nerado išdaviko: geriau pasiryžo mirti, negu išduoti, o gal nebesitikėjo atlaikyti to dalinio puolimų, kuris turi tokių Petrų.

Atslinkusi kuopa ant kalnelio rado kulų suvarstytą Petrą. Antano nebebuvo. Jį, tur būt, nusivairė ir nebedrįso savo grąsinimų įvykdyti. Susigėdo.

St. Butkus

Pats didysis žygis, be kurio nebūtų ir nepriklausomos Lietuvos, yra os ginklo pajėgų sudarymas.

A. Smetona

Už savo kraštą, už gimtąjį namelį Valentinavičiaus pieš.

Savajai Tėvynei

Atnešam širdis, Tėvyne, tau plakti
Janystės mōstais debesis nublokšti,
Broliai tave prikėlė niūrią naktį...
Mums tau, jaunai, laimės tetrokšti.

Išalkęs slibinas suklykia, —
Argi mes tave jauną atiduosim?
Susirinkom tavo šaukiami arimūs palikę...
Rūpestis didis išimetė veiduosin.

Mes norim tau ateitį skaisčią suteikti,
Kad ramūs būtumėm amžiams žemėj užmigę,
Kad mūsų amžiaus nekeiktų
Tavieji sūnūs dar negimę.

Susirenkam vyrai, žalių laukų sūnūs,
Vėjų liulioti, lakštinglų migdyti,
Pėdom eiti senovės karžygių galiūnų,
Saugot tave nuo tykančio priešų praryti.

Krauju aplaistytą žemę...
O tu, Lietuvos vyre, ar žinai,
Kad sentėviai ją laistė jauni ir pasenę,
Ir broliai tik tam, kad joj augtų naujų kovų
[milžinai.

J. k. Jonas Preikšaitis

TIES DAUGPILIU

(Atsiminimas)

Kai mūsų Vilniaus bataliono pirmoji kuopa išvyko į frontą, tai mes, likusieji Kaune, taip buvom apimti pavydo, kad savo geriesiems bičiuliams, atsišveikindami, net nepalinkėjome geros kloties, nes matėm juos be galo laimingus. Žinoma, ne kitaip, kaip tik laimingais, jautėsi ir išvažiuojantieji.

Karo invalidas Jonas Barčius, šio įvykio ir rašinio autorius

Pagaliau, ir mūsų padangėje užtekėjo saulė. 1919 m. liepos m. išvažiuojam į lenkų frontą. Bet pasirodo, skaudžiai apsivilta. Retai su priešu susiduriame, mažai kovų. Tik sargybos. Kartą vienam mūsų būriui teko truputį susišaudyti su lenkais, kurie norėjo mūsų kiams pagrasyti, bet palikę du belaisvius turėjo skubiai pabėgti. Šis mažas pasisekimas mus dar labiau suerzino, atrodė, kad mes turim visur tik laimėti, o priešas nuo mūsų bėgti, tat kam dar delsiama ir neleidžiama greičiau jį sudoroti.

Po kiek laiko kraustomės į traukinį ir važiuojam į bolševikų frontą. Nuvažiavę truputį už Dusėtos pamainom vieną pulką. Teiraujamės, kur frontas, kas jame vyksta, kaip atrodo bolševikai ir t. t. Sako, dažnai susišaudom, ir sužeidžia ir nukauna.

Kai vadai paskirstė tarnybas, nurodinėjo vietas ir pareigas, tai mes jau viską žinojom, nes spėjom smulkiai išstardyti savo pirmtakūnus.

Čia jau iš karto pasirodė kitas vaizdas. Kasdien vienur kitur susišaudoma. Jau ir pats gyvenimas apkasuose kažin kaip fronto dvasia nuteikia.

Prasideda visu frontu judėjimas pirmyn. Jau gyvumas, kartais labai malonių valandų tenka pergyventi, o kartais būna ir taip, kad iš baimės visos blusos apmiršta. Mūsų būryje atsiranda sužeistų, net ir nukautų. Žygiuojam pirmyn iki pat Daugpilio.

1919 m. rugpiūčio m. 30 d. pamatom raudonus Daugpilio mūrus. Entuziazmas ir pasididžiavimas savimi nugali nemenką baimę, kurią daugiausia su-

daro kaskart vis smarkesnis prieš pabūklų veikimas ir jų neblogas taiklumas.

Be keliolikos kareivių, kuopoj jau neturim ir poros karininkų, kurie sužeisti laikinai išėjo iš rikiuotės.

Pasiekiamo Grivą. Va, jau tuoj ir Daugpily. Sudarom į Grivą sustiprintą žvalgybą, susišaudom, priešas bėga. Tik prietemoj pajuntam, kad bolševikai beveik visai mūsų užpakalyje, o čia ir iš priešakio, kurie dar neseniai bėgo, atsigrižę pradeda pulti.

Prasideda nemaloniausias, kokį tik mano gyvenime teko pergyventi, įvykis — skubus pasitraukimas atgal, paliekant net du mūsų kulkosvaidžius.

Iš pradžių atsišaudydami, o paskui jau bėgte bėgome, kad tik išneštumėm savo kailį, kad visai neapsuptų. Įsivaizduoju koks bolševikams buvo malonumas visai laisvai šaudyti į bėgančius mus.

Kiek tolėliau pabėgęjus pradėjo mus vaišinti šrapnelėmis, kurių viena, matyt, panoro nutūpti ant mano plieno šalmo. Ir nutūpė. Bet, matyt, būta visai begėdiškos. Biaurybe, visai sugadino mano šalną ir dar gerokai įsisiurbė į kūną, galvą, rankas, kojas. Tiesa, kairioji ranka liko visai nepaliesta, su kuria, pramokęs, ir dabar rašau šį vieną iš daugelio savo nuotykių.

Iš karto visai priglušino. Kiek teko gulėti be sąmonės — nežinau, tik atbudau jau visai tamsoje. Susivokęs apie savo būseną, skubu keltis, bet nė iš vietos. Kniūbščias gulėdamas truputį pakeliu galvą ir kairiąją ranką apsišluostau akis; jos vėl apteka, pasirodo, iš galvos smarkiai teka kraujas. Jau išsi-
gastu. Sekundėmis gimsta šimtai minčių.

Guliu kaip pelų maišas ir visai nesuprantu, kas su manim atsitiko. Skausmo jokio, o pajudėt negaliu nė iš vietos, ir tik vieną kairiąją ranką galiu valdyti. Nervingai skubėdamas čiupinėju kūną, dešinę ranką, kojas, galvą. Noriu įsitikinti, kas su manim atsitiko.

Šalmo viršugalvyje užčiuopiu didelę skylę, į kurią sukišęs pirštus šiaip taip numaunu jį nuo galvos ir vėl greitai čiupinėju galvą. Čia jau, vyručiai, visokios išdaigos šalin. Viršugalvy didelė skylė ir ranka užčiuopiu lyg išsikišusius kiaušo kaulus. Na, juk aiški mirtis.

Tuomet, kai žmogus turi pilną sąmonę, viską žinai ir jauti, ir matai savo mirtį, ir dar tokioj būsenoj, kai nieko čia pat nematyti, tik vienur kitur sprogsta sviediniai, kažin kur šone trata kulkosvaidžiai, šautuvai, tai jau nesiimu, nes nemoku šio momento taip vaizdžiai apibrėžti, kaip jį tuomet teko pergyventi. Gražbilininkas romanų rašytojas, ir tai tasai, kuriam šito neteko pergyventi, gal ir sugebėtų aprašyti. Tiek to.

Greitai pamatau einant vyrų būrį. Šaukiu.

— Draugai, gelbėkit, nepalikit!

Kas tu, baltas, — klausia rusiškai (mat, bolševikai vadino mus baltaisiais).

Automatiškai atsakau. Taip.

Bematant keli jų prieina prie manęs ir vienas nieko nelaukęs riebiai rusiškai nusikeikia, griebiasi

šautuvo ir švokščia — nužurt šunsnukį. — Kitas jį sudraudžia.

Liaukis, matai, sunkiai sužeistas, pats padvės. — Tuomet nieko nelaukęs, vienas numovė mano batus, kitas apkratė kišenius ir skubiai, net nežiūrėdamas kas ten yra, viską susigrūdė į savo kišenių. Kažin kas toliau sušuko: — tovarišči, v period (draugai, pirmyn) ir mano „slaugytojai“, suteikusiai man ne visai malonią „pirmąją pagalbą“, nuėjo savo keliais. Netrukus šalia manęs atsirado dar vienas bolševikas. Na, manau, tasai mane tai jau tikrai persmeigs, nes nėra kas jį sudraustų. Jis žodį kitą manęs paklausęs ir sužinojęs, kad esu sužeistas lietuvis, atsisukęs atgal sušuko.

— Sanitarai, eikit čia perrišti sužeistąjį. Pats paėmęs mane atsargiai pavilko į sausą vietą, nes gulėjau pelkėje. Tuoju atėjo sanitaras. Jis atsitūpęs šalia manęs skubiai pradėjo tvarstyti mano sužeistą galvą.

Kada jis baigė tvarstyti, nežinau, nes tuoj apsilpau. Pabudau tik Zarasų ligninėje, bene trečiojo po sužeidimo dienoj.

Pasirodo, viskas ne taip jau baisu. Mano galvos kaulai visai nebuvo išsikišę, o tik šalmo šukės susmigusios į viršugalvį.

Tiesa, galvos kiaušas truputį įlenktas ir palietęs judėjimo nervus, todėl ir negalėjau valdyti dešinės rankos ir abiejų kojų. Ligoninėje po vienos kitos operacijos pagijau ir dabar vietoj amžiną atilsį — karo invalidas, nustojęs 100 procentų sveikatos darbingumo.

Tos nakties kautynėse lietuviai sušitvarkę vėl perėjo į kontrpuolimą, bolševikai pasitraukė ir mane jau rytą rado sausoje vietoje kautynių lauke gulintį, bolševikų sanitaro perrištą, ir paėmę nugabeno į ligoninę. Taip, aš už savo gyvybę vis dėlto turiu būti dėkingas anam gerajam priešiui ir jo pašauktam jų sanitarui.

Beje, dar vienas mažas incidentėlis dėl mano sužeidimo. Įvyko maža klaida. Dalies viršininkui buvo pranešta, kad aš, bevežant į ligoninę ar tuoj ligoninėje, miręs. Tuomet, žinoma, dalyje trumpai ir aiškiai sąrašuose mano pavardę perbraukė raudonu rašalu, o paskutinėje grafoje pažymėjo — mirusį nuo žaizdų išbraukti iš mitybos ir muilo gavimo. Tai dar būtų pusė vargo, bet tuo laikuėjusime „Kariškių žodyje“ irgi buvo paskelbta, jog kovoje dėl tėvynės miręs nuo žaizdų ir aš — tarp kitų žuvusiųjų įrašyta ir mano pavardė ir kilimo vieta. Namiškiai tai radę ir nieko nelaukdami, kaip tikri katalikai, užpirkomišias, atlaikė taip vadinamą keturnedėlį. Giminės ir kaimynai meldėsi už mano vėlę, kai kas gal ir gailiai apsiverkė. Na, o sugrįžus į namus nemaža persigando; viena tetulė net tris kartus persižegnojo ir vos įtikėjo, kad čia aš pats, o ne mano vėlė.

Nuvykęs į pulką gauti dokumentų taip pat turėjau gerokai pasiginčyti su raštininkais. Netikėjo, kad aš gyvas ir tiek. Bet pagaliau vis dėlto atitaisė aną grafa ir vietoj miręs parašė paleistas kaip sunkiai sužeistas.

J. P. Barčius

Sargyboj rudenio naktį

Naktis juoda, kaip Judo sąžinė,
Kaukia vėjas plėsdamas lapus geltonus.
Aš vienas stoviu tėvynės sargyboje —
Manęs nebaido tie rūstūs vėjo tonai.

Aplinkui visa jau seniai sumigo,
Tik šėlsta vėjas prieš lapus ein' į ataką...
Aš vienas saugau tėvynės laisvę,
Vienas budžiu šią šaltą, tamsią naktį...

Už kampo vėjas ima startą
Ir medžių šakose klastingai sukvaloja —
Kietam delne suspaudžiu šautuvą,
Tvirkčiau žingsniuodamas sumušu koją.

Budžiu šalies gimtos sargyboje
Ir saugau karžygių krauju nuplautą laisvę...
Žinau — klastingas priešas ir nesnaudžia —
Kiekvieną valandą jisai mums pinkles taiso.

Naktis juoda, kaip Judo sąžinė,
Kaukia vėjas plėsdamas lapus geltonus.
Aš vienas stoviu tėvynės sargyboje —
Manęs nebaido tie rūstūs vėjo tonai.

Baugus - Tinavičius

Atsargos kariai, bendradarbiaukim spaudoj

Mūsų kariuomenės atsargos karių gyvenimas pilnas įvairumo ir kasdien vis keičiasi, vis reiškiasi ir kuriasi. Šiam aktingam gyvenimui pabrėžti yra daug plunksnos mėgėjų — atsargos karių — korespondentų. Jeigu pavartysime mūsų kariuomenės žurnalų korespondencijų skiltis, tai pamatysime, kad atsargos karių gyvenimo skilties kaip ir nėra, arba kad ir yra, tai rasime keletą suglebusių bereikšmių straipsnelių. Tuo tarpu galima tvirtinti, kad būnant atsargoje atsitinka daug visokių aprašytinų dalykų, surištų su karo tarnybos pagrindais, kurie gali būti įdomūs ir pamokomi mums patiems atsargos kariais ir būsimiems kareiviams.

Tuo tarpu ne vienas ieško kaltininkų kur kitur, kada jų ieškoti reikia savo atsarginių ir ataskaitinių eilėse, kurie, grįžę iš kariuomenės, išleidžia į visuomeninį arba kokį kitą darbą, užmiršdami spaudos darbą, kuriame dar būdami kariuomenės dalyse aktingai dalyvavo.

Nors kartais ir pasirodo vienas kitas atsargos karys korespondentas, bet po kiek laiko, dažniausiai be jokių rimtų priežasčių, ima ir nutraukia. Korespondento darbas nėra komplikotas, nereikalauja jokių privilegijų ir didelio prityrimo, tačiau reikalauja darbo. Jeigu jau dirbama, tai turime ir dirbti, nes nereguliarus darbas kenkia ne tik spaudai, bet ir pačiam korespondentui, nes redakcija lieka abejinga ir jai teikiama medžiaga.

Būtų labai malonu, jeigu atsargoje esą korespondentai sugebėtų duoti daugiau korespondencijų iš atsargos karių gyvenimo, tuo pajavairindami ne tik mūsų kariškų laikraščių skiltis, bet drauge palaikytų kontaktą tarp būtiniosios karo tarnybos karių ir mūsų — atsargos karių.

A. J.

Senų sulaukus ir naujus išleidus

(Reporterio pastabos)

„Išrinko mus jaunos iš viso jaunimo...“, išdžiai skambėjo vieškeliais naujokų daina. Dardėjo vežimai pilni jaunų vyrų, kurie ryt poryt iš Vilkaviškio karo komendantūros jau atsidurs tėvynės gynėjų eilėse.

Naujos voros žengia į kareivines

Lauciaus foto

Ir aš ėjau atsisveikinti su savo kaimynu Jonu. Jis šįvakar išvyksta. Tiesa, čia nėra nieko nepaprasto, vykau aš, vyko šimtai kitų jaunų vyrų, vyks dar ir visi grįš, kaip ir mes kad grįžome.

Tokia jau geležinė tvarka: kaip upelio vanduo vis iš naujo krinta į malūno ratus ir juos suka, taip ir mes, Lietuvos jaunuomenė, vieni pakeisdami kitus sukame ir palaikome mūsų krašto gynimo ir apsaugos karinį aparatą.

Tokios mintys klaidžiojo man po galvą, kai įžengiau į kaimyno trobą.

— Joneli, štai Juozas sako, kad nesiskubintum. Naktis šalta, nusibos Naumiestyje autobuso belaukti, — kalbėjo motina naujokui.

Ir aš atkreipiau dėmesio į Juozą. Jis atsarginis, grįžo iš kariuomenės spalio 31 d., o jau lapkričio 3 d. jis patsai išvežė savo antrąjį brolių į kariuomenę. Staigūs pasikeitimai šeimoje per 3 dienas!

— Tai vis pakaitomis, — pastebiu motinai.

— Dievui dėkui. O bijojau, kad, sakau, Juozas nepareis, o Jonui reikės išeiti. Dabar kas kita, ir jėgai išsikuls laiku, — pastebi motina vyniodama kumpį.

— Na, tik imk tu taip daug tos mėsos, — juokauja Juozas, — ot prie manęs naujokai gavo valandų pilna kautynių aprangą. Tai tie, kurie mažai maisto turėjo įsidėję, lengvai sau atstovėjo, o vienas visą valandą išstovėjo net trimis kumpiais ir šešiais sūriais. Kitokio balasto naujokui neduoda.

Jonas nežino ar juoktis ar iš tikrųjų apsisaugoti nuo tokio „krovinio“.

Toliau seka kiti patyrusio brolio patarimai:

— Komendantūroj nežiopsok, nuvykai ir registruokis.

— Neatsilik nuo traukinio.

— Neplepėk su nepažįstamais.

— Ir pavalgą, Joneli, saugok, — įsikiša motina.

— Be reikalo, — sako Juozas, — argi kokie vaigišiai vyksta į kariuomenę.

Jis, matyt, dargi užsigauna.

— Tai dabar ir nesiliausi su tais patarimais, — lyg ir supyksta Jonas, bene į Sibirą vykstu, o tave kas mokė, — pastebi broliui.

Kambarys prisirinkęs jaunų vyrų. Atidžiai jie seka kiekvieną naujoko judesį, o vienas ima ir atsidūsta:

— Kaip pamaži slenka tie metai, na, Juozai, kitamet ateisi ir mane išleisti.

Ag kaip sunku laukti ir nesulaukti to laiko, kada tave pripažins vyru ir pašauks į tėvynės tarnybą! — sakyte sako jaunų vyrų žvilgsniai.

Bet ne tiek draugo atsisveikinti jie atvyko, kiek paklaudyti ką papasakos Juozas apie savo tarnybą.

— O poligone? — nekantrauja vyrai.

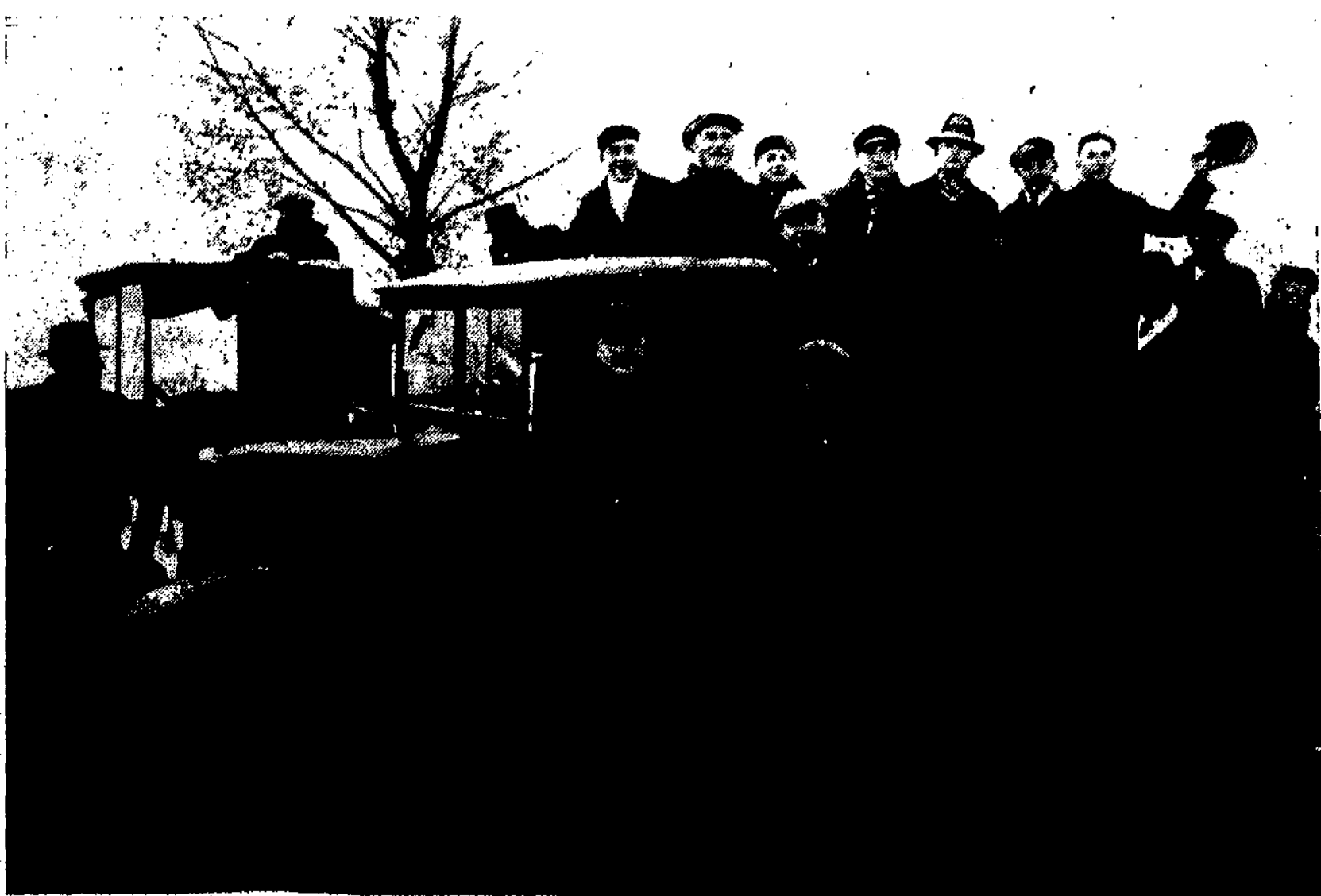
— Iš tankų negali pasprukti. Vartosi jis į visas puses, skraido kaip vežimas be dyselio į dešinę ir į kairę, jokių būdu neišbėgsi.

— Na, o laikraštyje skaičiau, kad etiopai užšoka ant tanko ir tuo būdu jį paima, — pastebi vienas.

— Juozas labai abejoja ar tokie triukai, aplamai, galimi, o svarbiausia, sako jis, — neapsimoka.

Beliko iki važiuosiant dar dvi valandos, tai jos ir išnaudojamos grynai strateginiams pašnekiesiams. Susidaro beveik maža populiari paskaitėlė apie puolimo ir gynimosi taktiką ir dujas:

— Nuodijančios, ašarojančios, iššaukiančios nežėjimą, migdančios, sukeliančios čiaudėjimą..., — skaičiuoja jis įvairias dujų rūšis.

Mes linksmi, kad galėsime patarnauti savo tėvynei

Pajaujo foto

Seni žmonės beviltiškai galvas linguoja:

— Ir vabalėlis neišliks gyvas, žolė laukuose paruduos, o gyvi likusieji mirs maru, nes kas palaidos tuos lavonus...

— Nėra taip baisu kaip piešiama. Ot kariuomenėje mums vienas kapitonas štai ką pasakė: „Perdaug nusiminti, girdi, nėra ko, vyrai. Ot senovėje, kai išrado paraku šaunamus ginklus, tai visi sakė, kad per pusę metų išžudys visą pasaulį. Paskui kai patrankos atsirado, vėl pranašavo žmonijos galą, kulkosvaidžiai irgi baimės daug įvarė. Tas pats ir su dujomis. Jei išranda naują ginklą, tai atsiranda ir apsisaugojimo priemonė nuo jo. Gal po kokia dešimts metų, — sakė tasai kapitonas, — iš dujų juoksis, kaip šandie juokiamės iš medinių saidokų ir senųjų „bardankų“.

Jaunimas energingesnis. Tūli jauni vyrai Juozui bekalbant jau spėjo galvoje padaryti išradimo projektą prieš dujas:

— Ot tokią mažą mašinėlę, kurią suktumei ir ji savo sparnais darytų oro ventiliaciją, — pastebi vienas.

Atsiranda ir daugiau fantastiškų projektų, išradimų, panašių į „perpetum mobile“.

Bet ar tai svarbu, kad jie fantastiški. Ne. Svarbu, kad mūsų jaunimas labai domisi kariniais išradimais ir ypač ginklų technika.

Čia pat Juozas atneša vyrams ir padeda ant stalo „Kario“ komplektą.

— Maža paskaita su iliustracijomis, paveikslais.

Ir iš tiesų, pirmiausia eina paveikslų apžiūrėjimas. Gula vieni kitiems ant pečių, spraudžiasi visi pažiūrėti „Kario“. „Kuprinės pabiros“ sukelia daug gardaus juoko, bet čia Juozas turi daug ką paaiškinti kas nesuprantama nebuvusiam kariuomenėje.

— Man, Juozai, duosi nors vienai dienai pasiskaityt, — prašo vyrai.

— Duot tai duosiu šitą, bet kitiems metams išsirašysime patys. Kiekvienam nereikia, bet susidėsime po du, po tris ir išsirašysime.

— O aš išsirašysiu vienas, — išdidžiai atsako pasitūris ūkininkaitis, — įrišti paskui duosiu.

Draugiškai spaudžia vyrai Jonui ranką. Vežimas jau laukia prie trobos. Žmonių minia pasipila iš vidaus.

„Išrinko mus jaunos iš viso jaunimo...“ pasigirsta daina Joną išlydint.

Vežimas pasijudina ir išvažiuoja.

— Gražiai pasakoja Juozas, — kalbasi pasilikę vyrai, — ot, kai grįš Joną pavėžinęs, susirinksime pas jį dažniau.

Ilgi ir nuobodūs rudens vakarai sodžiuje. Dalis vyrų išvyko, tačiau jų vietą užėmė kiti — grįžusieji iš kariuomenės. Tik šitie daug įdomesni, jie daug ką papasakoja naudingą, gero, todėl ypač rudens vakarais jaunimas dėkingas atsarginiams.

Dėkingas ir aš, nes beklausydamas prisiminiau tą gražiausią gyvenimo laiką — tarnybą kariuomenėje.

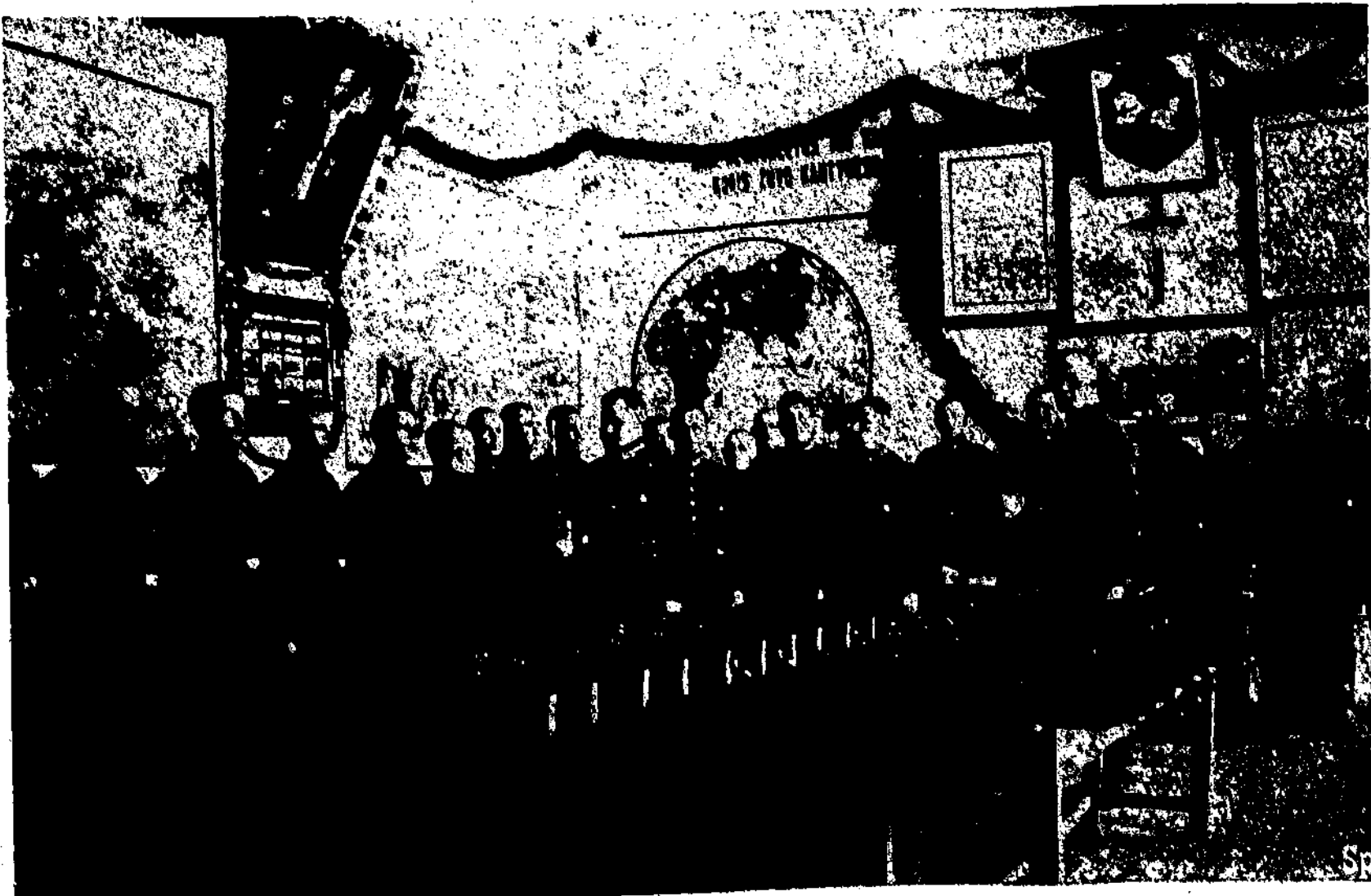
Henr. Vingėla

Pirmoji šautuvo pamoka

Pagaliau, ir mūsų kuopos jaunųjų vyrų buvo įvykdytas didžiausias troškimas. Ūkvedis po pietų pertraukos visiems išdavė šautuvus. O koks džiaugsmas! Visų veidai juokiasi, akyse spindi pasididžiavimas ir nenugalima drąsa. Juk nuo šios valandos jie yra tikraisiais kariais, jie gavo ištikimą draugą visuose žygiuose, užtarėją ir gelbėtoją nelaimėje. Visa tai pabrėžė viršila, kada jie rankose laikydami dar storu vazelino sluoksniu apteptus gautuosius šautuvus buvo surikiuoti linijon. Be to, jis nurodė, kad su šautuvu reikia elgtis mandagiai ir atsargiai, nurodė kaip jį valyti ir užlaikyti.

Bet šie visi nurodymai ir griežti perspėjimai jauniesiems kareiviams džiaugsmo nesumažino ir kur tik metei akį, kur kreipei ausį, visur matei kilojant šautuvą, visur girdėjai apie jį kalbant. Štai pirmojo būrio pats aukščiausias vyras, jaunas kareivis Baidokas, ant dešinio peties „ramiai“ užsidėjęs „Ros Enfeldą“ tvirtu žingsniu eina per visas kareivines ir trims balsais traukia dar prieškarinę dainą „Ant saulės ginklai sumirgėjo, užgriežė orkestras rėksnys...“ Ir nors mūsų kareivinės gana aukštos, bet didysis jaunas kareivis bemanevruodamas kažin kaip nudzanijo elektros lemputę ir tiek. Žinoma, jis daugiau nebedainavo ir nebevaikščiojo po kareivines, bet ir lemputė mūsų kaze mate tą vakarą nebešvietė.

Dar didesnę nelaimę pasidarė jaunas kareivis Raudonaitis, kuris prieš kariuomenę buvo šaltkalvis ir kažin kur paprūšėję turėjo „dviracių ir kitokių daiktų mechaninę dirbtuvę“. Jis, kaip savo srities žinovas, gavęs šautuvą tuoj patiesė ant lovos, paėmė atsuktuvą ir niekam nematant išardė jį į tiek dalių dalelių, kiek tik jų buvo, anot vieno klaipėdiečio, „į tūkstantį gabalų“. O paskui, kai jo paslaptį ištyręs norėjo vėl jį sulipdyti, tai nieko neišėjo. Sukinėjo visokius varžtelius, dėstinėjo plunksnes, spyruoklėles, bet pagaliau vis dėlto dar gera sauja visokių dalelių liko ir niekur jų negalėjo pritaikyti. Tada j. k. Raudonaitis nusigando ir šautuvą pastatęs vietoje, tur būt, manė užsiginti nieko nežinąs, arba toki iš sandėlio gavęs, bet vėl ne-

Iškilmingas šautuvų įteikimas jauniems kareiviams

Iš manevruojančio užrašų

Spalių 22 d.

Šešta valanda ryto. Pilkos tamsoj dangus drėkina smulkučiais lašeliais kareivinių stogus, rajono medelius ir nutryptą aikštę. Kai kur kareivinių languose žybčiojančią šviesą užstoja šalmuoti šešėliai. Pro atdarus langus veržiasi kalbos, juokai, klegesys.

Aikštėje pasirodo pirmieji pėstininkai. Už jų dar viena kuopa. Nuo arklidžių prunkščia pabalnoti žirgai ir rieda vežimai, gurguolės, kulkosvaidžių dviračiai, sanitariniai vežimai. Skubiai renkasi šalmuoti kareiviniai. Žengia prie vienos kareivinių. Ten bataliono vadas atiduoda įsakymą žygiui.

Netrukus vora, tyliai barškindama ginklais, slenka pro pulko vartus į gatvę. Prieky vadovybė, toliau ryšių būrys su šunimis. Vedžiotojai vos sulaiko jų veržimąsi. Toliau rieda kulkosvaidžiai, ritmingai žingsniuoją pėstininkai. Tai algirdininkai traukia į manevrus.

Pakeliui prisijungia artilerija — pripildo gatves bildesiu, žadina piliečius iš miego ir kviečia juos pažvelgti į lietuvišką kariuomenę.

Ties kryžkele, A. Panemunėje, žygio saugos dalys jau perėjo išeities ribą, po kiek laiko praėjo ir avangardo dalys. Distancijos padidėjo — jaučiamas priešaviacijos artumas.

Vora vingiuojasi apie III fortą. Stabtelia poilsiui. Traukia toliau. Šalikeliais, tarp medžių. Garliavos — Kauno plente — susigrūdimas. Kaimiečiai vežimais, autobusais ir kariai.

Kažin kur viršuj duzgia motoras. Ar prieš ar mūsų lėktuvas? Pro palšą ryto rūką nematyti jo ženklų.

Rėžia ausį trumpi švilpukai. Slėptis!

Bematant visa vora atsidūrė grioviuose, po medžiais, prie tvorų. Vežimai ir patrankos sustojo. Visų galvos pakeltos į aukštį, kažin kur sutratėjo kulkosvaidis. Lėktuvas pakilo aukštyn ir dingo už žemų debesų. Vora susitvarko ir slenka toliau.

Netrukus vėl poilsis. Kai kas iš kareivių graužia duoną. Kiti vynioja autus. O lietūs vis dulkina. Nuobodžiai, atkakliai. Plento meksfaltas žvilga, šalikelės pranyksta. Kojos pradeda klimpti.

Nedaeinant Garliavos užskrenda tai savi, tai prieš lėktuvai. Vora nuo kiekvieno lėktuvo slepiasi. Ne-

aiškia dieną negalima įžiūrėti lėktuvo ženklų. Dažni švilpukai trukdo žygi.

Garliavos miestely vėl užklupo prieš lėktuvas. Kariai susislapstė patvoriais, prie namų. Vėl žygiuoja. Už Garliavos vora pasuka Marijampolės plentu. Kelias sušlapo. Eiti sunkiau. Visų mintys sukasi apie poilsį ir pietus. Ar greit prieisim tikslą?

Žygio pradžioje buvo girdėtis juokai, kalbos ir išdaigos, o dabar pamažu pradeda aptilti. Ar išsisėmė temos, ar jaučiamas nuovargis? Praeinančias moteris su pienu ar ryšuliais kareiviai bando užkalbinti.

Plentu pralėkė raitelis, tur būt, su pranešimu. Aptaškė purvinu vandeniu ir sumažėjo toluoj, dingo už patrankų. Vėl poilsis. Kažin kur prieky sutrimtavo „eisim, broleliai, namo“. Tai ženklas, kad bataliono vadas šaukia pas save kuopų vadus. Netrukus jie skubiu žingsniu praėjo pirmyn.

Jau pats pietų laikas. Dar vienas mažasis poilsis. Beveik niekas nestovi, nors šlapia. Pagaliau, dar po valandos žygio sustojam. Prieky matomas kažin koks sodnas su trobesiais. Tai Juozapavos dvaras.

Kuopos vadas šaukia būrių vadus. Netrukus mūsų vadas veda į tą patį Juozapavos dvaro sodną. Ir vėl dingsta gauti įsakymą. Po kiek laiko grįžta.

Mes turim užimti postovio saugos poziciją. Mūsų būrys rezerve. Paaškinęs uždavinį, skyrininkams įsako parengti poziciją. Sąlyginai, nes lyja lietūs, žmonės pavargę, nevalgę. Atsipūtėm tik nuvesti į vienkiamį. Senukas šeimininkas plačiai atidarė kluono vartus. Valio! Ant šiaudų!

O kada gi gausim pietus? Būrio vadas praneša, kad pietus turim pasiimti iš Juozapavos, nes virtuvės įklimpo į purvą ir negali privažiuoti.

Barška katiliukai. Visi skuba gauti savo dalį. Prie virtuvių susigrūdimas. Būrininkai tvarko išalkusius. Po vieną, po kelis grįžtam į savo vienkiamį ir skubam pasisotinti.

Temsta. Praneša, kad galima gulti. Kasamės gilyn į šiaudus — ten šilčiau. Kai kurie skiriami į apsaugą, patruliuoti. Tačiau už valandos visi jie grįžta. Vadovybė supranta mūsų nuovargį — apsauga sąlyginai.

Ūkininko troboj mirksi žiburys. Tai būrio vadas dar kažin ką rašo — atlieka savo pareigas.

nusisekė. Vos tik ji pakėlė nuo lovos, cvankt ir nukrito vamzdis. Visi tada pamatė, visi subėgo, o „specialistas“ raudonuodamas prisipažino skyrininkui:

— Tamsta skyrininke, mano šautuvas truputį netvarkoj.

Negeriau išėjo ir jauniems kareiviams Rūkštelei ir Pempe. Rūkštelė, gavęs iš sandėlio šautuvą, gražiai, apestingai jį nuvalė ir nunešė pastatyti į piramidę. Atsiskaitė savo eilės lizdą, idėjo ten šautuvą ir žiūrė. Žiūrė, kad visi šautuvai kaip vienas: panašios spalvos, vienodo ilgumo. Ir jam nejuokais parūpo, kaip rytoj ryta, arba už valandos, jis atskirsias savąjį nuo kitų. Ar neapsiriks, ar nepaims kito? Tada atėjo į galvą pui mintis, paženklinėti savąjį šautuvą. Iš skrynutės Rūkštelė išsiėmė raudono šilko kaspinėli, tą patį, kurį per išleistuvių vakarėlį išpynė iš Marytės kasų „ilgam gyvenimui“, ir grįžęs prie piramidės užriša jį savajam šautuvui ant vamzdžio, padarydamas gražią kokardą.

Dabar jau, rodos, viskas gerai. Šautuvas nesusimaišys, o be to, prie brangaus ginklo tinka ir tokia brangi atmintis. Bet kur buvęs nebuvęs visa tai pastebėjo skyrininkas ir pasišaukęs Rūkštelę klausia dėlko jis taip gražiai papuošė savo šautuvą.

— Tamsta skyrininke, bijau, kad nesusimaišytų su kitais, nes visi labai panašūs.

— Tai tu man vyras, argi nežinai kaip savąjį šautuvą atskirti nuo kitų? Nežinai? Na, štai pasakys jaunas kareivis Pempe, — kreipiasi skyrininkas į šalia stovintį, kuris alpo iš juoko dėl Rūkštelės nesugebėjimų.

— Reikia su peiliu į buožę įpiauti tam tikrą skaičių ženklų! — paaškinė ne nemirksėdamas.

— Už tokį darbą, vyrelė, gali smarkiai nukentėti, — subarė jį skyrininkas. Vienintelis būdas atskirti savąjį šautuvą nuo kitų jo numeris, kurį kiekvienas karys turi gerai atsiminti.

Cipr. Ladrūnėlis

Mūsų lauko kepykla iš vidaus

Pajaujo foto

Naktis praėjo ramiai, nors šaltis skverbėsi ir pro šiaudus. Kažin, ar per karą mes taip ramiai miegotume? Tik retkarčiais, nubudęs karys, neramiai vartos, kažin ką murma.

Spalių 23 d.

Pabudom nuo aštraus švilpuko garso. Būry, kelk! Kai kas prausiasi, daugumas dreba, išlindę į orą. Pusryčius gaunam vėl dvare. Vos spėjam pavalgyt, būrio vado ryšio žmogus praneša, kad būrys turi atvykti į Juozapavos sodną. Klampojame, nes per naktį lietų iš žemės košę padarė.

Būrio vadas sveikinasi. Atsakom. Duoda įsakymą, aiškina uždavinį. Mes — avangarde. Žygiuosim toliau. Ženklaai tie patys. Lėktuvams užskridus nesusitoti, bet eiti pirmyn, prisitaikant vietovės. Uždavinys aiškus. Pasitaisyti!

Nustatytą valandą išžygiuojame. Kojos lyg ir skauda, sunku patraukti. Lėktuvai nesnaudžia — užskrenda ir vėl dingsta.

Praėjome Mauručius, Veiverius. Dukart ilsėjome. Prie Skriaudžių — stok! Kuopos vadas įsako skubiai išsiskirstyti artėjimo rikiuotėje. Mūsų būrys kairiau plento.

Per pievas, užlietas vandeniui, per arimus, aplenkdami užsėtas vietas, slenkame pirmyn. Pasigirsta šūviai. Rodos, priekyje. Taip, tikrai. Tur būt, priešas. Stok!

Priešaky matyti gulinčių žmonių figūros. Ar priešas, ar savi? Būrio vadas, pažvelgęs pro žiūroną, duoda ženklą pirmyn. Reiškia, savi — mėlynieji.

Per patvinusį upelį peršokame. Kai kurie prisemia aulus. Kai kas sugauna „zuikį“ ir šlapias, draugų pašaipų lydimas, eina pirmyn.

Užimame poziciją prieš vienių. Prieš mus mažas šaudymo laukas, o toliau — slėniukas, apžėlęs medžiais ir krūmais. Slinkti pirmyn nebegalime. Užėmėm poziciją vyriausiojo patrulio linijoje — priešą jau matome.

Šūviai pyška. Sunkieji kulkosvaidžiai retai, iškilmingai, o lengvieji isteriškai kvatodami traukia. Mes atidengiam ugnį. Priešo balti šalmai jau gerai matomi.

— Priešas supa mūsų kairįjį sparną!

Iš tikrųjų, balti šalmai tiršta mase perbėginėja kairė. Mūsų skyrius gauna įsakymą pasitraukti už

upelio, atgal. Bet ir balti šalmai sugula vietoje. Tai kita mūsų kuopa atėjo mums į pagalbą.

Prasidėjo „pozicinis karas“. Ir mėlynieji ir raudonieji guli ir šaudo. Nesijudina iš vietos, nors atstumas tarp vieno ir kito 3 — 4 šimtų metrų.

Trimitas. Pratimas baigtas. Būrys rikiuojasi. Visi džiaugiasi, kad priešą sustabdėm. Vadas tikrina šautuvus ir kulkosvaidžius. Po to žengiam plento link. Ant plento renkasi karininkai. Mėlynieji ir raudonieji, su perrištais skarelėmis šalmais. Po „kautynių“ kalbasi ir juokauja draugiškai. Lyg jie nepuolė prieš kelias minutes vieni kitų...

Grižtam į Juozapavą pavargę, sušlapę. Karininkai lieka pratimą nagrinėti. Praleikia kariuomenės vado auto — vos spėjame galvas pasukt...

Pietus valgome dvare, o po jų grižtam į senąją nakvynės vietą. Į šiauduose išgulėtas duobes. Šiandien kalbų mažiau, mat, daugiau pavargę. Šeimininkas nenorom priima. Bet ką darysi — savo žmonės. Rusų manevruojantiems kareiviams ir tai turėjo nakvynę duoti. O čia savi, lietuviški kariai pratinasi savo kraštą ginti. Kaip gi neleisi... Tik, kad šiaudų perdaug neišmintume.

Spalių 24 d.

Rytą pakėlė mus mandagesniu būdu — be režinio švilpuko, paprastu, gimtuoju, maloniu „kelk“. Kaip ir vakar, nubėgom pusryčių.

Įsakyta susirinkti ant plento, prie Juozapavos sodno. Susirinkom. Bus žygis atgal. Mes būsim ariergardo branduoly. Distancijų nelaikyt, nes aviacija neveikli.

Iš tikrųjų, žygis atgal, nes ejom tomis pačiomis vietomis — namo! Šaltas vėjas pūtė į veidus, lyg ir sakydamas, kad mums dar reikia manevruoti, mes mažai dar pasirengę ginti savo tėvynę.

Lėktuvų visai nematyti, negirdėti. Žygiuoti buvo nors ir nuobodu, bet malonu, kadangi žinom, kad einame namo. Mūsų vora pasiekė Jėšios kaimą.

Staiga pasigirdo orkestro garsai. Valio! Tai mūsų pulko muzikantai pasitinka mus iš manevrų grįžtančius. Malonu jausti vyresnybės rūpestingą ranką. Juk orkestras tiek ūpo priduoja! Klausydamasis muzikos nejunti, kaip į taktą žengdamas kas kartą artėja prie namų.

O gatvėje jau atrodėm kaip didvyriai. Nuovargio kaip ir nebūta. Juk nepatogu prieš pažįstamas merginas pasirodyti silpnu ir nuvargusiu. O Marytei vis dėlto spėjau mirktelet, kad pas ją ateisiu. A. Norimas

Ta pati kepykla iš oro pusės

Pajaujo foto

Kariai ir kova su nusikaltimais

(Žr. Kario 46 nr.)

Karių pagalba aiškinant įvykusį nusikaltimą

Prasitarus keliais žodžiais apie tai, kas reikia daryti ir kaip visuomenei su policija bendradarbiauti nusikaltimų įspėjimo darbe, tenka dabar pasisakyti ir apie tai, kas reikia daryti nusikaltimui įvykus, kokią pagalbą ir kaip teikti policijai, aiškinant jau įvykusį nusikaltimą ir sekant jau nusikaltėlį.

Reikia pasakyti, kad policijai, tiek aiškinant rengiamąjį nusikaltimą, tiek ir įvykusį — reikia, pirmiausia, žinoti faktiškąjį nusikalstamojo darbo padėtis, taip sakant, nusikaltimo faktai — kas rengiama daryti ar padaryta, kuo būdu ir kaip peržengtas įstatymas. Todėl nusikaltimui įvykus, policijai kuo greičiausiai turi būti praneštas įvykęs nusikaltimas. Laikas čia labai brangus ir gaišti nėra ko. Kuo greičiau policijai nusikaltimas bus praneštas, tuo pasėkmingesnis, greitesnis ir lengvesnis bus policijos darbas, nes kaltininkas dar nebus paslėpęs savo pėdų ir žymių, kurios, lyg siūlas, veda prie nusikaltimo išaiškinimo. Čia kariaus ypač kaime, kur susisiektis blogesnis, reikėtų pasirūpinti, kad apie svarbesnius nusikaltimus policijai laiku būtų pranešta.

Policija nusikaltimui tirti ir nusikaltėliui sekti turi tam tikrą savo taktiką ir metodą, naudoja praktikoje išbandytus ir kriminalistikos mokslo nurodytus būdus, todėl atvykus policijai į nusikaltimo vietą, jau nusikaltimo tyrimo darbas pereina jos (policijos) iniciatyvai. Tačiau, svarbiausia bus čia priminti, kaip reikia laikytis ir kas daryti, kol policija dar nusikaltimo vieton neatvyko.

Svarbus karių šioje nusikalstamojo darbo sekimo stadijoje uždavinys yra — saugiai išlaikyti neliestą nusikalstamojo darbo įvykdymo vietą, nes toje vietoje nusikaltėlio aiškinimo darbai yra svarbus kiekvienas kaltininko paliestas daiktas, kiekviena jo išminta pėda, kiekvienas jo rankos ar drabužio nubraukimas. Kriminalistui — žmogui sekančiam nusikaltėlį ir aiškinančiam nusikaltimą, visi tie daviniai yra lyg veidrodys, iš kurio galima suvokti kaltininko asmenybę. Šis nusikalstamojo darbo vietos apsaugos reikalas yra svarbus ypač dėl to, kad mūsų visuomenė, įvairūs smalsuoliai, lyg musės prie medaus grūstė grūdasi į tokias nusikaltimo vietas, domėdamiesi nusikaltimu, lyg kokiu nors didvyrišku darbu. Ir tokie smalsuoliai, net neturėdami jokio blogo tikslo, dažnai padeda kaltininkui, paslėpdami nusikalstamojo kaltininko liestus daiktus ir t.t. Dėl tokio smalsuolių neatsargumo atvykusi į nusikaltimo vietą policija randa tiek suardytus nusikalstamojo darbo įrodymus, kad nusikalstamojo darbo tyrimas dėl to kelis kartus sunkesnis pasidaro. Taigi kariai, įvykus nusikaltimui, turėtų ne tik patys laikytis drausmingai ir nesiveržti prie nusikaltimo vietos, bet turėtų ir kitus sudrausti ir neleisti prie tos vietos veržtis ir ardyti nusikalstamojo darbo įrodymo daiktus.

Iš antros pusės, kariai turėtų policijai teikti pagalbą nusikaltėliams sekti ir suimti. Karių pagalba gali būti naudinga ten, kur yra gaudomas nusikaltėlis. Kaip žinome jau iš praktikos, dažnai svarbesnieji nusikaltėliai policijai nepasiduoda ir atsikerta gink-

lu, nesiduodami suimti. Čia tokiems nusikaltėliams suimti kaip tik reikalingas drąsus, idealistai vyrai, kurie, neatsižvelgdami į gresiantį pavojų, bendradarbiautų su policija ir ginklu stengtųsi kaltininką suimti. Tokiais kaip tik galėtų būti kariai. Be to, tokiu momentu, kuriuo yra gaudomi vieni ar kiti nusikaltėliai — valkatos, kurie slapstosi įvairiose vietose, neturėdami savo nuolatinės vietos, — į tokius šiuo atveju ypatingai reikia kreipti dėmesio — kaimuose nepriimti nakvynėn, tikrinti dokumentus ir panašiai. Tuo būdu būtų užkirstas kelias piktadariams ilgą laiką išsilaikyti besislapstant, o be to, būtų išvengta dar naujų nusikaltimų, kuriuos tokie kaltininkai besislapstydami padaro. Apskritai, reikia pasakyti, kad doroji visuomenė, ypač kariai, turi visokiais galimais būdais stengtis įduoti į policijos rankas nusikaltėlius.

Apie politinius nusikaltimus

Dar reikia šis tas pridurti dėl politinių nusikaltimų, kuriems plėstis kartais visai nesąmoningai padeda visuomenė. Politiniai nusikaltimai dažniausiai išreiškiami žodžiu ar raštu kurstant visuomenę prieš valstybės valdžią ar raginant neteisėtu būdu pakeisti esamą valstybės tvarką ar visuomenės sutvarkymą. (Nekalbėsime čia apie špionazą svetimiems ir kitus politinius nusikaltimus, apie kuriuos pernai „Karyje“ nemaža rašyta šia proga). Taigi, tie maištininkų nusikaltimai remiasi daugiausia tik visuomenės pasitikėjimu. Jų kalbos ir raštai tik tiek pasiekia savo tikslo, kiek jie yra visuomenėje paskleidžiami. Todėl kariai, pirmiausia, turėtų neleisti šiam žalingam priešvalstybiniam veikimui plisti visuomenėje. Pav., pasitaiko, kad koks nors komunistas naktį ar kada išmėto vienur-kitur komunistinio turinio proklamacijas, arba vėl koks šmeižikas skleidžia kokius nors pamfletus apie valstybės vyriausybę. Be abejo, šie raštai kaltininkų yra skirti tam, kad jie kuo plačiausiai pasklistų visuomenėje. Ir štai, radusieji tokius šlamštus žmonės, nors ir visai priešingo tų raštų mintims nusistatymo, patys tokius raštus skaito ir kitiems duoda skaityti. Ir tuo būdu, nors ir be blogos valios, yra vykdomas kaltininkų pradėtas nusikalstamojo darbo tikslas. Taip pat nusikalstamojo darbo tikslas yra vykdomas ir tada, kai kokių nors pamfletininkų paleisti šmeižikai apie atsakingus valstybės vyrus, nors ir žodžiu, iš lūpų į lūpas perduodami, taip sakant, kada tyčia ar netyčia „pletikai“ skleidžiami. Kariai turėtų ir su tuo kovoti. Rastus priešvalstybinius raštus turėtų atiduoti tuoj vyriausybei, o esant atsargoj — policijai, atimant net iš radusiųjų juos, o prieš visokius žodžiu skleidžiamus šmeižtus turėtų drąsiai kovoti, patys tokių šmeižtų neskleisdami ir kitus nuo tokio darbo sudraudami.

Moralinių vertybių reikšmė kovoj su nusikaltimais

Baigiant kalbėti šiuo opiuoju ar svarbiuoju visuomeniniu reikalu, būtent, kovos su nusikaltimais reikalu, negalima praleisti nepriminus tai, kad kova su nusikaltimais kur kas bus lengvesnė tada, kai nu-

sikalstamumo šaknys bus iš pat pagrindų naikinamos, kai bus naikinami visuomenėje tie blogieji papročiai, kurie suteikia palankias sąlygas nusikalstamumui plisti. Kitaip sakant, reikia pirmiausia naikinti ir šalinti nusikaltimų priežastis, kurios iššaukia, gimdo nusikaltimą. O tokių nusikaltimų gimdymo priežasčių yra daug, iš kurių ne maža yra labai jau išivyravusių ir vertų net čia paminėti, kad su jomis būtų kovojama.

Pirmiausia reikia atkreipti dėmesio į girtavimą. Šis visuomenės įprotis yra tiesiog visokių nusikaltimų tėvas, nes daugusia įvairiais nusikaltimais nusikalsta girtieji. Ypač dėl girtavimo nusikalsta vadinamieji atsitiktinieji nusikaltėliai, kurie iš prigimties nėra linkę nusikalsti. Todėl šis įprotis ypač tuo kenksmingas, kad jis net pakankamo dorumo žmogų įtraukia į nusikaltėlių skaičių, o jau kartą nusikaltęs ir garbės netekęs žmogus toliau virsta profesiniu nusikaltėliu, net ir recidivistu. Žmogžudystės, vagystės, įvairūs seksualiniai nusikaltimai, net tarnybiniai nusikaltimai — išeikvojimai ir kiti yra daugiausia atliekami alkoholio įtakoj. Todėl kariai, norėdami užkirsti nusikalstamumui kelią, turėtų kovoti su girtavimu: patys turėtų nebūti girtuokliais ir kitų tarpe skleisti blaivybės idėją.

Įvairių neapykantos ir aistros pagimdytų nusi-

kaltimų būna dėl ištvirkimo. Kas nežino žiaurių ir baisių meilužių nunuodymų bei kitais būdais nužudymų, padarytų savo konkurentams — teisėtiems santuokininkams?! Ištvirkimas, nesilaikymas jokios doros šeimos gyvenime, etikos sumenkėjimas stumia žmoniją į žiaurią, brutališką, egoistišką kovą dėl iškrypusių seksualinių jausmų patenkinimo, nesiskaitant su priemonėmis savo šlykštiems norams ir įgeidžiams pasiekti. Todėl kariai ir čia, šioje doros, etikos srityje, turėtų pasirodyti taurūs vyrai, sugebą save valdyti ir kitiems pavyzdžiu būti.

Sumaterialėjimas, gobšumas turtams irgi dažnai užtemdo žmogui protą ir pavergia sąžinę, daigindamas įvairių turto srities nusikaltimų šaknis. Karys turėtų būti idealistas, sugebąs pakilti aukščiau nesąžiningų biznierių, sugebąs bendrą visuomenės gerovę laikyti aukščiau savo asmens reikalų.

Žodžiu sakant, kovoje su nusikaltimais iš pat pagrindų yra geriausias ir brangiausias ginklas — visuomenės tinkamas dorinis auklėjimas bei auklėjamas ir naikinamas tų piktų nusikaltimų sėklų — blogųjų įpročių, iš kurių dygsta nusikaltimai, nusišėdami kasmet daugybės žmonių ašarų ir dejonių, kurie kerta žmonių, visuomenės sugyvenimo pagrindus ir ardo valstybės gerovę.

(Galas)

Sportas užsienio kariuomenėse

Seniai jau sporto reikšmė suprata. Garsiosios Graikijos olimpiados, Romos gladiatoriai, viduramžių riterių kovos arenoje vis tai buvo sporto šakos.

Juk riteris turėjo tiek miklinti savo kūno raumenis, kad galėtų akimirkos greitumu išvengti smūgio, kuris amžinai jį paguldytų.

Juk krisdavo tasai, kuris silpniau valdydavo kardą, mažiau būdavo prityręs toje sporto šakoje. Jau ir tada sportas būdavo panaudojamas grynai karo reikalams. Todėl riteriai, norėdami būti nenugalimais, turėdavo įtemptai dirbti, lavintis kardo laikymo bei kirtimo mene. Iš tokių riterių sudarytas būrys būdavo visais atžvilgiais pavojingas.

Vėliau sportas buvo visiškai pamirštas, buvo griebtasi kitų šakų. Sportą atgaivino tik 19 šim. ir nuo to laiko sportas taip greit pradėjo kulti ir buvo panaudojamas įvairiems tikslams. Visos valstybės priėjo išvados, kad sportas būtina priemonė ne tik atskiram vienetui, bet ir visam kolektyvui, t. y. tautai.

Didžiajam kare buvo galutinai įsitikinta, kad visas kliūtis, visus fronto sunkumus ir didžiausius žygius gali atlikti tik gerai išsilavinę ir užsigrūdinę kariai — sportininkai.

Vokiečių slidininkai Karpatų kalnuose, kada buvo negalima kitomis priemonėmis susisiekti, tiesiog neįtikėtinus žygius sugebėdavo atlikti. Jie sugebėdavo labai greit nuvykti į reikiamą vietą, viską išžvalgyti ir vėl greit pranešti apie tai savo viršininkams.

Taip pat nemažiau savo drąsiais žygiais pasižymėjo kalnų šauliai, arba kaip juos vadina Alpenjäger.

Jie taip staiga užpuldavo ir vėl staiga išnykdavo. Jie jau ilgą laiką buvo kalnuose, juos gerai pažinojo, o taip pat nemaža žygių jau buvo atlikę, todėl taip manevruoti galėjo visai lengvai.

Po didžiojo karo visos valstybės pamatė, kad daug daugiau galima laimėti su išlavintais sportininkais kariais, negu su surumbėjusiais jaunuoliais. Todėl prasidėjo didžiausios varžytynės, kad tik geresnių sportininkų turėtų.

Ypatingai aukšto laipsnio sporto srityje pasiekė Amerikos Jungtinių Valstybių sportininkai. Jie ne tik gerai plaukioja, puikiai boksuojasi, bet labai taikliai į mažiausius taikinėlius šauda. Tai lavina raumenis, nervus ir akis. O juk tikslumas ir smulkmenos beveik visados žmogaus gyvenime turi lemiamos reikšmės.

Amerikoje visi piliečiai, neišskiriant net ištisų kariuomenės dalių, labai smarkiai žaidžia golfą. Tą mažiuką sviedi-

nuką ištisas dienas daužo. Golfas lavina raumenis, sukaupia dėmesio į smulkiausias to žaidimo variacijas. O šautuvo ar revolverio veiksniai nėra smulkmeniškai tikslūs?

Toks jaunimo lavinimas priiškia jaunuolius prie sporto, o kariuomenė, susilaukusi į savo eiles tokių jaunuolių sportininkų, daug daugiau gali nuveikti, negu jauną, bet neišlavintą jaunuolį gavusi.

Amerikos kariai-sportininkai puikūs boksininkai, tenistai ir rugby žaidėjai. Amerikos karių neįjungia nei tikyba, nei tautybė, nei papročiai, bet juos jungia muskulų jėga, sveikas noras būti pirmuoju sportininku. Sportas sujungia Amerikos karių širdis. Todėl ir sakoma, kad tik sportas gali paskirus karius sujungti ir sucementuoti į tą galingą jėgą, kuri yra tautos saugumo saugotoja.

Anglijoje, nors sportas stovi gana aukštai, bet kariuomenėje nėra tos sporto pažangos, kaip J. A. V. kariuomenėje. Anglai daugiausia lavinasi arklių jojimo sporte. Jojimo sportas tiek populiarus, kad paprasčiausios jojimo rungtynės sutraukia didžiausias minias žmonių.

Vokietijoje įvairiose sporto šakose smarkiai varomasi pirmyn. Įvestas privalomas sportas visiems jaunuoliams dar prieš karo tarnybos laiką.

Švedijoje, Norvegijoje sportas plečiasi gana gerai. Čia daug dėmesio krepiama į žiemos sportą, t. y. slides. Kariuomenėje yra ištisos kuopos, kurios lavinasi vien tik slidžių sporte ir taiko praktikoje. Ten pat vyrauja gimnastikos sistema ir mankštos.

Italijoje iš pat mažens balilų ir avangardistų organizacijose auklėjama sporto srity. Toje dvasioje jaunuolis atsiduria kariuomenėje, kur jo sportiškas mokslas tęsiamas toliau.

Mūsų kaimynai latviai, estai, suomiai mus smarkiai pralenkė sporte. Jie jau turi savo eilėse puikių sportininkų, net pasaulinio masto.

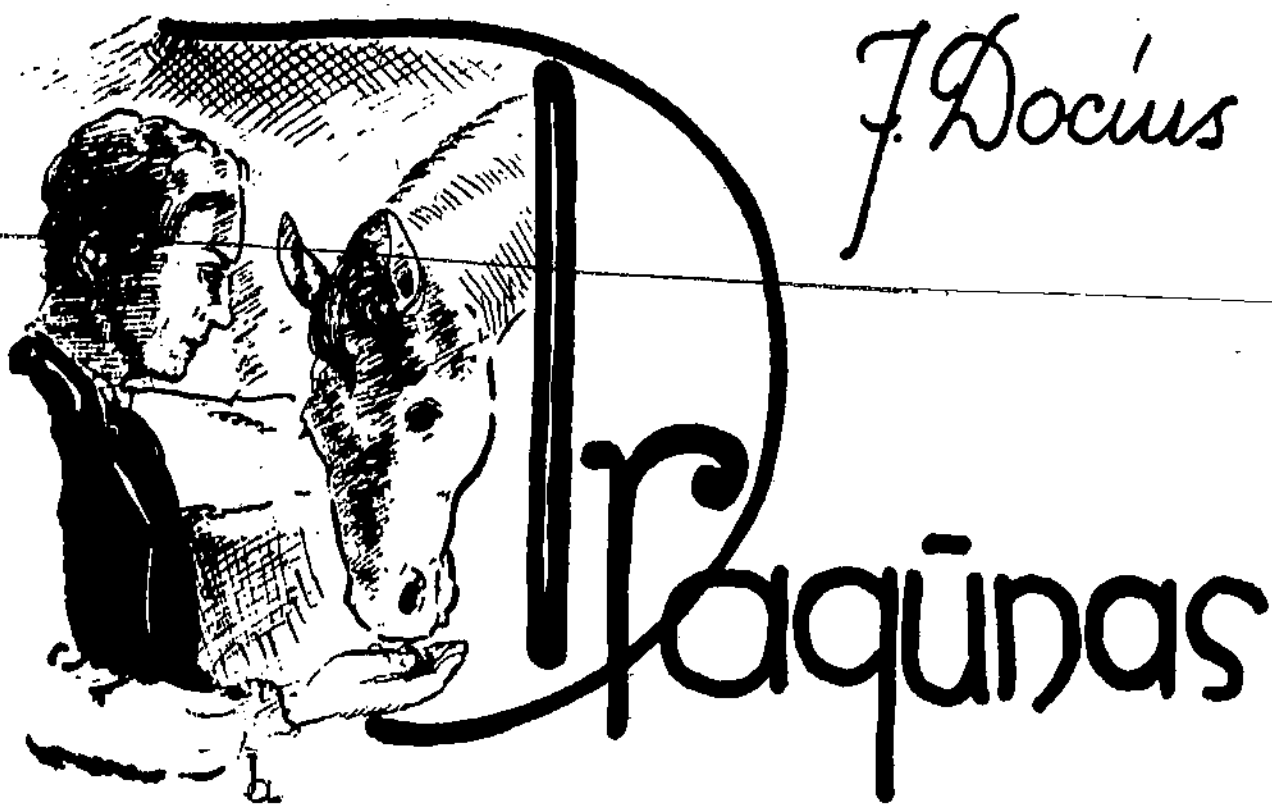
Lenkų kariuomenėje sportas irgi neturi vyraujančios reikšmės, nors dabar ta linkme žengiama sparčiai pirmyn.

Pas mus vienoje kitoje dalyje sportas irgi neblogai gyvuoja. Anksčiau, kol dalys varžėsi kariuomenės sporto šventėse, buvo intensyviau dirbama, bet paskiausiai pradėta snausti. Bet jau žymiai pažengta pirmyn.

Dar silpnai gyvuoja plaukymas, jojimas, šaudymas ir t. t., bet ir šitos sporto šakos po truputį pradeda judėti.

Taigi, reikėtų ir mums griebtis darbo, kad galėtume pavyti nors savo kaimynus.

J. T.

Balnu nešinas Klemas įėjo į arklidę. Skardus žvengimas atsirėmė į jo veidą, isigrėžė į ausį. Užmetė balną Žaibui ant nugaros, pakasė kaklą. Veidas tyliu džiaugsmu pritvinęs, akys spinduliuoja.

— Žaibe, drauguži! Ech!.. — Glosto karčius, ištraukia iš kišenės duonos gabalą.

— Josime! —

Žaibo akys prietamsy žiba. Jis supranta Klemo žodžius, jaučia jo giedrią nuotaiką ir jam smagu. Jis karmo ausimis ir nurijęs paskutinius duonos trupinius vėl skardžiai sužvengia. Sienos sudreba. Patri-na šnerves į Klemo krūtinę, tyliu hu-hu-hu sujuda lūpos. Arkliškai juokiasi, lyg nori kažin ką pasakyti, džiaugsmu pasidalyti, savo meilę ir prisirišimą išlieti.

Klemas perbraukia ranka per krūtinę, kur apatinėje kišenėje guli brangus raštas, tėvo pagyvenusio, bet dar stipria ranka pasirašytas. Balnoja Žaibą.

Jau senokai į jo smegenis įsisiurbė nauja mintis, naujos svajonės ilgai sekiojo paskui jį, įgudusiai plūgą valdanti, rugius, rausvai įdegusiom, atraitotom rankom bekertanti. O tų svajonių centre saulėtas žodis:

... Dragūnas!..

Vis nesiryžo pasisakyti tėvui. Griežtas tėvas. Nors ir grubiuose papeikimų žodžiuose tik meilę, tik gero troškimą pasako. Bet juk ir jis buvo savanoris, kuris ėjo į laimėjimą ar mirtį, būti laisvės nešėju.

Šįryt Klemas pasiryžo ir pasakė savo troškimą, šventą norą. Jis ir dabar mato tą spindulį, kuriuo jo žodžiai nušvietė tėvo veidą. Šyptelėjo ir rimtai pasakė:

— Džiaugiuos, Klemai, didžiuojuos tavimi. Matau, kad myli tėvynę ir reikiant drąsiai stosi mano vietoje! — Tėvo akyse ašaros sužibo. Pirmą kartą Klemas matė tėvo ašaras ir tai buvo džiaugsmo. Ir dabar jaučia jo karštą pabučiavimą. Retai bučiuodavo tėvas Klemą. Motina tyliai sutiko aklai klausydama tėvo.

Klemas, uždėjęs kamanas, išsiveda laukan Žaibą. Užsėda ir švilpiniudamas perjoja kiemą. Žaibas nerimsta ir papurtęs galvą leidžiasi smagia risčia. Čia pat dešinėje melsvai šilkinis ežeras kitoje pusėje remiasi į mišką. Keli gluosniai palinkę žiūri į vandenį. Gal žuvų šoki stebi, o gal nori pamatyti paskendusį užkeiktą dvarą. Daug pasakų Klemas girdėjo apie ežerą, daug vaikiškų svajonių bančią ganydamas nuaudė.

Kitoje pusėje prasideda kaimyno Gailiaus laukai. Klemas mato pro medžius raudonuojantį tvarto sto-

gą, radio stiebai, rankas iškėlę, žodžius iš oro graibo. Vartuose sumirga suknelė ir tiesiai per laukus atrieda moters figūra iš tolo mojuodama ranka. Žaibui tenka sulėtinti žingsnius ir jų keliai susikerta.

— Į miestelį joji? Parnešk ir mums laikraščią, Klemuti! Gal laiškas bus?

— Gera, Gene! — atsako Klemas nuo arklio, spausdamas smulkią rankutę. — Jei kavalierius parašė? — šypsodamas pridėjo.

— O tu, aišku, pas paną joji! Perduok linkėjimų! — Genė dirbtinai rimta.

— Neįspėjai! Nešu prašymą. Dragūnas būsiu! — Klemui smagu tarti tuos žodžius.

— Tikrai???

— Taip, tikrai. Išjosiu ir tegrišiu po septynių mėnesių. O jeigu reiks, manai, aš pabūgsiu ir kovoti!

— O, koks tu Napoleonas!..

Klemas jaučia pajuokos aštrumą. Prideda:

— Kad tu galetum ramiai užkrosnyje sėdėti! Cha, cha, cha!

Paragintas Žaibas šuoliais nužymi vieškelį.

— Iki pasimatymo! — atklysta Klemo žodžiai.

Genės žvilgsnis vejasi tolstantį, dulkėse įsisupusį raitelį. Pikta ir kartu įdomu. Ji negavo atsikirsti, bet kažin kaip naujas ir žymiai didesnis dabar jos akyse atrodo tasai devyniolikametis Klemutis, su kuriuo kartu smėlio bandutes lipdė, kuris jai buvo, beveik, kaip brolis, švelnus ir draugiškas. Ji niekad jame nematė vyro. O dabar?..

Raitelis dingo už kalno. Genė tyliai dainuodama, mosikuodama rankomis lengvai bėga namų link.

Naktys žudė dienas ir gimdė naujus rytus. Vėl neša Žaibas Klemą tolyn ir tolyn. Į miestą. Lemianti diena.

— Priims, priims! — Klemas įtikinėja pats save, bet iš kažin kur giliai atklysta abejojimo vilyčia ir smeigiasi į krūtinę, nuodais degina.

— O gal sakys per jaunas, silpnas, nesubrendęs, teksią palaukti!

Ir Klemas jau kelintą kartą perbraukia pirštais per savo kietus rankų raumenis, iškilią krūtinę. Juokingai atrodė jo švelnūs veido bruožai, kai jis stengiasi suraukti kaktą vaidindamas rimtą ir suaugusį.

— Priims, priims!.. —

Kas matė grįžtantį Klemą, tai be žodžių žinojo, kad priėmė. Nė šešėlio kelionės nuovargio nesimatė jo veide per džiaugsmo spinduliavimą. Visą kelią dainavo, švilpė, niuniavo ir juokėsi širdyje. Ežeras toks mielas atrodė, tokie gražūs krantai ir norėjosi šalykelio kryžių išbučiuoti, pralinksminėti liūdną Nukryžiuotąjį.

— Priėmė ir Žaibą, sakė, puikus arklys! — Klemas įėjęs į trobą nepasijuto, kai sugriebęs motiną pakėlė, apuko ir juokėsi linksmi išpūdžius pasakodamas.

Tėvas surengė gražias išleistuves. Svečius sukviesti pavedė pačiam Klemui savo nuožiūra ir sakė, nors ir sunkūs laikai esą, bet viskas namuose užauginta, o tokio reikšmingo įvykio negalima nepaminėti, kartu su draugais, giminėmis nepasidžiaugti, neatsisveikinti. Atėjo klarnetistas Vėgėlė, Narelis, amžinu šypsniu vadinamas, niuniuodamas linksmą dainušką irgi atpūškavo su armonika, apvalaveidis Svyrenas būgną atitempė.

Linksmos kalbos, juokas aidai svetainėje, skambant muzikai, tuštėjant alaus ąsočiams. Gero, putojančio alaus.

Sukasi poros, Klemo akyse laikrodžio rodyklė pašėlusiai greit sukasi, kaip Genė su plačiapečiu Kostu, kuris kartais kulnėmis taip surėžia į grindis, kad net langai dantimis kalena. Genė linksmas, čiauska visokius menkniekius, juokiasi plačiai praverdama lūpas, į užpakalį atmesdama galvą. Tik Klemui kartais pikta ją matant su tuo vanago nosimi ir juodvarnio plaukus nešiojančiu Kostu, žinomu padauža ir triukšmadariu. Bet mažai žinomas, viliojantis rytą, draugų kalbos, juokavimai išblaško retus debesėlius ir vėl gera, vėl skamba jo juokas.

Prieš sėdėdamas ant Žaibo Klemas atsisveikina su motina, seserimi; tėvas be žodžių pabučiuoja, suduoda kieta ranka per petį.

Jis užsėdo ant Žaibo.

— Sudieu! — tolsta.

— Laimingos kelionės! — mojuoja pasilikę rankomis, skarelėmis.

Ankstybo pavasario kelias patįžęs. Apnuoginti laukai laukia pavasario burtų.

Klemas be žodžių atsisveikina su ežeru, su gluosniais, iš kurių šakų švilpynes kadaise suko. Joja aukštai iškėlęs galvą, į naują saulėtekį, naują rytą.

Nepaprastai greitai prabėgo septyni darbo mėnesiai. Sužydėjo alyvos, vyšnios, kvepėjo šienas, brendo rugiai, vasarėjai ir vėl rudens ranka apnuogino žemę. Nuskambėjo daug kareivių dainų, daug linksmų valandų kazematuose sutirpo, dideliu, brangi darbu alsavo dienos. Daug išmokta, daug suprata, daug pažinta. Ir vėl...

Klemas joja vieškeliu dragūno uniforma. Genė mato jį pro langą, jos širdis dažniau plaka, bet ji neišbėga laisvai, nerūpestingai ir linksmi jį sutikti, kaip kitą kartą ji būtų sutikusi Klemutį.

Klemas mato tamsų ežerą, kiekvieną gluosnį paglosto linksmi sveikinančiu žvilgsniu, kaip kažin ką brangų ir mylimą. Su meile žiūri į žemę, kur tiek dirbta, džiaugtasi, svajota ir liūdėta. Visa širdimi jaučia, kokia ji jam miela ir brangi.

— Sveikas, Klemai!.. — alėjoje lapai po Žaibo kojomis šnara.

Genė mato jį pro langą, jos širdis dažniau plaka

Jo veidas suvyriškėjęs, aštrus žvilgsnys.

Kieme pririša arklių ir žengia trobos link. Judeisiai drąsūs, griežti, dvelkia jėga ir savim pasitikėjimu. Pro duris išbėga sesuo, motinos veidas išauga tarpduryje.

— Klemai!

— Eliut, sveikuti!

— Vos pažinau! Išaugęs, rodos, pasikeitęs.

— Sveika, mamytė! — apkabino motiną.

— Na, na, sveikas, sveikas, Klemai. Žiū, vyru pasidarei! — Tėvas papurtė už pečių.

— Kaip matai, tėveli! — apkabinęs pakėlė, pabučiavo.

— Oho, šonkaulių nesulaužyk!

Ir ilgai kambaryje skamba gražių, kareiviškų ispūdžių nuotrupos. Džiaugsmo ir meilės šilima pripildo kambarį ir supa visą šeimyną.

Sekmadienis. Vėl sužaliavo pievos, padangė skamba vyturių giesmėmis. Virš ežero tirštas rūkas.

Klemas ima iš spintos dragūno uniformą ir rengiasi. Jis ją gerbia ir tvarkingai laiko. Žino, kad su pirmu pavojaus trimitu apsivilks tuos drabužius, sės ant Žaibo ir viesulu išjos į kovą, į mirtį ar laimėjimą.

Apsirengęs pasibalnoja, papuošia arklių gerai prižiūrima aprangą, užsėda ir išjoja į būrio sujimą.

Jis nemato kokių pasigėrėjimų ir džiaugsmu žiba pro langą žiūrinčios motinos akys, kiek pasididžiavimo pilkose einančio nuo klojimo tėvo akyse, gyvenimo išvagotam veide, matant jį ant Žaibo jojančią alėja.

Miestelis skamba nuo arklių žvengimo, pagyvėjo nuo gražių uniformų, jaunų, gyvenimu alsuojančių veidų, linksmų kalbų.

Būrio vado komanda atsimuša į varpinę, nuskamba apytušte gatve. Visi sėdi balnuose.

— Žingine, marš!

— Risčia!

Duslus kanopų bildesys perbėga miestelį. Išbėgę vaikai žiūri, ploja rankutėmis ir svajoja:

— Il as būsiu laitelis! — plazda ne vienam širdžiukė.

Langų rėmuose šypsantys veidai spaudžiasi prie stiklo.

— Dragūnai joja! Dragūnai joja!..

Klemui gera, toks mielas jausmas, tylus džiaugsmas nesutelpa krūtinėje. Jis žiūri į prabėgančius laukus, širdimi jaučia tėvynės grožį. Jai laisvės himnus dainuoja vyturiai.

— Ji bus laisva, tikrai laisva! — Dundą vieškelis.

— Žingine, marš! Dainą!

„Juodbėriai, galvas aukštyn“!.. aidai nuvilnija laukais, įsisiurbia į kiekvieno girdinčio širdį, kad ji džiaugsmu ir pasigėrėjimu suplaktų, kad sužalbuotų apsiblaususios akys.

Žmonės, eidami į bažnyčią, stabteli, mojuoja rankomis, gėrįsi tais, kurie pasirengę kiekvieną dieną išjoti į žygį, kurie neleis svetimųjų kojoms trempti gimtąją žemę. Jaunuoliams kutena širdį ir smelkiasi į protą mintis būti raiteliu, mergaičių veiduose susižavėjimas, senutė ašarą nubraukus prisimena sūnų-savanorių, kuris viesulu išjojo ir negrižo... Seneliai

ir pagyvenę vyrai mato praeityje palaidotą nelaisvės priespaudą ir tiki, kad ji negriš.

Klemas pasitempė balne pamatęs priešais save artėjančią Genę. Jis jaučia širdyje jai bręstančią meilę. Genė stabteli, moja, šūkteli ir žvilgsniu palydi visus; akis įremia į gražiai nuaugusią Klemo figūrą. Širdis spurdi, lyg pagautas paukštelis, ir veidai parausvėja.

Žaibas stovi nuleidęs galvą...

Vakare Klemas šoko ir juokėsi Gailių seklyčioje, vakaruškose. Gyvenimas toks gražus atrodė ir tokios artimos, tokios mielos Genės akys.

Grižęs svirne atsigulė, bet miegas neima. Įvairios mintys pinasi galvoje, maišosi. Staiga kurtus šūvio aidas išibrovė per sieną, minčių tinklą suplėšė. Pasi-girdo kimus Žaibo žvangimas. Nepajuto Klemas, kai išsoko iš lovos, užsimovė kelnės ir jau šuoliais bėga į pakluonę tiesiai per rasotą pievą, kur ganosi pririštas Žaibas. Kurtus juokas pasitinka jį ir kažin kieno tamsus siluetas dingsta krūmuose. Žaibas stovi nuleidęs galvą. Klemas paglosto jo kaktą, kaklą ir... mato savo kraujuotą ranką mėnulio šviesoje.

— Žaibe, drauguži, tave peršovė!.. Klemo balsas duslus, tartum jam pačiam skaudėtų.

Žaibas glaudžia prie jo galvą ir tyliai prunkščia.

Laimei kulka buvo nepavojingai įbrėžusi kaklą. Gerai prižiūrima žaizda greit sugijo ir vėl Žaibas žvangia kvatodamas ir nešioja savo mylimą, jauną šeimininką.

Klemas mėgsta atliekamui laiku nueiti į paežerę, atsisėsti po išpuvusiu gluosniu, paskaityti naują „Kari“, kitus laikraščius ir knygas. Retkarčiais pažvelgia į tiek kartų matytą ir vis gražų, mielą ežerą, vieną kitą mintį pavarsto galvoje.

Šiandien jis mato ežeru plaukiančią valtį ir iš tolo pažįsta Kostą. Jis iriasi per stipraus vėjo sukeltas bangas ir atsistoja laivelyje, pamatęs ežero krantu einančias mergaites. Šūkteli. Staiga laivelis pakryps-ta, prisisemia vandens, Kostas pradingsta, bet netrukus vėl pasirodo jo tamsi galva ir plaukia į krantą. Bet krantas dar toli. Klemas mato, kaip iš karto jo mostai galingi ir drąsūs, tolydžio silpnėja ir darosi ne tokie tikslūs. Jis greitai nusirengia ir šoka į vande-

nį. Jau Kostas bejėgiškai blaškosi ir išgąstingas šauksmas išsprūsta pro sukąstus dantis. Jau paniro jo galva ir vėl iškilo, kai Klemas sugriebė jį per liemenį ir sušukęs ramiai laikytis aukštiekninkas plaukia į krantą.

Kostas atsipeikėjęs keistomis akimis įsiremia į Klemo veidą.

— Tu mano gyvybę išgelbėjai, o aš norėjau tavo Žaibą nušauti...

Klemo ramus žvilgsnis braido po besilankstančias nendres.

— Klemai, kodėl tu neduodi man į snukį, Klemai!? Kodėl tu manęs nemeti atgal į vandenį?! — girdėtis duslūs Kosto žodžiai.

Klemas šypteli.

— Tu manai, kad aš niekšas, kad dėl mano kvailų žingsnių neverta rankų terliotis?! Ne, Klemai! Čia mano kraujas kaltas, pasiutęs kraujas! Tu žinai, kad man buvo palanki Genė. Aš jos nemylėjau, bet ji graži mergaitė. Parjojai tu ir juo toliau, juo mažiau ji man prieinama. Tu ją užkariavai, ji tik tave temato... Tą vakarą aš pasigėriau. Mane siutino mintis, kad tu jai viskas, o aš niekis! Ir aš pasiskolinau revolverį esą sergantį šunį nušauti...

— Klysti, Kostai, aš manau, kad tu puikus vyras! — Klemas rimtai pasakė.

Prabėgo metai. Nepažintum Paežerių apylinkės. Rodos, grįžo senovės laikai, kada lietuvių geriausias draugas buvo žirgas, kada lietuviai žirgą mylėjo, dainose apdainavo, į savo valstybės herbą įrašė.

Sekmadieniais žvanga kardai, dunda žemė, skamba dainos ir maišosi su žirgų žvangimu, kada plačiu vieškeliu prajoja dragūnų ir šaulių - dragūnų būriai.

Klemas sugriebė jį per liemenį...

— Tepamėgina priešas koją į mūsų žemę įkelti. Šimtai, tūkstančiai išjos pasirengę švinu ir plienu pasveikinti! Taip, kaimyne, nauji laikai, nauja Lietuva, nauji ir drąsūs jos gynėjai! — ant lazdos parimęs, žibančiomis akimis kalba Klemo tėvas Gailiui, žiūrėdamas į vieškelį jojančias tėvynės gynėjų eiles.

— Taigi, štai ir Kostas šaulių - dragūnų eilėse! O buvo, rodos, tik daužytis ir triukšmauti tetinkamas. Gailius žiūri į jį beveik kaip į giminę.

Visi žino, kad Klemas ir Kostas geriausi draugai.

Karinė prievolė — šventa kiekvieno pareiga, o jos vengimas — nusikalstamasis darbas

Kiekvienas žmogus turi įvairiausių pareigų, kurias jam uždeda įstatymai, etika, bažnytinės dogmos ir t. t. Sąžiningas ir darbštus žmogus visas pareigas lengvai, nejausdamas atlieka. Viena tokių pareigų yra ir karinė prievolė — pareiga tarnauti kariuomenėje. Sąvoką „karinė prievolė“ čia imu plačia prasme: kalbėdamas apie ją, turiu galvoje ne tik atliekančius būtinąją karo tarnybą — prievolę, bet ir pašaukiamus karo pratimams, karo tarnybai pakartoti, ir mobilizuotinus per karą.

Kariuomenės paskirtis mums visiems labai gerai žinoma. Kariuomenė reikalinga ne tik karo, bet ir taikos metu. Taikos metu mokomės, kaip reikia kariauti, nes karo metu reikia tuoju veikti, o mokytis jau nebėra kada. Karas dažnai prasideda staiga, kartais visai netikėtai, nes niekas iš anksto nežino priešo — užpuoliko juodųjų minčių.

Dideli dalykai įvykdomi tik per didelį pasiryžimą ir pasiaukojimą, nes tokie dalykai savaime neįvyksta. Mes ir savo nepriklausomybę atgavome tik tokia kaina. Ši kaina vaizdžiai ir reikšmingai išreikšta šiais žodžiais: „Per amžius budėję — laisvę laimėjome per aukas ir pasišventimą“.

Mums visuomet malonu prisiminti Kęstučio, Algirdo ir Vytauto Didžiojo laikų galingą Lietuvą, kuri mums sudaro didelę garbę. Tų laikų lietuviai todėl buvo stiprūs ir nenugalimi, kad jie žūt būtu buvo pasiryžę laimėti ir apginti savo žemę. Jie buvo narsūs ir atkaklūs karžygiai, kurie savo savotišką karinę prievolę atlikdavo pavyzdgingiausiai. Pasigirdus priešo užpuolimo pavojaus trimitams ir suliepsnojus laužams, lietuviai vienu akimirksniu susispiesdavo į kariuomenės eiles ir, nedelsdami ir nesvyruodami, tuoju puldavo įsiveržusį priešą. Priešas dažniausiai būdavo žymiai gausingesnis už lietuvius, tačiau narsūs lietuviai mirties nebijojo, nes gerai žinojo, jei jie bendromis jėgomis priešo nesutriuškins, tai priešas juos paskirai lengvai išnaikins su jų šeimomis ir turtu.

Gerai įsidėmėkime, kad lietuviai anais laikais savo nepriklausomybę buvo praradę ne karo lauke, bet dėl nelemtos ir pragaištingos unijos su Lenkija.

Netekę nepriklausomybės ilgai svetimiams vergavome. Dabar vėl laisvi tvarkomės, kaip mums patinka. Daugelį mūsų karių, bežemių ir mažazemių valdžia ap rūpino žeme, kaimai baigiami skirstyti į vienkiemius ir viskas eina geryn. Visa tai reikia branginti, saugoti ir, reikiant, ginti.

Dabar neramūs laikai: visi smarkiai ginkluojasi, kitas kitu nepasitiki, o vakarų kaimynas mums net pradeda grasinti. Visa tai mums primena, kad dabar pats laikas susiprasti, sukrusti ir savo jėgas stiprinti. Jei to nepadarysime, tai priešas mus gali nukariauti, o tuomet vėl būtume nelaimingi, vėl ateitų liūdnos, tamsios dienos: grįžtų svetimųjų priespauda, priešas atimtų iš naujakurių (savanorių, šiaip karių, bežemių ir mažazemių) gautuosius sklypus ir juos išdalytų savo kariams ir atgabentiems į mūsų kraštą kolonizatoriams.

Jei šios nelaimės mus ištiktų, tai savo nepriklausomybę dar kartą iškovoti būtų labai sunku, o gal ir

visai nebeįmanoma, nes priešas — okupantas visomis jėgomis priešintųsi.

Kad taip neatsitiktų, t. y., kad galėtume išsaugoti savo nepriklausomybę, mums, anot ministerio pirmo ninko Tūbelio žodžių, reikia štai ko: „Jei buvome iš geležies, tai šiandien turime būti iš plieno“. Mums reikia nieko nesigailint smarkiai stiprinti ir remti savo kariuomenę, kuri yra tikriausias nepriklausomybės laidas. Kad tai lengviau pavyktų, reikia giliai pajusti, kad karinė prievolė — šventa kiekvieno pareiga, nes kariai — tautos viltis, pasitikėjimas, garbė, laisvės saugotojai.

Pašauktieji karinės prievolės atlikti (kaip naujokai ar atsargos kariai) turi skirtu laiku stoti į kariuomenę, sąžiningai ir su meile eiti pavestas pareigas ir, reikiant, taip ginti savo mylimą tėvynę, kaip ją gynė mūsų didvyriai kariai — Juozapavičius, Eimutis, Lukšys ir kiti brangūs tėvynės sūnūs.

Vienas pavyzdingas mūsų karys, žuvęs prie Dauguvos krantų, eil. K. Skinulis, taip yra pasakęs: „Niekai gyvybė, jei šalis vėl būtų priešų paverpta“. Tai buvo ne vien žodžiai, bet, kaip matome, juos ir didvyriški darbai lydėjo. Priešas su kariuomene, kurioje yra tokių pasiryžėlių, skaitosi ir jos vengia, nes iš anksto žino, kad pirmyn galės žygiuoti tik per jų lavonus, tirštai nuklodamas karo lauką ir savo nukautaisiais.

Kai žmogų pradeda kankinti liga, jis iš pradžių neina pas gydytoją, mažydamas, kad ir be gydytojo pagelbos pagysias, bet kai dalykai eina vis blogyn, ligonis tuomet jau kreipiasi pas gydytoją, kuris jį apžiūrėjęs pasako, kad reikia padaryti operaciją, nes, atvirksčiai, gresianti mirtis. Ligonis labai nusimena, nes bijo operacijos, ir delsia, tikisi, kad gal ir taip kaip nors pasveiksias, bet kai jį suremia nebepakenčiami skausmai, pagaliau jis ryžtasi iškęsti operacijos skausmus, kančias, nes tik šia kaina begalima išgelbėti savo gyvybę. Panašiai būna ir tautos, valstybės gyvenime.

Dar gerai prisimename labai sunkius okupantų laikus. Kentėta, palyginti, neilgai, bet daug iškentėta: okupantai grobė mūsų turtus, žmones visaip kankino ir juos badu marino, lietuviškumą naikino — mūsų tautai grėsė mirties pavojus.

Šitokių atvejų, ar priešui užpuolus, tauta, valstybė nepaprastai trokšta gyventi, išsivaduoti, o priemonė visa tai pasiekti — mūsų nenugalimieji ginklai, narsioji kariuomenė. Šitokią rimties valandą kariai, šventai vykdydami savo karinės prievolės pareigas ir priesaiką, per savo aukas, kraują išgelbsti valstybės nepriklausomybę, kaip ligonis savo gyvybę operacija.

Ir kitose srityse (ne kariškose) dideli ir svarbūs dalykai įvykdomi taip pat per didelį pasiryžimą, nepalaužiamą valią ir pasiaukojimą. Šiuo atveju, kaip pavyzdį, dar kartą prisiminkime mūsų tautos didvyrių Dariaus ir Girėno garbingą žygį.

Kada Lietuva buvo rusų priespaudoje, tai lietuviai buvo verčiami tarnauti rusų kariuomenėje — atlikti joje karinę prievolę. Lietuviams ši prievolė buvo baisus ir neapkenčiamas dalykas, todėl jie jos visokiais būdais norėdavo išvengti. Nenuostabu, kad anais laikais lietuviai buvo nusistatę prieš karinę prievolę. Be to prisiminkime, kad lietuviai, aplamai, prieš rusų val-

džia buvo nusistatę, nes ji buvo mūsų prispaudėja ir lietuviybės naikintoja.

Dabar esame laisvi ir turime savąją kariuomenę tautos idealams siekti ir ginti. Dabar kariuomenėje savąja kalba kalbame ir karinę prievolę atliekame Lietuvoje — tarp savųjų, todėl dabar nebėra visų tų priešasčių, dėl kurių lietuviai rusų laikais vengdavo karinės prievolės.

Deja, ir laisvoje Lietuvoje dar yra tokių žmonių, kurie negali atsikratyti neigiamos ir karinės prievolės pažiūros. Tokios pragaištingos pažiūros padaro tai, kad ir mūsų kariuomenėje dezertyravimas yra ne svetimas dalykas.

Dezertyravimą skatina, plečia ir priešvalstybiniai gaivalai, svetimų valstybių agentai, kuriems rūpi susilpninti mūsų kariuomenę ir jos drausmę. Jie išibrauna ir karių tarpą ir kursto juos bėgti iš kariuomenės, netarnauti joje, už tai žadėdami visokius „rojus“. Nelaimingas tasai, kuris tokių kurstytojų paklauso, nes jis žadėtąjį „rojų“ randa kalėjime.

Nesusipratusieji lietuviai ir nusistačiusieji prieš Lietuvą jos piliečiai, norėdami išvengti karinės prievolės, skirtu laiku dažnai nestoja į naujokų ėmimo komisijas ir dumia į užsienį, priimtįjeji į kariuomenę skirtu laiku į ją neatvyksta ir slapstosi, o jau tarnaują kariuomenėje pabėga iš jos ir slapstosi čia pat Lietuvoje arba pasprunka į užsienį (kiti nuvyksta net pas Lietuvos priešą). Šios kategorijos žmonių tarpe yra ir tokių, kurie tuo pat tikslu tyčia nusikerta pirštą, persišauna ranką arba kitaip susižaloja, rūko ir geria visokias „žoleles“, simuliuoja ir t. t.

Koks tolesnis tokių žmonių likimas? Pabėgusiųjų į užsienį pyragai nelaukia, nes ir ten, kaip ir visur, yra bedarbių. Jei kas turi kiek pinigų, tai užsienyje gyvena, kol jų pritrūksta, o vėliau arba patsai grįžta į Lietuvą, arba į ją būna ištremiamas. Tokį grįžusį „svečią“ policija tuojau „priima“, nes jo pavardė jau seniai figūruoja ieškomųjų sąrašė, ir perduoda teismui.

Tie, kurie Lietuvoje slapstosi, taip pat yra nelaimingi. Jie savo kilimo vietoje ir pas gimines negali gyventi, nes jų ten pirmiausia policija ieško. Svetimieji tokius abejotinus tipus be noro ir neilgam pas save priima, o kas dezertyrus slepia ir tuojau nepraneša apie juos valdžios organams, tam už tai gresia teismo bausmė. Taigi, dezertyrams belieka eiti per žmones ir visų bijoti arba bastytis po laukus ir miškus, kaip tiems pamišusiems žmonėms, kurie niekad ir niekur neranda sau vietos ir ramybės.

Todėl p. Šiugždinis savo eilėrašty apie tokius dezertyrus visai teisingai yra pasakęs: „E, bailys greičiau pražūva besislapstydamas nuo kulku, negu tas, kuris pasiryžęs atakuoja priešų pulką“.

Dezertyrai, besislapstydami ir gyvendami sunkiose, nežmoniškose sąlygose, dažnai peršala, nustoja sveikatos, tampa invalidais ar dingsta be žinios.

Baisiausias likimas tų karių, kurie pabėga pas priešą. Tokiems kariams priešas pasiūlo grįžti į jų tėvynę šnipinėti jo naudai, už tai jiems mokėdamas tik centus.

Tokiems šnipams nesiseka, nes jie šio darbo nemoka ir tuojau pakliūva į policijos rankas. Jie, kaip pabėgę kariai, visur žinomi, įrašyti į ieškomųjų sąrašus. Šitokiais atvejais jie teisme atsako dvigubai, būtent, už pabėgimą pas priešą ir šnipinėjimą. Nesutikę

šnipinėti negauna nei darbo, nei leidimo svetur gyventi — ištremiamas atgal.

Šnipų likimas visiems žinomas — mirtis arba, geriausiu atveju, ilgiausi metai sunkiajame kalėjime.

Visi tie, kurie visokiais būdais žaloja savo sveikatą, vykdo didžiausią kvailystę, nes sveikata juk žmogaus brangiausias turtas, o be sveikatos žmogus niekam nereikalingas, niekam netikęs.

Tokie žmonės, žinoma, nenori visam amžiui sugadinti savo sveikatą, o tiktai trumpam laikui, kol gydytojai ir komisijos apžiūrės ir paleis nuo karinės prievolės. Tačiau visokie vartojamieji nuodai bei kirvis jų nesigaili — šie padariniai galioja ilgam laikui, net ir visam amžiui.

Savo sveikatos žalotojai ir simulantai, būdami paprasti žmonės, veltui nori pagudravoti, apgauti mokytus savo viršininkus, gydytojus, tardytojus ir teisėjus, kurie, pasinaudodami mokslo priemonėmis, išradimais, ekspertais, lengvai nustato žalotojų piktą valią — nusikaltimą.

Dabar pažiūrėsime, kokias bausmes įstatymai nustato minėtiems nusikaltėliams — karinės prievolės vengėjams.

1) Už pabėgimą iš kariuomenės taikos metu baudžiama nuo 2 iki 6 metų sunkiuoju kalėjimu;

2) už pabėgimą karo metu — nuo 4 iki 20 arba iki gyvos galvos sunkiuoju kalėjimu, arba mirties bausmė;

3) už pabėgimą pas priešą baudžiama mirties bausmė; taip pat baudžiami ir mėginę pabėgti į priešą, bet sutrukdyti dėl ne nuo jų pareinančių aplinkybių. Kad būtų aiškiau, tenka pabrėžti, jog aukščiau nurodytos bausmės taikomos ir visiems tiems, kurie, būdami priimti į kariuomenę ir turėdami skirtu laiku

Ulonas šveičia sau kardelį

Dmt. Čibo foto

į ją atvykti, norėdami karinės prievolės visai išvengti, į kariuomenę neatvyksta (taikos arba karo metu), arba pabėga pas priešą;

4) už vengimą, nors ir laikinai, eiti karo tarnybą norint visiškai nuo jos išsivaduoti, arba išsivaduoti nuo tarnavimo kariaujančioje armijoje, arba tikrai nuo dalyvavimo, nors ir laikinai, karo žygiuose, parodžius arba pristačius liudijimą apie prasimanytą ligą, arba kitu koku apgaulingu būdu, kaltininkas baudžiamas: taikos metu, — nuo 2 iki 6 metų sunkiuoju kalėjimu; karo metu, neatsižvelgiant, kame pasišalinta, sunkiuoju kalėjimu nuo 4 iki 20 metų, arba iki gyvos galvos, arba mirties bausme;

5) kaltininkas, kuris vienu iš ketvirtame punkte paminėtųjų tikslų pats savo arba kito žmogaus pagalba tyčiomis susižeidžia, arba neleidžia žaizdoms gyti, arba padaro kitos kokios nors žalos savo sveikatai, baudžiamas kaip ir ketvirtame punkte nurodyta.

Kaip matome, ir bausmės už tokius didelius nusikaltimus yra atitinkamos, aštrios. Kai nuteistieji jas atlieka, išeina iš kalėjimo, jie jau būna gerokai pasenę, sunykę, peržydę; ir taip liūdnai tokie asmenys praleidžia savo geriausius gyvenimo dienas — žydinčią jaunystę, kuri tik kartą būna ir žmogų taip nepaprastai džiugina.

Nuteistieji aukščiau nurodytomis bausmėmis netenka ir svarbių teisių; jie, pavyzdžiui, netenka šių teisių ir t. t.:

1) laipsnių; 2) ordinų ir kitų vyriausybės teikiamų pasižymėjimo ženklų; 3) garbės vardų; 4) pensijų ir yra pašalinami iš visų valstybės, bažnyčios, savivaldybių ir visuomenės pareigų; 5) būti rinkėjais arba renkamaisiais savivaldybių arba visuomenės susirinkimuose; 6) eiti valstybės, savivaldybių ar visuomenės tarnybą; 7) eiti tarnybą kariuomenėje arba laivyne; 8) eiti bažnytinės pareigas; 9) būti rūpintoju arba globėju; 10) būti viršininku, auklėtoju arba mokytoju visuomenės arba šiaip kieno mokykloje, taip pat naudotis namų mokytojo teisėmis; 11) būti trečiųjų teisėju, taip pat konkurso valdybos arba administracijos nariu, prisiėkusiuoju globėju, prisiėkusiuoju sprendėju, prisiėkusiuoju advokatu arba įtikėtiniu byloms, kurios eina valstybės, savivaldybių, miestų arba visuomenės įstaigose.

Taigi, karinės prievolės vengėjai, kaip jau minėjome, kiekvienas įvairiai kenčia kol pakliūva į teismo organų rankas, toliau kenčia kalėjime, atlikdami bausmes, ir, pagaliau, kenčia dėl to, kad nustoja teisių; visa tai yra jų pačių sau pasiimtoji bausmė. Dėl tokių asmenų likimo kenčia ir jų tėvai, kurie giliai susigraudena, susirūpina, ilgą laiką išvargsta ir, kartais, nebesulaukdami savo vienintelio maitintojo — sūnaus kalinio, per anksti į kapus nueina.

Gal dar didesnis sielvartas ir skurdas ištinka tokių nusikaltėlių nelaimingas žmonas ir vaikučius.

O tie, kurie gražiai atlieka šventąją karinę prievolę, patys yra laimingi ir jų artimieji. Tokie kariai kariuomenėje giliau pažįsta savo tėvynę, įgyja gyvenimui reikalingų žinių, daugiau išsimokslina, pasidaro visuose reikaluose atsparūs ir todėl vėliau dažnai gana net geras vietas.

Man daug kartų teko ginti Kariuomenės Teisme dezertyrus ir kitaip nusikaltusius karius ir prisiklausyti, kaip jie teisme teisinasi. Daugumas jų teisinasi neišmanymu — tamsumu, kiti draugų prikalbėjimu, vėjavaikiškumu — kvailumu. Vienas dezertyras, kurį

gyniau, paprašė, kad teismas jam paskirtų sunkių darbų kalėjimo bausmę. Pirmininkaujančiam teisme paklausius, kodėl jis, teisiame, prašo tokios didelės bausmės, kuri surišta su teisių atėmimu (iš kaltinimo pusės buvo pasiūlyta mažesnė bausmė), jis atsakė: „Paduosiu malonės prašymą ir man Ponas Prezidentas teises grąžins“.

Iš šio atsakymo matome, kad neišmanėliai dezertyrai mano, kad kaip jie lengvapėdiškai nusikalsta, taip jiems lengvai bus ir teismo atimtosios teisės grąžintos.

Šia proga pravartu pabrėžti, kad Malonės Įstatyme (Vyr. Žin. Nr. 332 1930 m.), pagal kurį Respublikos Prezidentas nuteistiesiems teikia malonę, yra dėsni, kuriuo pasiremiant malonės prašymai, jei juose nėra naujų aplinkybių, Respublikos Prezidentui nepristatomi (pirmasis malonės prašymas visuomet pristatomas, jei ne per anksti paduotas, jei išskaitomai ir suprantamai parašytas ir leistino turinio).

Karinės prievolės vengimas yra, kaip žinome, žalingas kariuomenei ir patiems jos vengėjams, todėl su šiais nusikaltimais visur aštriai kovojama.

Tautiniai susipratusiose tautose dezertyrų beveik nėra, nes ten karinės prievolės svarbumas ir jos būtinas reikalingumas visiems, net iš mažens, aiškus, suprantamas.

Mes, lietuviai, esame ne gausingi, todėl kokybiniai turime būti galingi. Visi turime stengtis, kad kiekvienas mūsų karys būtų tikras ir patikimas tėvynės gynėjas. Šiai ypatybei pasiekti svarbi priemonė — kuo plačiausiu mastu skiepyti, aiškinti karinės prievolės jausmo kilnumą. Čia geriausiai galėtų patarnauti mokytojai, dvasininkai, rašytojai ir t. t. Iš mažų dienų reikia mokyti žmogų pamilti ir gerbti kariuomenę, karius, jų tarnybą, pareigas. Šia kryptimi pirmiausia ir daugiausia turi pasidaruoti pradžios mokyklų mokytojai, kurie turi gražią, gausią ir kasmet kintančią jautrių vaikų — mokinių auditoriją.

Tokiems vaikučiams reikia skirti specialias paskaitas apie mūsų kariuomenės nuveiktus didelius darbus, apie atskirus karžygius, apie karių tėvynei reikalingumą ir svarbumą, apie karinės prievolės visiems šventumą ir t. t. Temų visuomet atsiras, tik reikia ypač šiais laikais karščiau užsidegti tėvynės meile ir pajusti pareigą iš mažens rengti pavyzdžius ir nenugalimus karius. Ir eilinių pamokų metu vaikučiams galima rasti gražių pavyzdžių iš kariuomenės gyvenimo apie pasiaukojimą, narsumą, tėvynės ir artimo meilę. Visų kitų mokyklų mokytojai šį darbą turėtų varyti toliau — giliau ir plačiau. Švietimo Ministerija šiam darbui mokytojams turėtų nustatyti privalomas gaires. Iš rašytojų šiuo reikalu laukiame patraukiančių veikaliukų.

Baigdamas šiuo reikalu noriu priminti mūsų Vyriausiojo Ginkluotųjų Jėgų Viršininko, Respublikos Prezidento, įsidėmėtinus ir skubiai vykdytinus šiuos žodžius: „Kiekvienas jaunikaitis privalo nekantriai laukti tos valandos, kada jam teks stoti kariuomenėn, ir jon įstojęs džiaugdamasis tarnauti ir didžiulis esąs Lietuvos karys. Taigi paniekos verti būtų tie jauni žmonės, kurie šiaip ar taip vengtų karinės prievolės. Tokių, deja, mūsų krašte vis dar netrūksta. Reikia tikėtis, kad mūsų mokytojai paruos priaugančias kartas tokias, kad jų eilėse nesiras nė vieno berniuko, kuris nesvajotų būti Lietuvos kareiviu“.

Kpt. Kuginis

Kaimo jaunimo pažiūros į kariuomenę

Rašant „Kary“ apie kaimo jaunimą dažnai pažymima, kad kaimo jaunimas nesupranta kariuomenės reikšmės tautos gyvenime, neteisingai informuotas apie kariuomenės tarnybą, ją įsivaizduoja labai blogomis spalvomis, todėl kariuomenės tarnybos bijo, vengia ir t.t. Žodžiu, tuo atžvilgiu į kaimo jaunimą įprasta žiūrėti abejingai. Ši atgyvenusi pažiūra užsilikusi iš rusų verguvės laikų ir ją negalima taikyti dabartiniam kaimo jaunimui. Ir tie, kurie šią pereitų laikų pažiūrą drįsta ir „Kary“ taikyti dabartiniam kaimo jaunimui, drąsiai galima tvirtinti, kad tikrai nepažįsta dabartinio kaimo jaunimo dvasios, nežino idėjų, tėvynės meilės dydžio ir tautinio išsiauklėjimo lygmens pakilimo. Pažiūra, kuri tiko verguvės laikais augusiam jaunimui, negali būti taikoma šių dienų kaimo jaunimui.

Dabartinis kaimo jaunimas savo galvosena ir pažiūromis į kariuomenę griežtai skiriasi nuo pereitų laikų kaimo jaunimo.

Pereitų laikų kaimo jaunimas, kuris buvo priverstas tarnauti svetimiesiems ir ten patyrė daug vargo ir kančių, suprantama, į kariuomenę žiūrėjo labai abejingai ir kariuomenės tarnybos bijojo ir vengė. Šių dienų jaunimas į kariuomenės tarnybą žiūri visai kitomis akimis. Dabar kiekvienas kaimo jaunuolis žino, kas yra kariuomenė, kam ji laikoma ir supranta kario pareigų kilnumą ir garbingumą. Šiandien kaimie nerasime nė vieno jaunuolio, kuris bijotų ir vengtų karo tarnybos. Atvirkščiai, kiekvienas dega noru tarnauti kariuomenėje ir būti garbingu kariu. Žinoma, pasitaiko ir tokių jaunuolių, kuriems nepatinka savotiškai suvaržytas, drausmingas kario gyvenimas ir visa kariuomenės santvarka. Tačiau tik todėl, kad kariuomenėje reikia dirbti ir nėra vietos tinginiams. Visi tokie karo tarnybos vengiantieji jaunuoliai yra lengvabūdžiai ir tinginiai ištižėliai. Blaivių jaunuolių tarpe tokių „pacifistų“ nerasime nė vieno.

Tačiau šios retos išimtys negali turėti įtakos kaimo jaunimo pažiūroms į kariuomenę.

Juk tokių, karo tarnybos vengiančių jaunuolių, pasitaiko ir inteligentinio jaunimo tarpe.

Dabar, pažinę kaimo jaunimo pažiūras į kariuomenę, pažiūrėkime, kurių priežasčių dėka kaimo jaunimas, kuris seniau karo tarnybos bijojo ir jos vengė, dabar veržiasi į kariuomenę tarnauti. Šių priežasčių yra labai daug ir jas visas būtų sunku suminėti. Čia pažymėsiu tik kelias svarbiausias. Pirmiausia — tėvynės meilė. Dabartinis kaimo jaunimas augo, brendo ir mokėsi jau atgavus tėvynei laisvę. Lankydamis mokyklas kaimo jaunuoliai sužinojo didžią, garbingą praeitį ir garbingus praeities didvyrių žygius. Garbinga praeitis jau mokyklos suole sėdinčio vaikučio širdyje įžiebta tėvynės meilės kibirkštėlė. Laisvo gy-

venimo aplinka, organizacijos, spauda iš šios giliai glūdinčios kibirkštėlės įžiebta karštą galingą tėvynės meilės ir patriotiškumo liepsną. Ir dabar kiekvieno kaimo jaunuolio širdyje tėvynės meilės jausmas yra didelis, stiprus, galingas.

Žaliojo kaimo jaunimas myli tėvynę ir brangina jos laisvę. Jis supranta, kad kariuomenė tėvynės laisvės saugotoja. Be kariuomenės tauta negali gyventi, nes ją tuojaus pagrobtų įvairūs priešai. Todėl kiekvieno tėvynės sūnaus pareiga išmokti vartoti ginklą ir būti geru kariu — narsiu kovotoju. Kaimo jaunimas su noru eina atlikti tą šventą, garbingą ir būtiną pareigą. Kaimo jaunimas mato ir supranta kariuomenės naudą ir reikšmę jaunuolio auklėjime. Mato tą naudą, kurią jaunuoliui duoda kariuomenė ir tą didelį skirtumą tarp kariuomenėje tarnavusio ir netarnavusio jaunuolio.

Į kariuomenę išeina paprasti jaunuoliai, o kai grįžta tai nė pažinti negalima. Išeina mažiau išsiauklėję, neišsilavinę, nevikrūs, o grįžta išsilavinę, mandagūs, energingi. Su platesniais visuomeniniais akiračiais — nauji žmonės. Daugumas išeina silpni, susilenkę, kuproti, o grįžta į atsargą tiesūs, stiprūs, plačiomis krūtinėmis. Kariuomenėje nuolatinis darbas, sportas, gimnastika ir planingas fizinis auklėjimas užgrūdina jėgas ir sustiprina sveikatą.

Be to, kariuomenė sustiprina žmogaus valią, ugdo pasitikėjimą savimi ir iš didžiausio pesimisto padaro atkaklų kovotoją, kuris kiekvienoje kovoje bus nenugalimas ir kovą laimės. Kaimo jaunimas visa tai pastebi ir tinkamai įvertina.

Kaimo jaunimą vilioja ir linksmas, įdomus kario gyvenimas. Kada per radio transliuojami „kariuomenės pusvalandžiai“, visi radio aparatai būna apgulti jaunuolių — būsimųjų karių.

Linksmos, gaivališkai galingos karių dainos, muzika ir kario gyvenimą vaizduoją scenos vaizdeliai jaunuolių širdyse sukelia pasigerėjimą, ilgesį ir didžiausią troškimą būti kariu. Kiekvienas kaimo jaunuolis trokšta būti kariu, nors kario gyvenimas nelengvas, bet galingas, įdomus ir linksmas.

Didelį darbą kaimo jaunimo kariniam išauklėjime atliko ir „Karys“. Jis jau šešis metus keliaudamas po viso krašto mokyklas tapo geriausiu ir įtakingiausiu kaimo jaunimo draugu ir bičiuliu. „Karys“ kaimo jaunimui įdiegė kariuomenės meilę ir apginklavo plienine valia ir nepalaužiamu pasiryžimu. Jis kaimo jaunimą parėngs tokiais kariais, kurie sudarys ginklo pajėgą.

Kaimo jaunimas gyvas, budrus ir myli tėvynę. Jis mokės dėl tėvynės kovoti, jai aukotis ir dėl jos mirti. Lietuva, turėdama tokią jaunimą, gali būti rami dėl savo ateities.

Kai pasigirs karo trimėtas, kaimo jaunimas tuoj stos į kovą.

Andr. Titlius

Ją žavėjo mūsų dainos...

(Iš kariūnų gyvenimo)

1.

Mūsų kursas kartą ar du kartu savaitėje renkasi savo klube dainų pamokoms. Jaunas, energingas lektorius išmoko mus dainų, kuriomis žavime žmones. Jie dainuojančią kuopą toli palydi.

2.

Viskas skęsta rūke. Pilkame, lengvučiame, lyg nuotakos drabužis. Kareivinės, didingas Vytauto paminklas tame rūke atrodo lyg pasakoje.

Mūsų kursas susirinkęs dainų pamokai. Jaukiame klube skamba dainos. Pasigirsta aštrus lektoriaus balsas.

Raitininkų kariūnų eilės

Gaižučio foto

Sėdžiu prie lango. Žvilgsniu klaidžioju rūke paskendusiame rajone... Čia pat už lango pasigirsta smulkučiai žingsniai.

Žiūriu. Drėgnu šaligatviu eina maža mergytė. Rankutėje nešasi krepšelį, kuriame įklota pora laikraščio lapų.

Jos jaunutis veidelis gerokai pablyškęs. Iš po garbanomis apklotos kaktos žvelgia dvi didelės juodos akys... Mes užtraukiam.

— Mūsų eina visas pulkas!...

Mergytę lyg kaltę prikalė prie šaligatvio dainos posmas. Ji pasistatė krepšelį ir rūpestingai perbraukė rankute savo plaukus. Jos veide spindėjo vaikiškas džiaugsmas.

Atidžiai žiūriu į ją. Mūsų žvilgsniai susitinka. Ji krūpteli. Paskubomis stveriasi krepšiuoką, tačiau vėl:—

— Skrenda aidas girioms, gojais... —

Mergytė sustoja. Ją žavi daina, bet ji bijo dainuojančių, nueina.

3.

Rūkas sunyksta su vakaro sutemomis. Dainuojame valandą. Antrą. Pagaliau baigta.

Linksmi klegėdami veržiamės pro duris. Esu beveik tarp pirmųjų.

Lauke. —

Šalia laiptų, prie pat klubo palangės sėdi mergytė ir žiūri į mus. Viską užmiršusi ir krepšiuoką, ir vešlius savo plaukus, kurie jai krinta ant kaktos.

Ji išsėdėjo prie lango dvi valandas. Pilkame ir šaltame rūke. Mūsų dainų beklausydama.

Noriu sulaikyti draugus ir papasakoti jiems apie ją. Bet jie visi skuba. Turiu ir aš neatsilikti. —

4.

Dabar rūkas visada man primena mergytę palangėje, klausančią mūsų dainų.

Dažnai einame dainuoti ir rūkas pakyla, bet ji neateina mūsų dainos pasiklausyti.

Sėdžiu prie lango. Ir vis prisimenu ją. Vis negaliu pamiršti mergytės rūke.

Kar. Balys Šidlauskas

NORS RANKA DREBA, BET IDOMU

Marijonų gimnazija Marijampolėje kariniam išsilavinime sparčiai žengia pirmyn. V-oji klasė susipažino su šautuvu, dabar mokosi apie kariuomenės santvarką. Vyresnės klasės susipažįsta su granatom, cheminėmis dujomis. Idomu paimti rankas tikrą granatą, dar idomiau ją užtaisyti (nors ranka dreba, dedant kapsulę). Taip pat mokomės apsisaugoti nuo cheminių dujų. Susipažįstame su dujokaukėmis. Per pertraukas užsidėję dujokaukas vaikščiojame po koridorius, o vaikai žiūri ir juokiasi... Mokiniai šnekasi: „Idomus tasai karo mokslas! Kad taip vietoj graikų kalbos būtų karinis parengimas!“

Sakalas

IR MES TRAUKIAM RYTMETINĘ

Į Kaišiadorių progimnaziją ir stalių amato mokyklą paskirti nauji karinio parengimo instruktoriai. Į pirmąją — ats. jaun. ltn. mok. Nastopka ir į antrąją — ats. jaun. ltn. Graželis. Karinis moksleivių parengimas smarkiai pagyvėjo. Ypač sparčiai žengia pirmyn stalių amatų mokykla. Čia mokiniai patys pasidirbdino iš medžio šautuvų modelius ir karinis parengimas vyksta kaip ir kariuomenėje. Be to, šioje mo-

kykloje įvestas ir „rytinis pasivaikščiojimas“, per kurį mokiniai turi progos ir padainuoti. Taip rytais tenka matyti amatininkus, paraudusiais veidais, gražia kariška rikiuote traukiant: „Į kovą į kovą“, „Juodbėriai, galvas aukšty“, „Šėriau žirgelį“ ir kitas kariškas dainas. Pažymėtina, kad mokiniai karinį parengimą stengiasi didžiausiu noru ir pasiryžimu atlikti. Reikia tikėtis, kad Kaišiadorių moksleiviai karių eiles papildys rimtais ir kariškų dalykų jau mokančiais vyrais.

J. Marma

VISUOMENĖ SUGYVENA SU HUSARAIŠ

Kaune kiekvieną sekmadienį apie 11 val. gali pastebėti renkantis būrius žmonių prie įgulos bažnyčios ir apstojant gatvės iš visų pusių. Netrukus pasirodo iš bažnyčios husarų pulko kariai. Judėjimas sustoja. Vėsi žiūri, kaip husarai rikiuojasi, lygiuoja, o kai orkestras užtraukia maršą, visų akyse galime pastebėti šypseną. Žygiuojančius dar toli palydi akimis. Žiūri gražaus ėjimo ir domisi jų gražia uniforma.

Taip būna kiekvieną sekmadienį.

Vyr. pusk. Liškevičius

KARIUOMENĖS GYVENIMAS

PANEVŽIO APSKRITIES SAVANORIŲ KŪRĖJŲ KONGRESAS

Lapkričio 23—24 d. d. Panevėžy bus Panevėžio apskrities savanorių kūrėjų kongresas.

Lapkričio 23 d. 8 val. ryto savanoriai kūrėjai renkasi į šaulių teatrą ir registruojasi. 10 val. vyksta į pamaldas įgulos bažnyčion, kur dalyvauja kariuomenės šventės proga ir kariuomenė. 13 val. paradas. Po parado bendri savanorių kūrėjų pietūs. 17 val. paskaita šaulių teatre ir 19 val. kariško — patriotiško pobūdžio kino filma.

Lapkričio 24 d. 5 val. savanoriai žygiuoja į Pajuostę. 7—13 val. šaudymas kovos šoviniiais; šrateliais prisišaudymas. Jei bus laiko, pamaldose dalyvaus Pajuostėje — pulko įrengtoje bažnyčioje. Atliekamu laiku atšaudžiusieji susipažįsta su naujais pestininkų pabūklais. Manoma, kad tą dieną į Pajuostę art. pulkas atveš vieną naujausių art. pabūklų savanorius supažindinti. 13 val. prizinis šaudymas kovos šoviniiais. 14 val. žygis į Panevėžį su apsauga (manevras). 16 val. bendri pietūs, dalyvaujant aukštiesiems viršininkams. Vėliau sveikinimai, kalbos ir pasilinksminimas.

Laukiama atvykstant apie 700—800 savanorių kūrėjų. Kviečiama kariuomenės vadovybė dalyvauti kongrese.

Šis kongresas bus dėl mūsų kovų paliaubų 15 metų sukakties pareikšti mūsų vyriausybei ir kariuomenei ištikimybę ir solidarumą ir kartu pademonstruoti mūsų priešams, kad savanoriai kūrėjai budėjo, būdi ir budės Nepriklausomos Lietuvos sargyboje.

Geriausiams šauliams kovos šoviniiais visuomenė skiria prizus. Tikimasi, kad jų susidarys nemažas skaičius.

Vikrutis

NAUJI VETERINARIJOS PUSKARININKIAI

Lapkričio 11 d. karo veterinarijos valdyboje buvo surengti atsiųstiems iš įvairių kariuomenės dalių kareiviams, kaip baigusiems Gruzdžių aukštesniąją gyvulininkystės mokyklą, veterinarijos puskarininkio laipsniui įgyti egzaminai. Nustatytus egzaminus išlaikė visi. Jų rezultatai šitokie: 36% išlaikė gerai, o likusieji — patenkinamai.

Išlaikiusieji egzaminus pakelti į jaunesniojo veterinarijos puskarininkio laipsnį ir grąžinti į savo dalis, iš kurių buvo atvykę.

Virš. A. Valančius

KARIAI RŪPINASI SPAUDA

Nors dar toli 1936 m., tačiau, 7 pėst. pulko I bataliono kariai pradėjo rūpintis ir teirautis, kokius laikraščius išrašius sau ir savo namiškiams. Kadangi kaime sunkiau sugauti keletą litų laikraščiams, tai visi likt. puskarininkiai namiškiams numatė išrašyti „Ūkininko Patarėją“ ir „Mūsų Rytoją“, o sau „Kari“, „Kardą“ ir t.t. Jaunieji kareiviai iš pirmojo pamatymo labai pamilo „Kari“ ir daugumas rengiasi jį pakviesti į kaimą.

San. pusk. M. Grinius

NEBUVO SIMULIANTŲ

2 p. pulko ryšių kuopoje nuo spalio 23 d. iki lapkričio 6 d. nebuvo nė vieno įsirašiusio į ambulatoriją. Tai aiškina, kad atsarginiai, kurie išėjo spalio 29 d., daugiausia ir lankė ambulatoriją. Likę kuopoje eiliniai pasiryžę nebeiti į ambulatoriją. Geras pavyzdys.

A. N.

ATSARGINIAI ORGANIZUOJASI

Spalio 29—30 d. paleisti į kariuomenės rezervus Joniškio apylinkės kariai, parvykę į savo gyvenamąsias vietas, uoliai rašosi į esamas apylinkėje organizacijas. Daugiausia stengiasi įsirašyti į šaulių eiles, kur karinė drausmė, mankšta ir statutai nesvetimi. Iš tarnavusių kariuomenėje ugniagesių komandose, dauguma rašosi į ugniagesių draugijas, o kai kurie savo iniciatyva stengiasi sukurti net atskiras kaimų ugniagesių k-das kovoti su gaisrais, kurie paskiausiai ypatingai dažnai naikina gyventojų turtą Joniškio apylinkėje.

A. J.

KARIUOMENĖS UGNIAGESIAI

Apdovanoti kariai-ugniagesiai. Lietuvos ugniagesių organizacijų sąjungos pirmininkas apdovanojo kariuomenės ugniagesių inspektoriaus pristatytus karius už nuopelnus ugniagesybai: a) II pėst. divizijos intendantą adm. plk. ltn. Grigaliūną ir 4 pėst. pulko ugn. k-dos viršininką kpt. Kazaną — „Artimui Pagalbon“ 2 laipsnio garbės ženklais; b) Kauno įgulos ugniagesių kapelioną kun. Jušką ir 1 inžinerijos bataliono ugn. k-dos v-ką j. ltn. Metelčiną — „Artimui Pagalbon“ 3 laipsnio garbės ženklais; c) ugniagesių komandų viršininkų padėjėjus 6 p. p. virš. Lašinską, 1 art. p. viršilą Skiotį, 1 inž. batal. viršilą Giedraitį, 2 p. p. vachmistrą virš. Jaglinskį, skyrininkus 9 p. p. virš. Sisą, 1 p. p. vyr. pusk. Jurelę, 7 p. p. vyr. pusk. Ivanauską, 9 p. p. vyr. pusk. Prišmontą, karo aviacijos vyr. pusk. Stanaitį, 4 art. p. vyr. pusk. Zivulskį, skyrininkų padėjėjus 4 pėst. p. virš. Vaitulionį, 8 p. p. vyr. pusk. Karnuševičių, šarvuotųjų rinktinės vyr. pusk. Niuniavą, felčerius 1 hus. p. san. vachmistrą Krasauską, 4 p. p. vyr. san. pusk. Čirpų, Vytauto Didžiojo kuopos vyr. san. pusk. Grigorą, 1 inž. bat. motorininką vyr. pusk. Šurkų, ryšių bat. ūkvedį vyr. pusk. Krikščilūną ir „Kario“ redakcijos sekretorių ats. vyr. pusk., Vyties Kryžiaus kavaliery, St. Butkų „Artimui Pagalbon“ medaliais.

Kariuomenės ugniagesių inspektorius savo ir visos kariuomenės ugniagesių vardu nuoširdžiai sveikina pasižymėjusius ugniagesybos dirvoje draugus, linkėdamas ir toliau ištikimai tarnauti Dievo garbei — artimo apsaugai.

Apie apdovanojimą paskelbta Įsakyme Liet. Ugn. Org. S-gai š. mėn. 6 d. Nr. 23.

NAUJA UGNIAGESIŲ KOMANDA

Paskiausiai Pagėgiuose 7 pėst. pulko I batalione sudaryta nauja nemaža ugniagesių k-da. Komandos v-ku paskirtas j. ltn. Masaitis ir padėjėju senas ir ugniagesyboje daug pasižymėjęs 2 kuopos virš. A. Kondrotas. Dabar komandoje pavyzdinga tvarka ir didelis ugniagesių susiklausymas. Dažnai atliekami įvairūs ugniagesybos pratimai ir pamokos.

San. pusk. M. Grinius

VOKIEČIŲ TANKAI

Vokiečių, o vėliau ir užsienio spaudoje pasirodė naujų vokiečių žvalgomųjų tankų fotografijos. Sprendžiant iš atvaizdų, nauji tankai sveria 3—4 t, ginkluoti 2 kulkosvaidžiais, pastatytais bokštelyje. Tankų konstrukcija žymiai patobulinta.

PĖSTININKŲ SUNKVEŽIMIAI

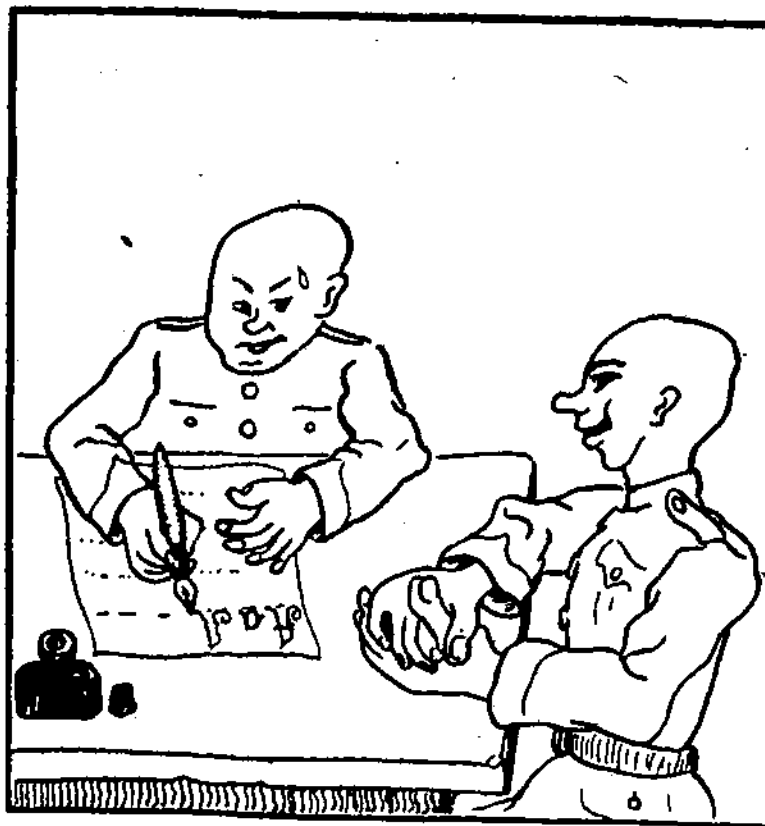
Norint sumažinti pėstininkų karių krūvį žygyje ir per kautynes, Belgijoje kiekviena pėstininkų kuopa aprūpinta 2 t sunkvežimiu, kuriame vežami karių daiktai. Vienam kareiviui tenka 6 kg žiemą ir 8 kg vasarą. „Militär-Wochenblatt“ žurnalo žiniomis batalionas turi 5 tokius automobilius, pulkas — 18.

PRIEŠLĖKTUVINĖ APSAUGA VATIKANE

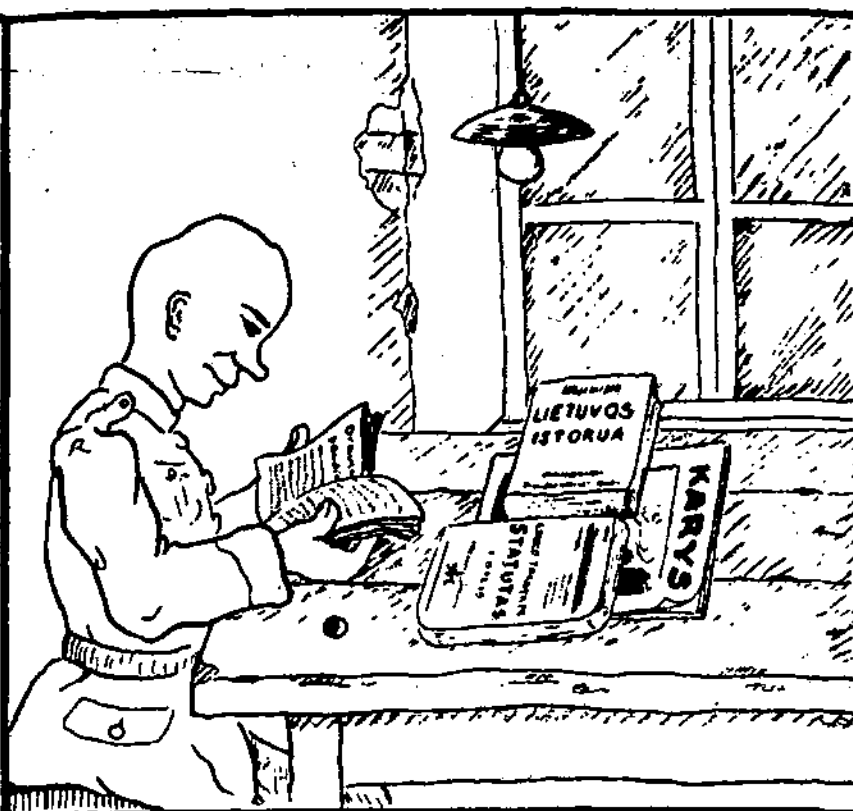
„Lot Polski“ rašo, kad Vatikano soduose pradėta statyti didelių slėptuvių, kurios bus sujungtos požeminiais tuneliais su šv. Tėvo ir dvasininkų butais bei gvardijos kareivinėmis. Slėptuvėse galės sutilpti visi Vatikano valstybės gyventojai, jei Roma bus užpulta prieš karo aviacijos.

Maža tesveria tautos teisę, jeigu jos neparemia kalavijas. A. Smetona

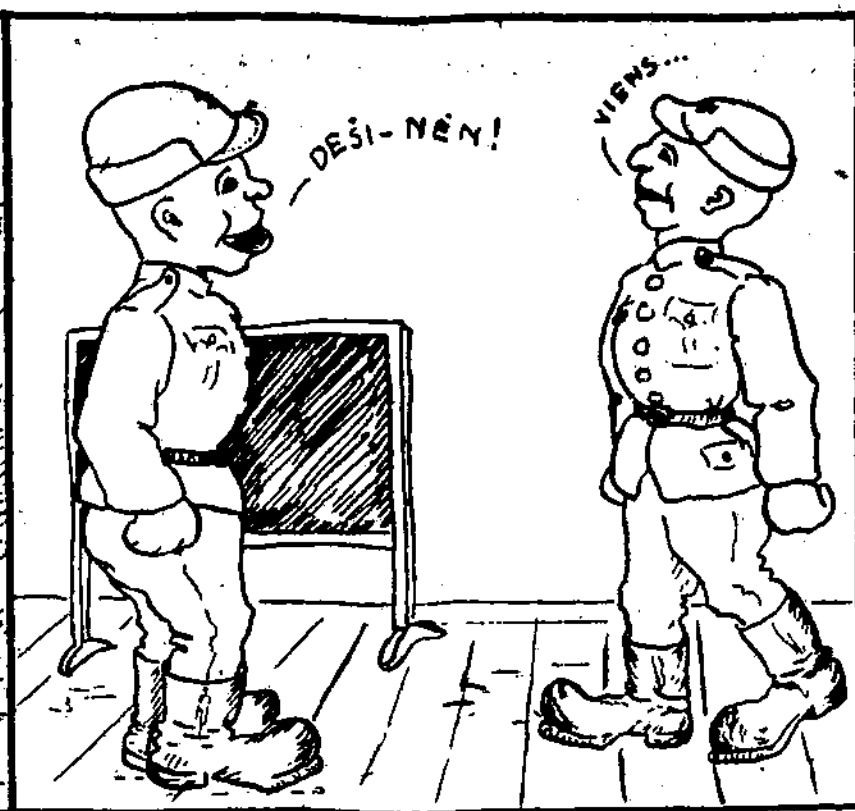
Antroji programos dalis

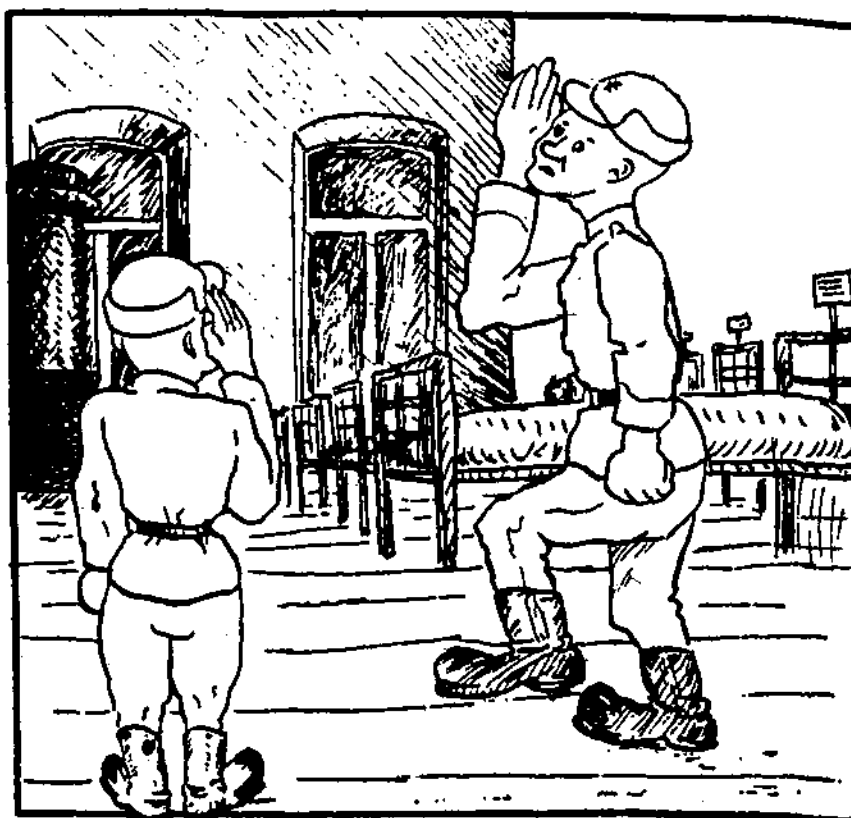
1. Gerą draugą Jurgį Malką
Pasikvietęs sau į talką,
Prašo Grigas pamokyti,
Kaip raides reikia rašyti.
Štai su drebančia ranka
Rašo jis pirmąją „A“.

2. — Kas su knyga bičiuliauja,
Tas sužino daug ką naujo. —
Taip galvoja Algis Kutas
Žiūrindamas statutus.
— Na, skaitysiu, duosiu garo
Ir suprasiu mokslą karo. —

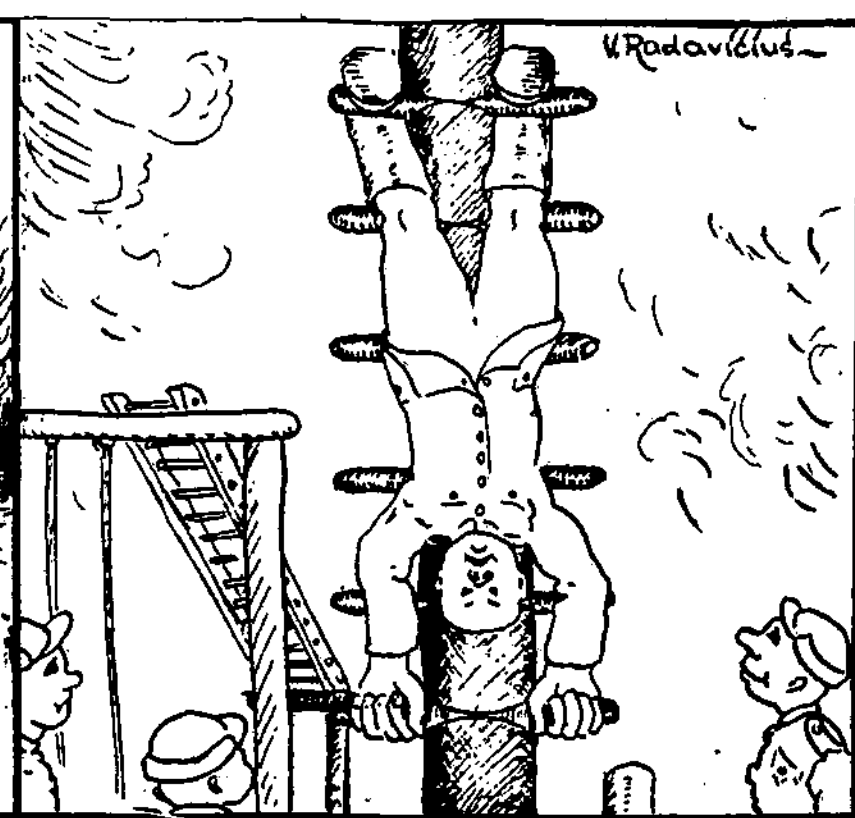
3. Dešinėn! Vienas ir du! —
Rėkia vyrai šitie du;
Sukasi, koją pristato —
Nesigaili naujų batų,
Ir vėl iš naujo kartoja,
Kad pristatius tvirčiau koją.

4. Jeigu sveikintis nemoki,
Tai į miestą nevažiuoki,
Nes tave ten sulaikys —
Leidžiamą paprašys...
Tad iš pat pradžios jau tenka
„Paduot“ koją, „pridėt“ ranką.

5. — Kariui tai tikrai netinka,
Turėt svorį pienininko. —
Pagalvojo Simas Kojas
Ir per aikštę jau „gazuoja“.
Jis bėgiot taip netingės,
Kol jo svoris sumažės.

6. Jauną kareivėlį Kmyną
Gimnastika prikankina:
Jis prie įrankių nepratęs —
Niekad jų nebuvo matęs,
Todėl liekamu laiku
Praktikuojasi ant jų.

Ad. Čiuvaris

KLAUSIMAI IR ATSAKYMAI

1. Klausimas. — Kada geriausiai rašyti į „Kari“?

Ats. — Kai turi ką rašyti.

2. Klausimas: — Esu naujokas. Kodėl manęs neišleidžia į miestą pasižvalgyti? Rodos, pagarbą gerai moku atiduoti.

Ats. — Tamsta dar gerai po rajoną nepasižvalgei. Kai pasižvalgysi po rajoną, tai ir į miestą leis.

3. Klausimas: — Kodėl „Karys“ išeina ketvirtadieniais?

Ats. — Dėl to, kad nuo vieno ketvirtadienio ligi kito yra savaitė. Kadangi „Karys“ savaitinis laikraštis, todėl jis ir išeina ketvirtadieniais.

4. Klausimas: — Kas daryti, kad viršila piktas?

Ats. — Geriausiai, jo nepykinti.

5. Klausimas: — Esu lakūnas, priėmė ši rudenį į aviaciją. Noriu skristi per Atlantą, kur kreiptis?

Ats. — Kreipkitės į viršilą, kad duotų „paskraidyti“ po rajoną. Patartina lavintis nuo mažesnių distancijų.

6. Klausimas: — Esu parašęs tragediją. Ar įdėsite į „Kari“ ir kiek honoraro užmokėsite?

Ats. — Be abejo, tragediją įdėsime jei ne į „Kari“, tai... į krepšį. Tik paskutiniu atveju honoraro nemokėsime.

B. Ag.

PATENKINTAS

— Ko šypsaisi, — klausia vartančio „Kari“ eil. Penčylos draugas.

— Matai, džiaugiuosi, kad Jundulio korespondenciją apie mūsų pulko šventę įdėjo į „redakcijos krepšį“.

— Tai gal tavo įdėjo „Karyje“ vietoj jo?

— Užtat ir juokiuos, kad mūsų abiejų įdėjo į „redakcijos krepšį“.

B. Ag.

MIEGOJO

Eilinis klausia naujoko:

— Kaip praleidai pirmąją naktį kazematuose?

— Neatmenu.

— Kaip tai? Juk tai taip neseniai buvo?

— Mat, visą laiką miegojau!

B. Ag.

PATARIMAS

— Sakyk, Domai, kaip ši galvosūkį išspręsti — draugo klausia „Kario“ galvosūkių sprendėjas.

— Geriausiai palauk, kai „Karys“ už dviejų savaitių pats išspręs.

B. Ag.

PER PAMOKĄ

— Buvo komanda „aplink“, o tamsta apsisukai trissyk. Koks tamstos užsiėmimas prieš kariuomenę?

— Akrobatas, ponas viršininke.

b.

Kariuomenės leidiniai

B-25. KARIUOMENĖS DRAUSMĖS STATUTAS

Neseniai paskelbtas Vyr. Žin. naujasis drausmės statutas dabar jau išleistas atskira 26 pusl. knygutė. Išleido kar. št. spaudos ir šviet. skyrius.

Šiuo statutu krašto apsaugos ministerio ir kariuomenės vado įsakytu vadovautis nuo š. m. spalio mėn. 31 d. Tuo pat vidaus tarnybos statuto III dalis (B-19) drausmės baudimo taisyklės nuo tos dienos neveikia.

Šiame statute yra: I. Bendrieji nuostatai. II. Drausmės pabaudų rūšys. III. Viršininkų drausmės galia. IV. Drausmės pabaudų skyrimas. V. Drausmės pabaudų vykdymas. VI. Lygintis baudimas. VII. Pabaudų knyga. VIII. Drausmės pabaudų skundai. IX. Bendra skundams duoti tvarka.

LIETUVOS KARO INVALIDAS 1935 m.

Mūsų karo invalidų sąjunga jau kelinti metai iš eilės leidžia savo metraštį. Jis įdomus ir reikšmingas ne tik pačiai sąjungai, bet visai visuomenei, ypačiai jaunimui — būsimiems tėvynės gynėjams. Metraštis įdomus tiek savo turiniu — straipsniais ir iliustracijomis — tiek išviršiniu požiūriu. Dailiai ir rūpestingai suredaguotas ir išleistas.

Karo lak. aviac. dim. kpt. S. Stanaitis, sąjungos pirmininkas, plačiai supažindina su mūsų karo invalidų gyvenimu. Po gražios reikšmingos įžangos, supažindina mus: su karo invalidų šelpimo komiteto įsisteigimu, darbais, sumanymais; su Lietuvos karo invalidų vyčių brolija; Lietuvos karo invalidų sąjunga, kuri ypačiai susirūpinusi padėti karo invalidams. Šiuo metu daugelis jos pastangų jau realizuota, kitos baigiamos realizuoti, kaip tai: išgautas invalidams gyventi dvaras ir baigiamas įrengti, Palangoje statoma sanatorija, kuri kitais metais pavasarį jau pradės veikti. Čia ne vienas mūsų invalidų galės pasilsėti ir atgaivinti savo sveikatą.

Įdėtas straipsnis mūsų kariuomenės ir visuomenės susiartinimo dienos proga. Duota ištrauka iš P. Vaičiūno naujosios pjesės „Sulaužyta priesaika“, kuri pavadinta — Lietuviškas kardas.

Adm. mjr. P. Šeštakauskas plačiai supažindina su Karo muziejaus istorija ir gražiai aprašo visas jo tradicijas ir apeigas. Dim. plk. lt. Kukinas duoda savo atsiminimų ir išpuodžių iš 1920 m. kautynių su lenkais paliekant Vilnių. St. Butkus irgi pasirodo karo beletristikos dalykėliu — Ir mano Petras žengia...

Toliau aprašytas visuotinis Lietuvos Karo Invalidų Sąjungos suvažiavimas, įvykęs Kaune 1934 m. rugsėjo 30 d. Dim. kpt. Stanaitis atvaizduoja mūsų aviaciją su jos augimu, darbais ir oro didvyriais — gyvais ir žuvusiais. Aprašytas pasaulio lietuvių kongresas. Nepamirštas svarbus mums Klaipėdos kraštas. Čia vėl eina trys beletristikos dalykėliai: „Ką pasiaukojimas duoda“ — Ačubrio, Atsiminimas iš kovos laikų ir Vergas.

Pabaigoje paskelbti — Karių pensijų įstatymas ir Karo invalidų pensijų įstatymas.

Naujieji leidiniai

A. Visvalda, LITUANICA II IR ATLANTO NUGALĖTOJAS F. VAITKUS.

Nedidelė brošiūrėlė, kuri nepasižymi nei savo dailumu nei ypatingu turiniu. Viena tik svarbu, kad čia parinkta svarbesnieji dalykai, kas įdomu mums žinoti apie Lituanicą ir F. Vaitkų. Knygelė nebrangi — 50 ct.

ŠEŠERIŲ METŲ PRADŽIOS MOKYKLOS PROGRAMŲ PROJEKTAS

Leidiny s neoficialus. Išleido „Mokykla ir Gyvenimas“. 32 pusl. Kaina 1 lt.

Šiame projekte smulkiai suskirti visiems pr. mok. šešiams skyriams šie dalykai: 1. lietuvių kalba, 2. skaičiavimas, 3. gamta, 4. darbai, 5. krašto mokslas, 6. geografi ja, 7. istorija, 8. muzika ir dainos, 9. fizinis lavinimas, 10. dailės dalykai.

Bet vis dėlto ir vėl užmirštas labai svarbus dalykas — kariškasis auklėjimas, kuris beveik niekur nepaliečiamas nei akcentuojamas.

LIETUVOS SPARNAI 10 NR.

Visas šis Lietuvos Sparnų numeris paskirtas F. Vaitkaus skridimui arba Lituanicai II. Įžangoje Altass valdybos iškilmingas L. A. klubui laiškas, palydint F. Vaitkų į pavojingą kelionę per Atlantą. Po laiškų visų Altass valdybos narių parašai — autografa i. Antrasis — L.A.K. tarybos ir valdybos

laiškas Amerikos lietuvių visuomenei, kuriame daugiausia dėkojama už antrojo skridimo surengimą ir paramą. Toliau prof. Žemaitis rašo apie F. Vaitkaus nepaprastai sunkų ir rizikingą žygį. Stiprus patetiškas St. Vaizbio eilėraštis Vaitkaus žygio proga. Sveikinimo telegramos, kurias siuntė priėmimo komitetas mūsų ir Amerikos prezidentams. Esminę turinio dalį sudaro ilgas smulkus antrojo transatlantinio skridimo aprašymas. M. Aronzonas supažindina su Vaitkum ir lėktuvu. Taip pat pažymėtos dovanos, kurias gavo Vaitkus.

N. Šapira. VILNIUS NAUJOJOJ ŽYDŲ POEZIJOJ
Vilniui vaduoti sąjungos leidiny s Nr. 77. 53 pusl. Kainas, 1935 m. Kaina nepažymėta.

Vilnius įeina žydų tautos istorijon kaip religinis, pasaulinis žydų centras, naujosios žydų raštijos bei periodikos lopšys, žydų scenos meno centras, idiškos raštijos žymus punktas, žydų buities veidrodys ir modernišk os visuomenės centras. Tokia mintis išvedama trijuose įžanginiuose straipsniuose. Tai tezei pateisinti autorius imasi nagrinėti žydų poeziją apie Vilnių, suprasdamas, kad literatūroj, šiuo tarpu poezijoj, geriausiai atsispindi gyvenimas. Pradeda pirmuoju Lietuvos žydų poetu A. B. Lebonzonu, gyvenusiu 1794—1878 m. Nuo lopšio iki kape gyveno jis Vilniuje, todėl dainuodamas apie gamtą, apdainavo Vilniaus vaizdus, apylinkes.

Romantiškas jo sūnus Micha-Jozefas pasekė tėvą ir prisidėjo prie Vilniaus tematikos praplėtimo naujojo žydų literatūroj. Ypač tai padarė žymiais gamtos pavaizdavimo eilėraščiais. Net vaizduodamas Palestinos gamtą, naudoja gimtinės nuotaiką ir spalvas.

Jei šių poezijoj Vilnius miglotas, sakytum tik pasamones palieštas, tai M. C. Manė savo poezijoj Vilnių padarė atskira kūrybos tema. Trumpas buvo jo gyvenimas, maža ir kurti teko. Bet juo pasekė jaunieji žydų rašytojai.

Apie Vilnių buvo sukurta net keturios poem os. Gražiausią poemą sukūrė ne Lietuvos žydas, susižavėjęs „Lietuvos Jeruzale“. Jo vardas Zalmonas Šneiuras. Pasak autoriaus, jo kūrybos tūris yra vienas didžiausių hebrajų literatūroj. Jo poem os „Vilnius“ autorius literatūriškai nevertina, tik, žiūri, kaip Šneiuro Vilniaus miestas buvo matytas, suprantas ir nupieštas. Iš kelių atpasakotai išverstų citatų dvelkia sulingumas, gili mintis, žodžio polėkis. Šią poemą, man rodos, vertėtų išversti ir į lietuvių kalbą.

Antrą poemą „Vilnius“ parašė M. Kulbakas. Jis žiūri į Vilnių pro mistiškai religinę prizmę iš žydų interesų taško. Šitos poem os duota daug daugiau ir eiliuotų citatų. Skaitytojas, vaduodamasis vien šiuo veikaliuku, daug geriau gali pažinti šią poemą. Iš duotųjų citatų matyti spalvingai vaizduojama iracionalinės egzistencijos mistika.

Po karo A. I. Goldšmidtas sukūrė trečiąją poemą „Vilnius“. Šitą autorius vertina kaip daug silpnesnę meniškai. Iš duotųjų citatų matyti poeto prisirišimas ir meilė šitam miestui.

Naujoji žydų poezija Vilniaus garbei yra davusi ir ketvirtą poemą. Ją sukūrė moteris Sara Reizenaitė. Apie ją autorius maža tekalba.

Iš neritmine poezija rašančių autorius mini, kaip Vilniaus tematikos dalyvi us, dabartinį žymiausią Lietuvos žydų rašytoją N. Grinblatą ir visuomenininką dr. C. Sabadą. Trumpai minimi ir kiti poeta i, paskirais momentais vaizdavę Vilnių savo poezijoj: Gamtos sūnus L. Neidusas, jo itakai ir motyvams artimas: Grodzenskis, U. Kacenenbognas, M. Kulbakas. Pabaigoje kalbama dar apie Chaną Blankensteinienę ir M. Taičą, rašiusius apie Vilnių proza.

Kas nori turėti supratimą apie Vilniaus vaidmenį žydų gyvenime ir jo pasireiškimą poezijoj, ši doc. N. Šapiro veikaliuką patartina paskaityti.

T. Adomonis

Antanas Vilutis. IŠ BUITIES GRABO
Eilėraščių rinkinys. Buenos Aires 1935 m. 47 psl. Kaina 1 pezas.

Ši keista antrašte, gana dailiai išleista knygutė yra, matyt, pradedančio tik kurti mūsų tautiečio emigranto eilėraščių rinkinys. Pirmam savo rinkinio skyriuje „Išklydime“ sudėti patriotinio turinio eilėraščiai. Juose reiškiamas paliktosios tėvynės Lietuvos ilgesys ir sunkūs vargai svetimajame krašte. Antrajame skyriuje — „Buities urvai“ — autorius reiškia savo pesimistinę nuotaiką. Šio skyriaus eilėraščiuose jaučiama stipri Putino, Balio Sruogos ir kitų mūsų jaunųjų poetų itaka. Aplamai, reikia pažymėti, jog „Iš buities grabo“ rinkinio eilėraščiai meniniu atžvilgiu silpnoki; daug kur — ne daugiau kaip nevykusiai sueiliuota proza. Kalbos atžvilgiu rinkinys pakenčiamas.

A. Šlikas. TIKRASIS AITVARAS
Dvieju veiksmų komedija, Biržai, 1935 m., 24 psl.
Kaina 1 litas. Autoriaus tariamoj komedijoj pajuokiama
kaimiečių prietaringumas, manydamas, kad turtus neša ne dar-
bas ir žinios, bet aitvaras. Veikalėlis meniškuoju atžvilgiu
silpnas: pagirtina tik pamokomoji tendencija, kad reikia ne
aitvarais tikėti, bet stengtis kuo daugiausia žemės ūkio ži-
nių įgyti. Veikalėlio kaina nežmoniškai didelė: už 24 psl.
pačio mažiausio formato būtų visai pakakę ir 20 centų.

A. Daugėliškis

Jonas Skinkis. I. MOTERS KERŠTAS. Vieno
veiksmo komedija. **II. IŠSVAJOTA SEKRETORĖ.** Vieno
veiksmo komedija. 1935 m. 31 psl. Kaina 80 ct.

Pirmojoj komedijoj Moters kerštas, pajuokiama vien-
gungis namų savininkas Alfonsas Storulis. Jis būdamas gra-
žus ir turtingas vilioja keletą merginų, žadėdamas jas vesti.
Bet jo mergišlavimui iškilus aikštėn, jo tariamosios suža-
dėtinės priverčia jį vesti savo negražią senyvą tarnaitę
Magdę. Komedijos samojus grubus, veiksmas nei psicholo-
giniu nei meniniu atžvilgiu neįtikinąs ir, aplamai, reikia pa-
sakyti, kad ši komedija kaip meno kūrinys visiškai be ver-
tės. Lygiai tokia pat ir antroji komedija Išsvajota sekretorė.
Čia pajuokiami aukšti valdininkai, kurie ieško gražių sekre-
torių. Abiejų komedijų kalba nepergeriausia.

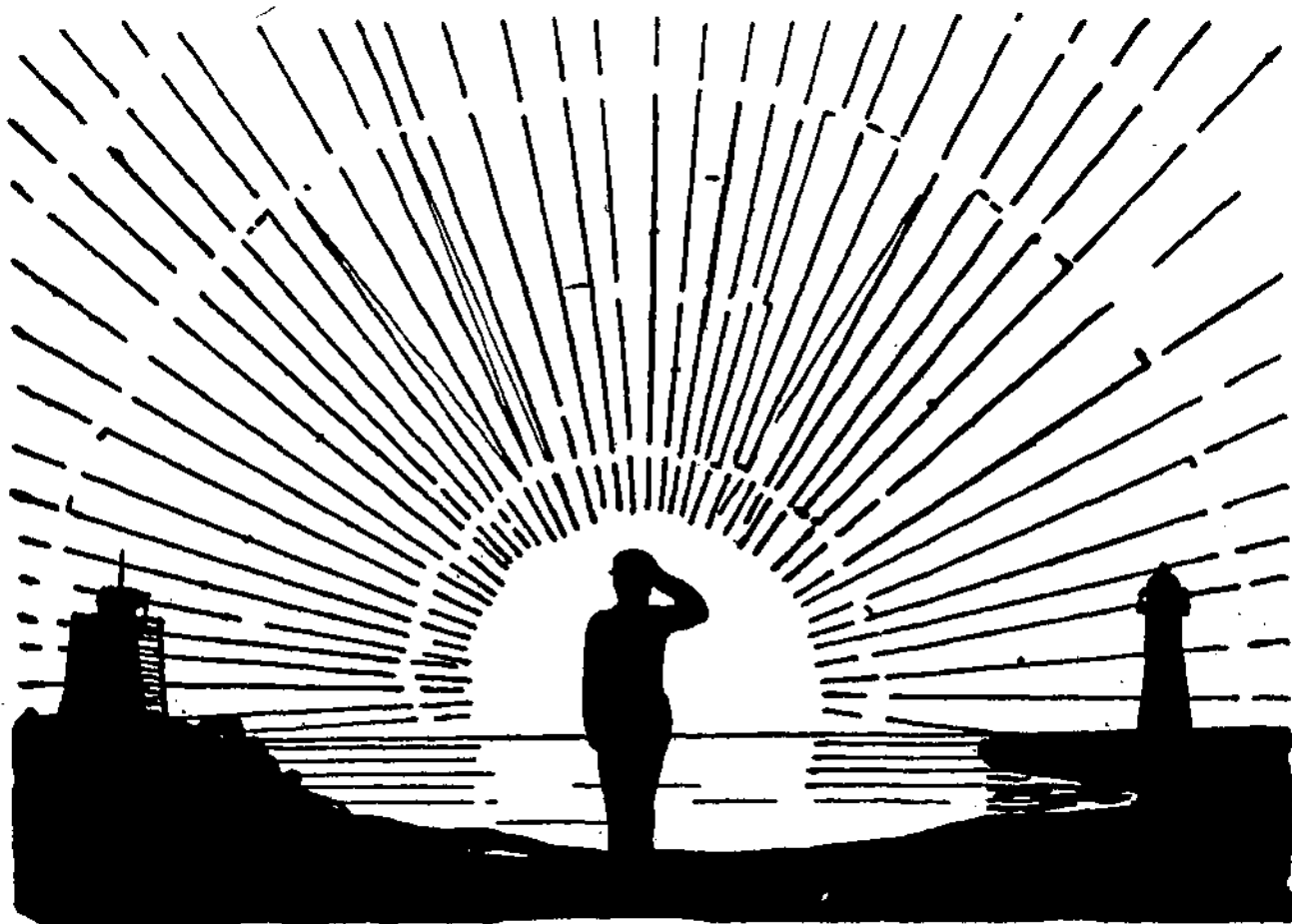
Galvosūkių 43 nr. sprendimas

1. Maistas. Raistas. Raitas. 2. Paštas. Postas. 3. Še-du-va.
Šuva.

Gerai išsprendė: 1) v. p. J. Zapkus (1 p. p.), 2) v. p. M.
Antaniškis (4 p. p.), 3) J. Leblionka (Ššl.), 4) v. p. A. Pliaus-
kys (I p. div. št.). Šie gauna po 2 taškų. Patenkinamai iš-
sprendė: 1) J. S. (k. t. št.), 2) gr. M. B-čius (k. t. št.), 3) eil.
L. Tauteras (4 p. p.), 4) v. p. Gelžinis (4 p. p.). Šie gauna po
1 tašką.

Galvosūkis Nr. 47

Kam atiduodu pagarbą?

Atsakymas įrašytas šiame paveiksle žodžiais. Kas perskaitys
— laimės 3 tšk.

Jau XVII metal gyvuoja „KARYS“

Kas tik vieną „Kario“ numerį gavo pamatyti, tas
jau niekad nebesiskyrė su „Kariu“, nes „Karys“ yra
įdomus, pigus ir gausiai iliustruotas
savaitinis karių laikraštis. Kaina: 12 mėn. — 8 lit.,
6 mėn. — 4 lit., 3 mėn. — 2 lit., 1 mėn. — 1 lit.

Adr.: Kaunas, Nepriklausomybės aikštė „Karys“.

Težino pasaulis Lietuvą sparnuotą!

Tokią ją turėsime remdami Lietuvos Aero
Klubą. Stokime jo nariams-rėmėjams. Na-
riams - rėmėjams LAK paskyrė 17.398
premijs ir 20 specialių dovanų 315.000
litų sumai, kurios bus skirstomos burtų
keliu trimis atvejais. Pirmas skirstymas
įvyks Kaune lapkričio mėn. 7 ir 8 d.

Įsirašyti LAK nariu-rėmėju galima: 1. Lietuvos
Aero Klube Kaune, Maironio g-vė 14, tel. 30-03 ir jo skyr.
Klaipėdoje. 2. Visose pašto įstaigose ir agentūrose. 3. Pas
Valstybės Loterijos kolektorius. 4. „Spaudos“ kioskuose.
5. Pas asmenis, kuriems LAK pavedęs narių-rėmėjų telkimą

Papildintas Karo mokslų žurnalas „MŪSŲ ŽINYNAS“

Prenumeratos kaina metams: aktyviosios tarnybos ir
atsargos karininkams—25 lt.; atsargos kariams studen-
tams, kariūnams, puskarininkiams ir kareiviams—12 lt.;
civiliams tarnautojams kareivių vietose 18 lt.; civi-
liams — 30 lt. Užsieny dvigubai.

Redaguoja plk. lt. Vytautas Steponaitis.
Leidžia Kar. št. Spaudos ir Švietimo Skyrius.

Adr.: Kaunas, „Mūsų Žinynas“.

Kas iš mūsų nemėgsta dainuoti?

Visi, kas mėgsta dainuoti ir nori
mokyti dainuoti kariškas lietuviš-
kas dainas, tas turi įsigyti tik ką
išleistą Kariuom. Štabo Spaudos
ir Švietimo Skyriaus dainų rinkinį

DAINUOJAM

Dainų rinkinį „Dainuojam“ su-
rinkta 70 dainų, daugiausia kariško
pobūdžio. Dainos parašytos įžy-
miųjų mūsų kompozitorių: S. Sim-
kaus, Tallat-Kelpšos, D. Andriulio,
J. Bertulio, K. Griauzdės, J. Karoso,
V. Kuprevičiaus, A. Norvaišos, A.
Račiūno, J. Stroljos, J. Švedo, A.
Vanagaičio.

Dainų rinkinį galima gauti Kariuomenės Štabo
Spaudos ir Švietimo Skyriuje ir visuose Kauno
didesniuose knygynuose: Spaudos Fonde, Kar-
velis ir Rinkevičius, Švento Kazimiero kny-
gynuose ir kitur.

Kaina kariams 1,80 lt.
civiliams . . . 2,40 lt.

Išsirašant paštu pridėti dar 30 ct.